

Gustaf af Geijerstam

Det yttersta skäret. En kustroman

C. & E. Gernandts förlags aktiebolag, Stockholm 1898.

[– Läs mer om verket här](#)

Det avbildade exemplet tillhör Göteborgs universitetsbibliotek.

Detta verk är fritt från kända upphovsrättsliga restriktioner. Vid användning ber vi att du hänvisar till Göteborgs universitetsbibliotek och Litteraturbanken.se.

Ytterligare information om upphovsrätt för detta verk finns hos Litteraturbanken:

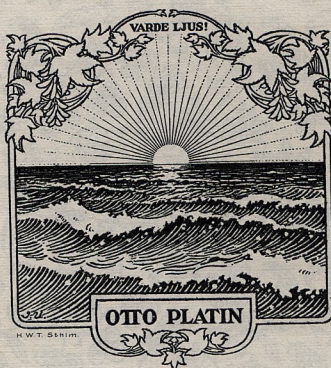
<https://lb.se/författare/GeijerstamG/titlar/DetYtterstaSkäret1898/faksimil?om-boken>

Permanent länk (URN):

<https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:lb-lb32729-faksimil>

Litt.
Sv.

Litt
sv

Kult
sv

DET YTTERSTA SKÄRET

EN KUSTROMAN

AF

GUSTAF AF GEIJERSTAM

STOCKHOLM

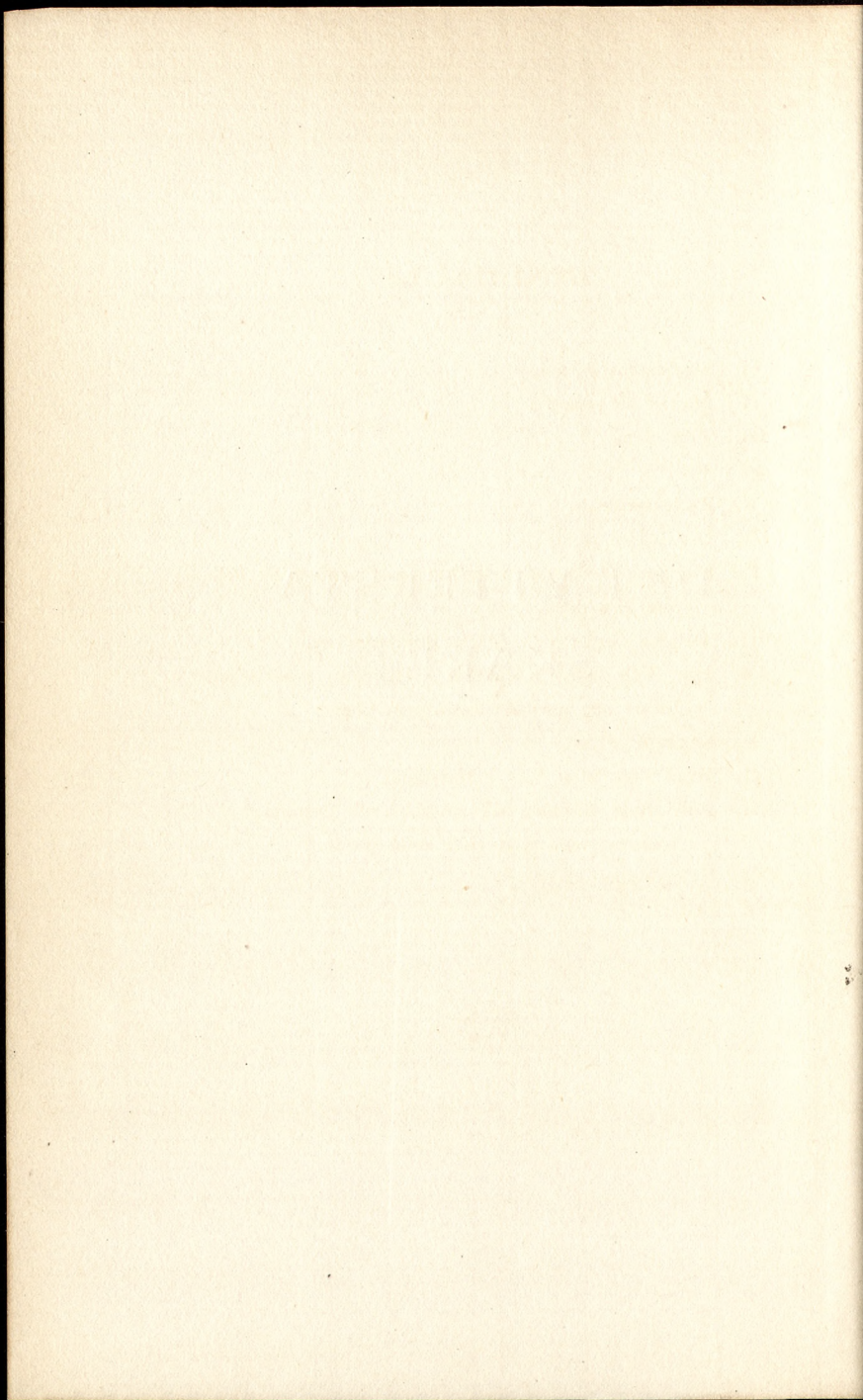
C. & E. GERNANDTS FÖRLAGS AKTIEBOLAG

*Alla rättigheter förbehålles författaren
äfvän i Frankrike.*

STOCKHOLM
TRYCKT HOS
P. PALMQUISTS AKTIEBOLAG 1898.

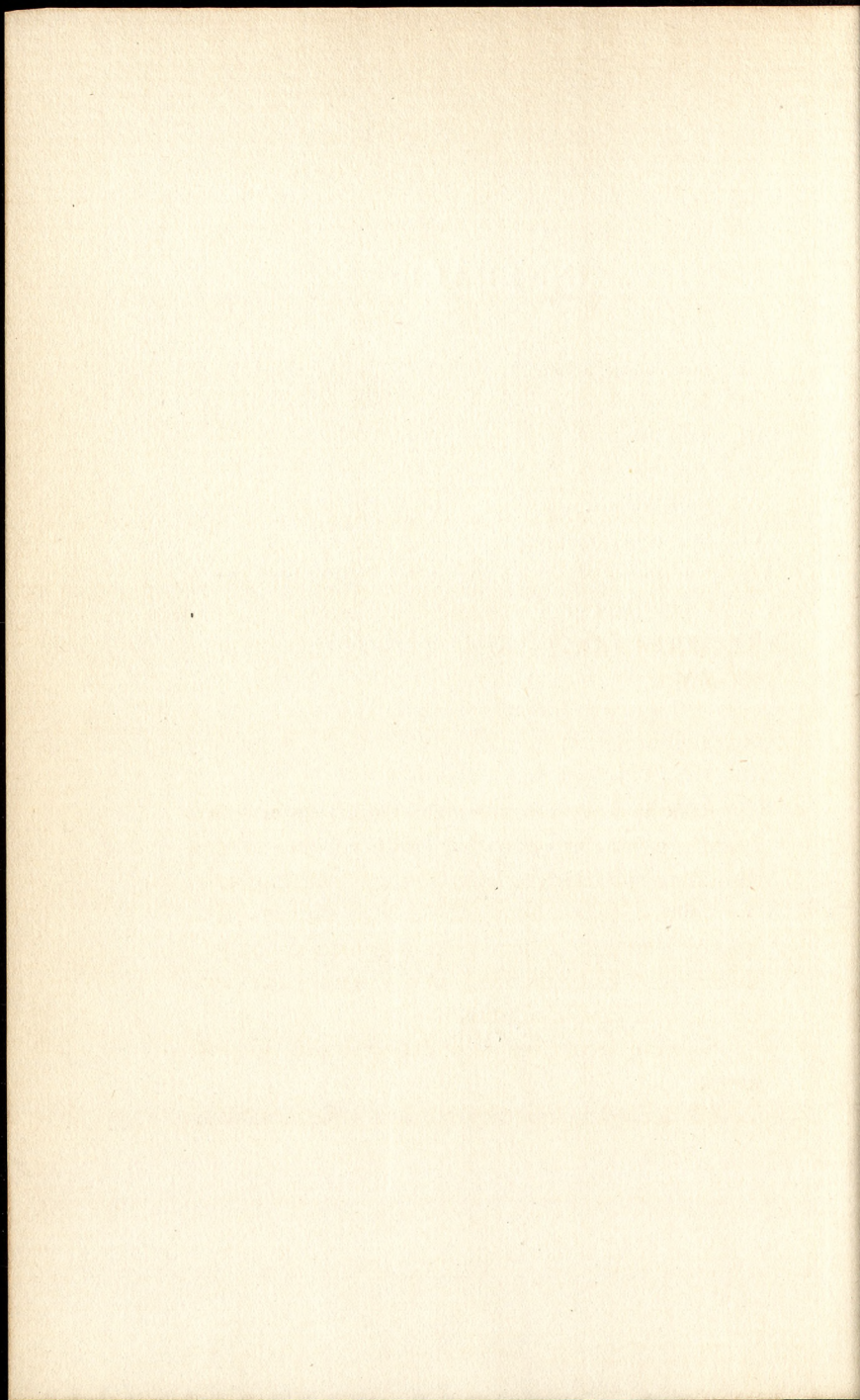
DET YTTERSTA
SKÄRET

INNEHÅLL:

- I. Storbåtarne komma.
- II. Märtas bekymmer.
- III. Fille Bom.
- IV. Nils.
- V. Kärleksmötet.
- VI. Det blåser opp.
- VII. Hur mor Beda gick i kyrkan och hvarför Fille Bom
inte kom dit.
- VIII. Delphin seglar och Märta är öfvergifven.
- IX. Hur Fille Bom upptäckte rikstelefon, hvad sedan
hände och nordanstormen som kom.
- X. Stackars Märta!
- XI. Hvad Fille Bom fann i Marstrand.
- XII. Fille Bom förfaller till grubbel och Delphin
kommer; men gåtan blir ändå inte löst.
- XIII. Skärgårdens kärlek.
- XIV. Slutet.

I.

STORBÅTARNE
KOMMA.

Längre bort i väster på kusten ligger ingen svensk ö än det gråa skär, från hvilket årligen storbåtar gå till Nordsjön för att från Englands öar hämta fisken hem till de låga skären i Bohuslän. Blåare lyser heller ingenstädes hafvet, saltare är icke vattnet, och varmare går icke blodet i människohjärtan.

Solskär heter ön, och den gör skäl för sitt namn.

På det gråa skäret spelade en sommarmiddag

solen. Den tog kraft från hafvet. Det var nästan, som om solen och hafvet kysst hvarandra och blifvit ljusare och starkare af denna kyss. Ty solen förgyllde det höga, gråa skäret i hela dess längd. Solen spelade in i färgerna af alla de grå, gröna, röda, hvita och bruna stugorna, som lågo strödda öfver dess hvälfning från den högsta kammen, där kyrkan och väderkvarnen täflade om att i fult och vackert väder komma nära skyn, och ända ned till hamnen, där stugorna knutit sig om hvarandra i ett outsägligt virrvarr, hvarur lukten steg från den torkade fisken, och där barfota barnungar sprungit omkring bland katter och höns. Solen lyste på kyrkans spets, dess låga svarta tak och dess rödstrukna sida. Den lyste på de små gröna träden, hvilka krupit ihop som buskar i torkan bakom kyrkogårdens förfallna mur. Den brände på de spräckliga kattorna och på de barfota ungarna. Ja, den glödde i fjädrarna på de röda och gula tupparna, som klefvo omkring i blåsten och reste sina röda kammar, hvilka lyste som paschafezer på deras kråmande nackar.

Men lifligast brann solen på en liten grupp af kvinnor, som högst uppe på en klint krupit samman för blåsten mot en gul vägg. De stodo

hopträngda i flock, och blåsten hven i det glittrande solskenet kring deras höfter och hår. Den kom kjolarna att fladdra högt upp kring deras knän och slet undan hufvuddukarna, så att håret yrde kring deras tinningar.

Ty det blåste en rasande västan, samma västan, som blåst under dagar och nätter, när solen gått ned i rött och stigit upp i rött på en molnfri himmel. Vinden hade börjat som frisk blåst med små lätta hvita kammar på vågorna. Men under dagar och nätter hade den växt sig stark, tills den bröt fram som storm öfver hafvet, tjöt kring knutarna i de ljusa sommarnätterna och höll kvinnorna vakna.

Och när den nu hven kring flocken af kvinnor, som krupit ihop ute på klinten, där solen brann mot den ljusa väggen, var den så stark, att det var med möda, som de gamla kvinnorna förmådde hålla sig upprätta, och barnen kröpo samman vid de storas knän och höllo sig fast i deras kjolar, medan hafvets och stormens dån i den glittrande julisolen slukade hvarje annat ljud och täppte munnarna till på dem, som ville tala.

Ty kvinnorna, som stodo där uppe på klinten, de ville alla tala. Deras hjärtan voro fulla

af den ångest, vid hvilken ingen kan vänja sig, om lifvet är aldrig så långt, och vanan aldrig så stark. Deras blod flyter liffigare än andra kvinnors af deras klass, och deras hjärtan ropa varmare af kärlek och ömhet. De ville tala med hvarandra, emedan de klämts samman däruppe på klinten af samma oro, samma ängslan och samma lust. Men blåsten kväfde deras röster, och därför talade de icke, utan fortforo att i längtan stirra mot hafvet.

Ty därute långt borta förbi de sista skären, där hafvets hvita skum sprutades upp mot solen och i hvita kaskader som af fräsande snö syn-tes gå i ett med himmelen, skymtade de ett segel. Det var »Polstjärnan» som kom, »Polstjärnan», den stora nordsjöbåten, som fördes af Store-Lars, och som hade deras närmaste ombord.

Under den första dagen, då den västliga vinden började, kom endast den första båten, som seglat på Shetland, hem. Den kom med full last af långa och hälleflundror, och männens hustrur och barn mötte den i hamnen och hämtade de sina hem. Natten därefter kom den andra, och dagen därpå kom den tredje. »Polstjärnan» var den enda, som dröjde, — »Polstjärnan» och ännu

en — och för hvar dag hade stormen tjutit öfver det blåglänsande hafvet med ökad kraft. Men just därför, att alla de andra kommit hem, voro nu de väntande hustrurna dubbelt fulla af oro, om nätterna drömde de onda drömmar, och om dagarne stodo de stilla på klipporna och spejade ut öfver vågor och brott efter »Polstjärnans» segel.

Underrättelsen, att ett segel syntes vid horisonten, som kunde vara »Polstjärnan» och att detta segel nalkades, hade samlat kvinnorna från hvarje del af ön och fört dem samman uppe på klinten. De stodo där, stirrande ut mot hafvet, medan blåsten piskade deras ansikten och kroppar och pressade tårar ur deras ögon. Medan de stodo där, sågo de seglet växa bakom bränningarnas skum, dyka ned i vågorna och försvinna, skjuta upp ånyo, dyka igen och äntligen höja sig mot den blåa luften, till dess att intet tvifvel mera var möjligt.

Det var »Polstjärnan», som kom. För fulla segel kom den, och med rasande fart bars den fram af den rasande stormen. Till och med toppseglet var hissadt, och som ett sus gick det på en gång från mun till mun bland flocken på klippan: »Den har topp.» Det var något af

hela öns heder, som kom med i detta ord. Ty »Polstjärnan» och Store-Lars, Store-Lars och »Polstjärnan» de voro hela öns älsklingar och nästan bortskämda barn. Store-Lars' hustru, en starkt bygd, brunhyad kvinna, som stod midt i flocken, rodnade, när hon hörde det, och det var henne, som kände hon glöden af mannens famntag i detta kraftprof, som fyllde henne med stolthet. På samma gång fick hon tårarna i ögonen. Ty hon förstod, att när Store-Lars seglade i denna storm med topp, då var han glad och seglade för nöjet, och som om icke tjuguårs äktenskap legat emellan den första ungdomens fröjd och den dag, som var, rätade den groflemmade kvinnan upp sig och stirrade på detta segel, hvilket i detta nu samlade alla tankar i den värld, hon kände, mot en enda punkt.

Mor Anna var ståtlig att se på. Ty hennes gestalt var prydd af det öfvermogna hafvandeskap, hvilket är den kraftiga kvinnans största hälsa och lycka. Hon stod där som bilden af den fruktsamma mor, hvilken fyllt alla skär så långt kusten nådde med en befolkning, starkare och bättre, än hvad den jordbrukande befolkningen kan frambringa. Hon lade lugnt sina händer i kors öfver midjan, och i det hon vände

sig ifrån blåsten, sade hon till de andra kvinnorna:

»Nu är ingen borta, när Lars har satt till toppen.»

De förstodo henne alla, och det gick en lättnadens suck, hvilken var fylld af ett tårblandadt löje, genom hela församlingen af kvinnor, och det var en stund, under hvilken ingen af dem, som blickade ut mot den kommande storbåten, kände någon ängslan. Men det fins många vågor, som aflösa hvarandra i människohjärtat, och vindarna därinne blåsa sällan jämt. Därför var det också helt naturligt, att när båten kom närmare, känslan af oro vaknade ånyo. De vändande kvinnorna glömde alldeles toppseglets lyckliga varsel, och det är möjligt, att denna glömska kom i samma stund som den mycket bemärkta toppen hissades ned. Strax därefter försvann också storseglet, och när den stora båten för strykande medvind gick in bakom fyren mellan de grå klipporna, då kom glömskan af den förra vissheten, och det blef oro i lägret. Kvinnorna sträckte sig på tå och böjde sig fram. Som de stodo där, voro de icke olika ejderhonor, som flyga mot vinden, och när de sträckte på halsarna, rördes hastigt och tyst deras munnar.

Och vet ni, hvilka ord som då ohörda fördes bort af stormen? Det var icke några märkvärdiga ord, det var ingenting som kan användas i poesi och sättas i rim, det var helt enkelt torra siffror. En, två, tre, fyra, fem, sex, sju, åtta, nio, tio. Det var alltsammans. Och ju längre de räknade, desto högre ropade de. Siffrorna blandades med andra ord och uttryck. »Är de med allihop?» »Åh nej, åh nej!» »Det är bara sju.» »Gud i himmelen! Det är bara sju.»

Och genom stormen, som tjöt, hördes en gäll fasans stämma, som ropade:

»Det är bara sju!»

Men kastad fram af den våldsamma vinden, dansade båten fram genom de skumklädda vågorna, och innan de väntande visste ordet om, var den rätt nedanför klippan. Männen i sina sydväster och oljerockar tecknade sig som gula skuggor skarpt och klart mot den blå sjön, och i ett ögonblick syntes de alla. Det var Store-Lars' hustru, som talade först:

»De äro med alla tio», sade hon.

Och med ett skri, ett högt glädjens rop, som ljöd sällsamt klart genom stormen, började alla dessa kvinnor att vifta. Om det gällde make,

son eller brudgum, bror, far eller kanske blott en hemlig kärlek, det var i detta ögonblick det samma. Hafvet var besegradt, hafvet hade åter lämnat dem tillbaka, och utan att akta på vinden, som slet i deras kläder, störtade allesammans utför klippan. De kommo ned till hamnen i lagom tid för att se, hur ankaret gick och höra rasslet af kettingen, som skar genom blåsten.

På upphöjningen vid rodret stod Store-Lars och svängde med mössan, och en sky af svängda sydväster besvarade ropen från strand. Inom ett ögonblick var den närmaste båten fylld med kvinnor och barn, gungande för sjöarna sköt den fram mot nordsjöbåten, och efter ett par minuter äntrade kvinnorna båtens däck.

* * *

Främst af alla kom Store-Lars' hustru. Hon kastade sig handlöst upp öfver båtens reling, och medan hon reste sig upp och tog en grof, väderbiten näfve i sin, kände hon, att det var något inom henne, som brast. Hon vacklade åt sidan och innan någon ens anade, hvad som var på färde, hade mannen tagit hustrun på sina armar och burit henne utför trappan och ned i ruffen.

Det blef tyst uppe på däck^{et}, och ännu visste ingen hvad som händt, förrän skepparen stack sitt borstiga hufvud upp öfver relingen och ropade, att där nere behöfdes en barnmorska. Sedan försvann han igen, och uppe på däck^{et} blef tyst.

Bland dessa män och kvinnor, hvilka alla voro vana att se döden i ögonen eller när som hälst vänta den, fanns det ingen, som drog på mun. Ingen tänkte håller på att gå ned i för-rummet, ty alla visste, att om det knep, skulle Lars och hans hustru reda sig själfva. Men tyst steg en af karlarna i den nyss anlända båten, och stående upprätt i aktern, vrickade han med en åra mot land.

Där nere stod Lars svettig och brunbarkad och såg på sin hustru. Han hade lagt henne i sin egen koj midt emot trappan, och så godt han kunnat, hjälpt henne att komma ur kläderna. Nu böjde han sig ned, tog en panna, som stod på den rostiga ugnen, slog det svarta kaffet i en kopp och bjöd hustrun dricka.

Hon drack, och i samma nu skakades hennes kropp af en skälfning, och så inträdde en minuts lugn.

Hela hemresan hade Lars tänkt på detta.

Medan han stod vid rodret och såg ut öfver vattnet, hade han tänkt på hustrun, som gick hemma i väntans dagar, och när nu stormen började och det ilade svart öfver hafvet, så långt han kunde se, då hade tankarna kommit öfver honom så mörka och underfulla, och han hade tyckt, att han hörde kyrkklockor ringa från land, när vinden lven i tackel och tåg, och trävirket knakade i den höga masten. Därför hade han satt toppseglet till under värsta stormen, och han hade inte tyckt, att han nog fort kunde komma fram.

Han undrade icke öfver, att hustrun hade gått ut för att möta honom. Det föll denne man öfver hufvud icke in, att något, som hände, kunde vara annorlunda, än hvad det var. Som alla på hans ö hade han i sin ungdoms dagar gift sig af kärlek, och han hade aldrig vetat, hvad det ville säga att se på en annan kvinna än den, som var hans.

»Har du det mycket svårt?» sade han, och med sin hårda hand strök han håret från hustruns tinningar.

»Jag hade det värre i natt, när jag väntade på dig», svarade hustrun.

Lars satte sig ned och tog hustruns hufvud

i sina händer. Det föll honom in, hur vackert det var af hustrun, att hon gått ut och mött honom, fast det var så långt gånget med henne, att hon när som helst skulle föda sitt barn. Han blef helt vek om hjärtat, och i ögonblickets vekhet föll det öfver honom som en känsla af feghet. Tänk, om hustrun ej skulle öfverlefva detta. Tänk, om hans tankar på sjön skulle blifva verklighet! Det kunde ej vara utan betydelse, att han hört kyrkklockor ringa i sina öron midt på hafvet. Tänk, om han blott kommit hem för att se hustrun dö!

Lars tänkte icke vidare. Men full af denna tanke, smekte han hustruns bruna kind och hennes mörka hår, som om han velat vagga ett litet barn till ro, och hans känslor gingo så högt inom honom, att tårarna pressades fram ur hans ögon. Men i detsamma gaf hustrun ifrån sig ett förfärligt skri, och hennes kropp skakades, så att Lars måste resa sig upp. Ensam och utan att kunna få en förnuftig tanke i sitt hufvud, såg han hur hela denna kropp, hvilken han kände så väl, arbetade i den yttersta vända. Och medan han såg därpå, gick hela hans lif förbi hans inre syn, som om han legat på sin egen dödsbädd. Han blef till en liten gosse

igen, som sprang på stranden och metade krabbor. Han tyckte att han blåste utför en brant och slog hufvudet mot berget, låg till sängs och hade feber. Så sjönk han i hafvet och hörde båten splittras i stycken mot ett skär, mot hvilket hafvet bröt gult och hvitt. Han blef man och satt på klippan med en liten flicka i sitt knä, och framför dem glittrade fullmånen i en bred strimma af hafvet långt på andra sidan om fyrens blinkande öga. Så stod han framför altaret och var klädd i svart, och prästen läste: »Föröken Eder och uppfyllen jorden. Hustrun skall vara när sin man och vara honom underdånig, och de tu äro icke längre tu, utan ett kött.» Och han hörde klockorna i kyrkan, som ringde igen, och det small bösskott öfver skären och gossarna ropade hurrah, och åter hörde han prästen, som bad: »Herren välsigne Eder och bevare Eder».

I detsamma vaknade han till verkligheten igen af ett skrik, som skakade honom i hans innersta. Han böjde sig instinktliskt ned, och han såg hufvudet af ett barn, och han tog fatt i hufvudet och drog och drog, till dess att han höll en nyfödd gosse mellan sina hårda händer.

Så blef allt stilla och tyst, och när Lars kunde se för tårarna, som pressade sig fram ur hans ögon, låg hans hustru i hans egen smutsiga fiskarkoj midt emot honom och log af den starkaste lycka. Stora långa karlen böjde sig ned öfver kojen och grät som ett barn.

Men i nästa ögonblick sprang Lars uppför trappan och förkunnade med hög röst nyheten, och när han åter kom upp i båten, mötte han barnmorskan.

Däruppe var det ingen, som hade gått ifrån däck. Gripna af allvaret i den scen, som de visste spelades där nere, hade de alla stått stilla, väntande på att hjälpen kom ifrån land, så att Lars icke behöfde vara ensam. Men när barnmorskan gått ned, blef det lifligt på däck, och allas händer sträcktes mot fadern.

»Hur många pojkar har du nu, Lars?» sade en gubbe som stod där.

»Jag har fyra», svarade Lars. »Men ingen af dem alla har kommit så tidigt på sjön.»

Det tyckte alla var bra sagdt. Men så ofta historien berättades, försummade man aldrig att tillägga, hur grant det såg ut, när Lars tog den störväxta hustrun och lyfte henne som ett

barn ned för den branta trappan till ruffen. Och som slutet på historien kommo alltid de beundrande ord, hvilka en annan hustru hade yttrat vid tillfället:

»Han tog henne så fint som en bakelse.»

II.

MÄRTAS BEKYMMER.

När solen var i sin nedgång och hela himmelen glimmade rödt öfver de klippiga skären i väster, då smög sig den unga, vackra Märta, Store-Lars' och Annas dotter, i all hemlighet hemifrån. Hon gick fram öfver klipporna, där ingen väg var att se, och hon gick förbi lotsutkiken, där klungor af män och kvinnor stodo samtalande, blickande ut öfver det vräkande hafvet. Hon gick icke, nej, hon dansade framåt, hastigt och lätt, och ibland kastade hon en

blick åt sidan, som om hon fruktat att blifva sedd. När hon stod öfverst på klinten, från hvilken hennes gestalt som en mörk skugga kunde ses mot den ljusa himmelen, kröp hon ihop och gled ned utför branten. Men hon lät sig icke glida mera än några steg, så att bergets kam skyddade henne för hela öns blickar. Då satte hon sig ned, och stora tårar runno utför hennes rosiga kinder.

Som en dröm hade hela dagens händelser gått henne förbi. Samman med de andra kvinnorna hade hon stått på klippan och sett Polstjärnan styra kurs in mot land. Samman med de andra hade hon störtat ned i båtarna och rusat ombord för att trycka de hemvändande mennens händer. Hon hade sett modern blekna och vackla och fadern lyfta henne på sina kraftiga armar och bära henne ned i ruffen. Så hade hon stått i väntan med de andra, till dess att det hela var förbi och lättnadens suck, som steg ur hvarje bröst, spred solsken i alla ögon omkring henne. Då hade hon vågat sig fram med den fråga, som hela tiden bränt på hennes läppar. Hon hade frågat lugnt och likgiltigt, som om hon endast frågade för att ha något att säga, och hon hade fått ett lika lugnt

och likgiltigt svar tillbaka. Ingen hade för öfrigt kunnat gifva något verkligt besked. Det var ju alldeles naturligt, att ingen visste något. Och när frågan var framställd, och det icke fanns något mer att tillägga, då hade Märta följt modern, när hon blef buren hem, och hela dagen hade gått med sysslor och stök och omsorger om den lille brodern, hvilken blifvit född på sjön, och som låg och skrek och sof om hvartannat i den klumpiga vaggan, där hon och syskonen hela raden i tur och ordning hade sofvit sig till krafter och lif.

Som i en dröm hade allt detta glidit henne förbi, och när det blef afton och lugnt, när modern och fadern sofvo i kammarens stora säng, och den nyfödde tystnat i skymningen af de sänkta rullgardinerna, då hade Märta icke gått upp för den lilla trappan, som ledde till hennes rum på vinden, utan hon hade smugit sig ut i den ljumma sommarkvällen för att i ro få grubbla öfver den fråga, som ej lämnade henne någon ro.

Hon satt nu stilla och såg ut mot hafvet, som i skummande bränningar bröt sig mot ön. Vinden blåste med oförminskad kraft, och ute

på skären kunde man skymta det hvita vattenskimmet, som sprutade tornshögt i luften.

Men Märta kände icke blåsten, fastän den med hela sin styrka blåste rätt in emot hennes kropp och slet hennes kläder i oordning. Hennes ögon stirrade kallt och klart mot horisonten, som ville de genomtränga dunklet, och hon upprepade för sig själf svaret på den fråga hon gjort: om någon hade sett Delphin.

Delphin var också en fiskarbåt. Delphin var icke så stor som Polstjärnan. Den seglade icke så väl, och den var icke öns stolthet. Men för Märta hade den lyckan ombord, och hon satt nu och undrade öfver, hvarför just den skulle komma sist hem, och hvarför ingen ombord på Polstjärnan hade sett något till den.

Det är mycket, som kan visa sig för en ensam kvinna, när hon sitter i mörkret och ser ut öfver ett rasande haf. Då komma berättelserna, som hon hört, och de smyga sig i skydd af ensamheten och mörkret in i hennes hjärta. Det är berättelserna om ofärd på hafvet, som då vakna till lif, och ångesten för faran, hvilken är verklig och lefvande, manar skräcksynerna fram. Där hon sitter, kan Märta se männen för sig på fartyget, och hon ser det afmastadt

och utan räddningsbåtar drifva omkring på det upprörda hafvet. En man står vid styret, han har bundit sig fast vid rorpinnen och han är blek, när han stirrar ut öfver vågorna. Rundt omkring honom synas bleka ansikten och kroppar af män, hvilka i omöjliga ställningar surrat sig fast med tåg vid en afbruten stump af masten, vid skeppsluckan eller vid kajuttaket. Då kommer en väldig våg och slukar hela båten i sitt kalla famntag; när vågen är borta, drifver båten där igen, men han, som stod vid rodret, syns icke mer, och utan styre vänder båten för vågorna och drifver vidare, medan det knakar i det gamla virket, och på stäfven, som reser sig upp, namnet Delphin lyser som fosfor.

Sådana syner ser Märta, där hon sitter, och hon kan icke uthärda dem. Hon kan inte tro i längden, att en sådan olycka verkligen skulle komma att inträffa. Ty hon är ung, och hennes sinne är så lätt, att hon omöjligt kan fatta, hur något sådant skulle kunna drabba henne. Därför gnuggar hon sina ögon, och om en liten stund ler hon åt sin egen fruktan. Ja, hon ler ett inåtvändt, soligt löje, därför att hon kommer att tänka på, hur om en dag kanske en stor, brun hand skall gripa ett hårdt tag

om hennes lif, och ett par blåa ögon spela mot hennes, medan en man med kyssar söker hennes mun.

Men fast hon midt i sin ängslan tänkte ljusa tankar, var Märta ändå icke de mörka kvitt. Generationers instinkt hade bränt fruktan för hafvet in i hennes hjärta, och hon var så ung och så otålig, att hon ej rådde med att vara ensam med denna ängslan, som kvalde henne. Men längtan gjorde henne uppfinningsrik och slug. Och af gammalt visste Märta, att det fanns ett medel, ett enda, hvilket hon kunde anlita för att få lugn. Om hon tillgrepe detta, skulle hon kanske röja sin hemlighet. Kanske skulle man skratta åt henne. Men hvad gjorde väl det? Om hon skulle?!

Märta tvekade ännu, där hon satt, och hon kastade försiktiga blickar omkring sig på de kala klipporna, som om ögon lurat på henne i mörkret. Men med ens sprang hon upp, och med snabba, säkra steg ilade hon fram i mörkret.

Blåstens kraft hade stegrats. Den svepte omkring flickans smärta gestalt, så att kläderna lågo liksom smetade fast utefter kroppen och klädningen fladdrade ut med en kraft, som ville

den rycka henne loss ifrån klippan. Men utan att låta sig hejdas sprang Märta vidare. Hon sprang den smala stigen öfver bergen, där hårda klackjärn nött en hvit väg i klippan, ned i den lilla dalen, där pilbuskarna växte, kom i lä bakom kyrkogårdens mur, andades ut och sprang vidare rätt in i byn med dess krokiga vägar och omöjliga stenläggning.

Märta hade blott en enda tanke i sitt hufvud. Hon skulle gå bort till det hus, där mor Albertina bodde, och med henne ville hon tala. Ty mor Albertina var en gammal gumma, och hennes man hade dött på sjön. Så länge hon kunde minnas tillbaka, hade Märta sett den lilla krokiga gumman, alltid lika liten och lika krokig, sitta på sin bänk utanför stugan, när det var sommar, eller vid fönstret med pelargonierna när det var vinter och kallt. Först hade den gamla bott ensam i stugan, men när olyckan kom för andra gången och äfven hennes dotters man blef borta på hafvet, då flyttade den unga änkan hem till den gamla, som var hennes mor, och de båda öfvergifna bodde där nu ensamma med den yngres barn.

Om mor Albertina åtminstone vore vaken och ute! tänkte Märta. Om jag kunde få tala med henne!

Saken var nämligen den, att gamla mor Albertina var sanndrömd. Hon hade lefvat så länge och haft så mycket sorg, att hon lärt sig ana sin egen olycka, när den skulle komma, och se den på förhand, äfven när det gällde andra. Hennes far hade dött på sjön; två bröder, hennes egen man och för ett par år sedan hennes måg — alla hade de följt honom. Kanske var det därför, hon alltid visste, om någon skulle dö, och kanske var det därför att hon själf känt så mycken ängslan, som hon ibland också lugnade andra.

När Märta kom närmare stugan, där de båda änkorna bodde, saktade hon gången och gick på tå, som om hon varit rädd för, att någon kunnat höra hennes steg och förstå, hvart hon gick och i hvilket ärende hon var ute. Hon stannade, drog efter andan och syntes betänka sig. Det var inte utan, att hon innerst i sitt oroliga, lilla hjärta fruktade för, hvad mor Albertina skulle ha sett. Ty mor Albertina såg båtarna, långt innan de kommo hem, såg dem så tydligt, att hon kunde urskilja männens anletsdrag och räkna, hur många som funnos ombord. Hade hon inte för många år sedan sett, att gamle lotsäldermannen skulle dö två dagar

innan det skedde? Gamle lotsältermannen var frisk och kry, och ingen anade, att mor Albertina skulle kunna få rätt. Men två dagar efter sedan hon sett sin syn, låg han ändå stel och kall i sin säng.

Detta och mycket mera visste Märta, och därför var hon rädd i sitt hjärta, när hon smög sig fram mellan de små ljusa byggnaderna, som krupit ihop på landsidan af ön i skydd för den hårda västan. Och blodet stockade sig i hennes hals, när hon såg, att mor Albertina verkligen var ute och satt på bänken, som stod utanför fönstret i den lilla täppan, där lukterterna växte i skydd af ligusterhäcken.

Mor Albertina vände sig om, när hon hörde steg, och när hon såg, att det var Märta, nickade hon.

»God afton, Märta, hur står det till hemma hos er?» frågade den gamla.

»Jo, tack, det var nog bra.»

Märta hade i ögonblicket alldeles glömt, att det fanns någon anledning att framställa en sådan fråga. Hon måste tänka ett ögonblick, innan hon erinrade sig, hvad som händt, och hvad hon nu därför borde säga. Men i ett ögonblick stod det klart för henne. Och där-

med kommo också orden på hennes läppar. Hon berättade alltsammans långsamt och omständligt, både hur hennes bror blifvit född, hur duktig modern var, och hur mycket fisk fadern fått under resan. Hon blef gladare och gladare, alltsom hon berättade. Ty hon märkte, att den gamla tyckte om att höra henne tala. Hela tiden tänkte hon på, hvad hon egentligen ville fråga om, och just därför berättade hon både bättre och utförligare, än hon eljest skulle hafva gjort. Ty kärleken gjorde henne listig, utan att hon visste det själf. Hon blef vacker, medan hon talade. Hyn, som gick i brunt, blef genomskinlig af rörelse, och de mörkblå ögonen lyste stora och fuktiga under de mjuka ögonbrynen. När hon så ändtligen i sin berättelse kom fram till, hur mycket fisk fadern fått, då sade Märta, medan hennes hjärta stod stilla af oro:

»I har inte fått hem erat än?»

Detta hängde så samman, att den gamla hade en dotterson, som var med på den väntade storbåten. Det var en pojke, som knappt var tio år, och han kunde icke göra en mans arbete. Men i båten hade hans far haft sin lott, och när denne på höstresan året förut blef

rifven bort af en våg, då visste alla, att skulle änkan sälja sin lott i båten. då var det inte mycket igen, som hon hade att lefva af med sina barn. Och i nattens mörker, när de ännu kände närvaron af kamraten, som försvunnit i hafvet, då svuro de nio öfverlevande männen, att kamratens äldste gosse redan nästa sommar skulle få följa på långfärd. De nio skulle hjälpas åt och fördela arbetet sins emellan, och pojken skulle ha sin lott som fullväxt man, hällre än att de togo en främmande in i båtlaget. Det var bara en, som knorrade. Men hans röst blef nedtystad af de andras, och när sommaren kom, höllo de nio männen sin ed, och lille Algot kom med på långfärd och hade redan en gång förut lyckligt kommit tillbaka med fisk.

Se, därpå måste nu den gamla Albertina sitta och tänka, och därför kunde också den unga flickan komma sig för med att tala till henne om den båt, som icke var kommen. Hon hade gjort det så försiktigt. Hon hade bara sagt: »I har inte fått hem erat än», och Märta tyckte, att af så litet kunde ingen draga några misstankar, och hon var glad, att hon frågat så bra.

Mor Albertina lät heller ingenting märka. Hon nickade bara på sitt gamla hufvud och upprepade:

»Nej, vi har inte det än.»

Och därefter teg hon.

Då sade Märta:

»Är I inte rädd för pojken?»

»Nej», svarade den gamla.

»Har I sett något då?» frågade Märta.

Orden hade undsluppit henne så häftigt, att hon själf ingenting märkte, förrän de redan voro uttalade; och hon kände, att hon blef röd. Men medan rodnaden steg henne ända upp öfver tinningarna, såg hon den gamla lugnt in i ögonen och fortfor utan att låta sig bekomma:

»Är det sant, att I kan se så'nt?»

I vanliga fall skulle mor Albertina kanske ingenting ha svarat alls, och det är icke godt att veta, hvad som nu gjorde henne så meddelsam. Men vara hur det ville, säkert är, att den gamla såg ut i luften med en underlig frånvarande blick och svarade:

»Jo, det är säkert, att jag kan se.»

»Har I sett då?»

Orden kommo tyst och snabbt, nästan and-löst.

»Jag har sett Delphin», sade den gamla med samma lugna, en smula frånvarande röst. »Den är inte långt borta. I morgon bittid' syns den från utkiken.»

I morgon! I morgon! Det sjöng inom Märta, och hon kunde ha kastat sig om halsen på den gamla. Men då hade hon ju röjt sig, hon, som hela tiden förstållt sig så bra. Hon teg en stund och sade sedan undrande:

»Tänk, att kunna se så'nt.»

»Önska dig inte det, barn», sade mor Albertina.

Men Märta hörde det inte. Hon var redan på hemvägen. Hon ilade fram mellan de små låga husen, som trängdes ännu närmare samman i skymningen, och hennes hjärta slog högt af fröjd. Hon brydde sig inte ens om, att två kattor, den ena efter den andra, sprungo öfver vägen midt för hennes fötter. Hon inte så mycket som stannade för att spotta en gång. I morgon! sjöng det inom henne. I morgon! På sina bara fötter sprang hon tyst uppför den lilla branta trappan till sitt rum, och när hon kom i säng, tog hon hufvudkudden i famn,

kramade och kysste den och somnade med kinden lutad mot dess grofva spets.

Men på bänken satt mor Albertina ensam och log öfver ungdomen.

»Jojo», sade hon för sig själf. »Jojo men. Nog blir det bra för Nils, när han kommer.»

III.

FILLE BOM.

Fille Bom hette en liten underlig man, som bodde midt i byn, allra längst nere vid sjön. Han hörde till skärets mest bekanta och framstående personligheter, och han var också ute och spånslog, samma kväll som unga Märta gick och förrådde sig själf, när hon frågade mor Albertina, om hon kunde spå, och om Delphin kunde väntas komma riktigt tillbaka.

Fille Bom gick nämligen också och väntade att Delphin skulle komma hem, och han hade

sina egna åsikter om hvarför just den båten skulle dröja längre borta än alla andra. Fille Bom utmärkte sig som sagdt därigenom, att han var en smula underlig, och allt, som kom honom vid, var på samma sätt. Hans stuga var underlig. Ty den låg med gafveln mot sjön, och så nära vattnet, att man kunde sitta och meta krabbor och småtorsk i fönstret. Men bredsidan af byggningen vette rätt emot en brant klippa, så att från det huset gick man aldrig utför trappan, när man skulle gå ut, utan man klef rätt ut på berget, och så bar det till väders, nästan i jämnhöjd med taket, innan man kunde komma vidare. Fille Boms dräkt var också konstig. Ty den bestod af en trådsliten, blå ulltröja, som fordom haft blanka knappar och varit något slags uniform, men nu såg ut som litet af hvarje, hvilket den för resten också var, en gammal hatt, som blifvit grågrön af ålder, och när det var kallt, en lång slängkappa, som Fille Bom fått af en herreman, och som hade stora hjorthornsknappar och slejf i ryggen. Bommens hustru var också underlig, och det kom sig däraf, att hon alltid gick och var rädd för att Bommen skulle supa sig full och slå henne. Ty Bommen var numera den enda

människa på hela ön, som verkligen söp, så att det gjorde något, och det var också en af hans många underligheter. En annan underlighet var den, att Bommen höll sig med hund, något som — på grund af fruktan för obehag och klammerier — i fiskläget hörde till sällsyntheterna, och denna hund var i sig själf också en underlighet. Han var nämligen bastard mellan tax och pudel och företedde det egendomliga fenomenet af en smal nos och långsträckt taxkropp, betäckt med gedigen pudelull, hvilken melankoliskt vaggade fram på korta, sneda ben. Hundens egentliga namn var Fylax, men öfver hela skäret gick han under namnet af Filibom, något som hängde samman med denne underlige mans underliga namn.

Fille Bom hade nämligen blifvit döpt Filip efter sin far, som bar detta namn och i hvardagslag liksom nu sonen kallades Fille. En gång hade det emellertid händt sig, att någon af kamraterna vid en fylla, som företogs efter vällyckadt makrillfiske, hade kommit på den idén att döpa Fille till Fille Bom med anledning af ett beryktadt bomskott, som gamle Filip en gång i sin ungdom aflossat mot en gråsäl, och som plägade tagas fram vid gladare

tillfällen för att muntra honom, när han blef äldre. Namnet vann en storartad anklang, och gamle Filip, som egentligen hette Persson, fick i hela sitt lif inte heta annat än Fille Bom, och hans barn efter honom kallades också alltid med samma smeknamn. D. v. s. de kallades med ett gemensamt namn för Bommarne, och då de voro tre, fördelades benämningen, så att de kallades: Filibom, Filibombom och Filibombombom. När den nuvarande innehafvaren af namnet var ung, öfverflyttades det, naturligtvis med en alldeles särskild styrka på honom, emedan han ju dels var gamle Bommens äldste son, och dels var döpt till Filip, hvilket gjorde sammansättningen så mycket mera naturlig och verksam.

Redan i sin ungdom var emellertid Filip Persson junior utmärkt för ett lynne, hvilket utgjorde en egendomlig blandning af jovial gemytlighet och inbiten böjelse för hetsiga utbrott af en svårstyrd ilska. Att han hela sitt lif skulle behöfva gå och bära på ett öknamn, som var i hvar mans mun på hela kusten, det grämde och retade honom både dag och natt, och han utstod många slagsmål för det namnet, när sinnet rann på honom. Men han tänkte ändå, att det skulle finnas något medel att bli okvädingsordet

kvitt, och utan att ha meddelat sig med någon människa, fattade Fille Bom en dag sitt beslut och gick upp till prästen.

Prästen var nu inte en man, som hvem som helst vågade sig på med hvad som helst, och särskildt var det inte utan, att Bommen var liksom litet rädd för den myndige mannen, som mer än en gång läst lagen för honom och hotat med både timligt och evigt fördärf, därför att Bommen gunås så visst höll sig till flaskan. Men den här gången var Bommen säker, att han gick i redliga ärenden, och därför klef han på, när prästen svarade på hans knackning med att ropa »stig in», och lade med en viss trygghet ifrån sig mössan på golvet.

»Nå, hvad vill Persson?» sade prästen.

Bommen tittade med sina små grå ögon prästen rätt i ansiktet och såg skarp ut.

»Jo, jag kommer, för att jag har tänkt att byta om namn», sade han.

»Jaså», sade prästen. »Nå, hvad ska' Persson då kalla sig?»

Mannen vid dörren fick ett ännu hvassare uttryck i sina ögon, och han svarade:

»Bom».

Han sade det med en sådan kläm, att det

lät som ett kanonskott. I detta utlåtande sammanpressade han liksom all den förargelse, som detta lilla ord samlat öfver hans oskyldiga hufvud sedan långa år, och det kokade inom honom, när han märkte, att prästen icke kunde hålla sig från att småle.

»Hvad i allan da'r», sade prästen. »Det är ju ett öknamn.»

»Ja, men om pastorn skrifver in det i boken och stryker ut Persson, som står där förut, så blir det inte längre något öknamn», genmälde den andre.

»För resten», tillade han, när han såg, att prästen tvekade, »så finns det en bom på min båt. Den bommen är bra, och den håller, och den tycker jag liksom det kunde passa en sjöman att kalla sig efter.»

När Fille sedan gick ut ur prästens rum, då hette han verkligen Bom. Och så fort någon kallade honom för Bommen, passade han alltid på och svarade med en röst, som svällde af stolthet och tillfredsställelse.

»Ja, det är mitt namn, det.»

Och då njöt Fille Bom den största triumf han erfarit här i lifvet. Ty då tyckte han, att han lurat hela kusten och att han var en helvetes karl.

Nu var den tiden emellertid länge sedan förbi, och det fanns inte många, som erinrade sig, att namnet Fille Bom egentligen var ett öknamn. Det var bara när det kom någon utsocknes och fick höra det konstiga namnet, som minnet af dess uppkomst med möda togs upp igen och under många skämtsamma anspelningar berättades för den som frågade. Gamle Bommen hängde samman med det yttersta skäret och det med honom, och utan Bommen hade hela fiskläget icke varit hvad det var.

Samma kväll som Märta gjorde sitt besök hos mor Albertina och fick veta, att det icke var någon fara med hennes Nils, hade emellertid gamle Bommen begifvit sig af hemifrån i den osäkra känslan, att han på ett eller annat sätt möjligen skulle kunna förskaffa sig något treffigt. Han gjorde sig ett ärende i handelsboden, i det han frågade efter något, som han visste inte fanns, och han kände sig en smula förolämpad öfver, att handelsman inte förstod inviten och åtminstone bjöd honom på en dosa snus. Med en ovillig rörelse tog Bommen upp en femöring och köpte själf snuset för att visa, att han åtminstone var karl för sin hatt, som kunde drifva igenom, hvad han ville,

och när han fått sig en muldbänk, tog han vägen upp till lotsutkiken, där det var svart med folk, som plägade råd och lånade kikaren för att se ut öfver hafvet. Bommen kom därvid att tänka på, att han egentligen också gick och väntade på att Delphin skulle komma hem. Nils hade lofvat honom ett stort fång fisk, därför att han hade hjälpt honom med grunden till huset, som han höll på att bygga. Nu gick Fille Bom och tänkte på den där fisken, och han tänkte på den med aptit. Men därför skulle naturligtvis just den båten komma sist. Det var klart som dagen. I det fallet var Fille Bom en fullständig pessimist. Men det hindrade ändå inte, att han tänkte han kunde gå opp bland de andra och fördrifva en stund med att prata om stormen, som nu blåste på sjätte dygnet. Gamle Bommen hörde annars till dem, som helst gå sin väg för sig, åtminstone så länge han var nykter. Men i dag kände sig Bommen språksam och böjd för umgänge, och därför gick han upp på berget och tänkte just slå sig ned i lä bakom den lilla lotsstugan, som låg öfverst på klinten bakom utkikens stora galge, när han plötsligt ändrade sig och vek af på en väg, som ledde ut öfver klipporna.

Bommen var nämligen ytterst nyfiken, det var hans specialitet att hålla noga reda på, hvad flickorna i byn hade för sig, och nu hade han fått se något, som ingen af de andra såg, och som han inte för sin död kunde begripa. Han såg nämligen en ensam flickgestalt resa sig i blåsten öfver en klippa ett stycke från den plats, där han stod, och på gången och den hvita hufvudduken, tyckte Bommen, att han kände igen henne. Därför var det för honom den naturligaste sak i världen, att han låtsade som om han ändrat mening och i stället för att slå sig ned, ensam började gå bortåt bergen i samma riktning som den kvinnliga skepnaden.

Flickan gick fort, och Bommen hade inte lätt för att följa henne. Men när hon kom fram till kyrkogårdens mur, fick Bommen ett ögonblick syn på henne, där hon stod stilla i den ljusa sommarnattens dager, och han såg då, att det var Märta. Hvad som hade händt där i familjen, hade naturligtvis Bommen här lika väl som hela ön reda på en half timme efter att det hade händt, och därför begrep han också, att det måste vara något alldeles särskildt, som förmådde unga Märta att just denna kväll vara hemifrån. För att ha något att göra, och för

att samtidigt tillfredsställa sin nyfikenhet, följde emellertid Bommen efter henne, och när Märta stod stilla framför bänken, där mot Albertina satt och talade så oskyldigt om hur allting var hemma och om Delphin, som inte kommit tillbaka, då stod Bommen också helt oskyldigt på handelsmans brygga nere vid sjön och såg ut, som om han tittat på vädret. Och när Märta sprang hem till sig, följde Bommen efter, så fort hans gamla ben orkade bära honom, och det var sannerligen inte så långsamt. Ty Bommen var en karlakerl, och trots sina fem och sextio år skulle ingen kunnat upptäcka ett fel på hans kropp. Hade Märta inte haft så mycket annat att tänka på, skulle hon bestämdt hafva hört honom och blifvit förskräckt.

Nu hörde hon, som vi redan veta, ingenting alls, och Bommen kom fram alldeles lagom för att han skulle få se dörren falla igen efter den springande flickan.

Då stannade Fille Bom midt på gatan och stod där en lång stund, tänkande en hel serie af tankar.

Flickan hade varit ensam, och så vidt han hade kunnat märka, hade hon ingen mött. Hon hade gjort sig ett ärende till mor Albertinas

stuga, och därifrån hade hon vänt om och sprungit direkte hem, som om hon haft eld i kläderna. Hemma hade hon ingen, som väntade på sig, och hela tiden hade hon annars som sagdt varit ensam.

Nu finns det ingenting underligare än det, som flickor kunna hitta på, och aldrig kan man förstå deras vägar, om man inte ta'r kärleken med i beräkningen.

Detta visste Fille Bom, dels af egen erfarenhet, dels genom en flitigt öfvad iakttagelse, och när han funderat en stund, kom han därför att tänka på Delphin, som ännu inte kommit tillbaka.

Då gick det upp ett ljus för honom: Han knäppte med fingrarna och utstötte en lång hvissling.

»Nils», sade han alldeles högt. »Hoho! Står det så till!»

Därmed gjorde han helt om och lunkade helt belåten, som om det händt honom själf något roligt, hem till sin säng, där gumman redan låg och snarkade.

Men på det viset var det två, som kände till Märta's hemlighet, och då var den, som hvar man kan veta, väl bevarad.

IV.

NILS.

Följande morgon när Märta vaknade, låg Delphin redan och svängde för ankaret i den rymliga hamnen, kring hvilken de gråa skären slöto sig som i ring. Seglen voro bärgade, däckets var tomt, och båtens gröna reling gungade för en laber bris med tunga dyningar efter stormen.

Ty under natten hade den långvariga hårda blåsten lagt sig. Strax efter midnatt hade den småningom domnat bort, och vid tutiden på morgonen vaknade män och kvinnor i sina båd-

dar af den besynnerliga och ovana tystnaden. Blåsten tjöt inte längre kring knutarna, den slet inte i tegelpannorna, hven inte i skorstenen, skakade ej i fönstren. Den hade med ens sluttit igen sitt stora gap, och tystnaden var så väldig, att den väckte människorna, som om den skakat dem upp till känslan af en öfverhängande fara. Och männen och kvinnorna öppnade som druckna sina ögon. »Det har lugnat på sjön», sade de. Och därmed drogo de suckar af lättnad och slöto ögonen till tryggare blund, de korta ögonblicken, innan sommarens tidiga morgonsol skulle väcka dem till den nya dagen.

Men alla, som väntade någon med Delphin, vaknade af stillheten, skakade af sig sömnlusten och gingo ut på klipporna för att spana utåt sjön. De kommo alldeles lagom. Ty just som Delphin länsade in för den domnade västan och svängde för ankaret i den vida hamnen, där dyningarna mellan skären gingo med kortare vågor och mjuka skvalp, kommo männen och kvinnorna ut och sågo storbåten redan vara kommen. De fingo blott nätt och jämt tid att rusa ned i roddbåtarna och ro ut för att hälsa de hemvändande välkomna.

Det var bara Märta, som, trött af lycka och sinnesrörelse, hade sofvit ifrån både vindens stora tystnad, Delphins ankomst och allt som i världen fanns. Hon vaknade inte, förrän hon hörde fadern dunka i taket, medan han frågade henne, om hon blifvit galen, och ropade, att solen stod högt på himlen.

Därför blef Nils, när båten kom, icke välkomnad af någon annan än far och mor, och han såg sig förgäfvos om för att upptäcka ett brunhyadt ansikte med stora, blåa ögon, omgifvet af mörkt, ostyrgt hår. Han kunde heller icke veta, att det var Märtas stora lycka, som gjort henne trött, och då han öfverhufvud icke hade stort förtroende till sig själf, tänkte han, att Märta säkert hade glömt honom.

Han gick fåmäld mellan de båda gamla, de kända vägarna till det gamla hemmet. Allting var sig så likt! Där krökte vägen förbi bryggan och sprang upp på en berghäll, där ingen väg längre kunde skönjas, utan där man fick gå vidare på en halfrutten stock, hvilken låg kastad tvärs öfver en klyfta och visade, hvar fortsättningen följde. Så vände vägen omkring den ena byggnaden efter den andra, och öfverallt blickade ansikten honom till mötes, som

nickade välkommen, händer sökte hans, och röster ropade emot honom, vänligt och gladt, som seden är, när fiskare komma åter från lång resa. Känslan af samhörighet, af att tillhöra den stora familj som beror af hafvet och lever af hafvet, är stark här ute i skären, och det finns ingen, som ej vet och känner, att hvarje sådan lycklig resa är en seger öfver den gemensamma faran, ingen, som icke vid den synen erfar något af ökad personlig trygghet och fröjd. Därför lyser det och värmer öfver skären, den dag då de stora båtarna komma hem.

Men Nils kände icke mycket af den glädje, han eljest brukade erfara, då han första gången på veckor åter satte foten på land. Ty hans tankar voro hela tiden på annat håll, och inom honom smög en darrande känsla, som på ett besynnerligt sätt gjorde honom modfälld. Det var, som om någonting af ofärd legat i luften, och Nils kunde ej blifva kvitt en förnimmelse af något tungt, som mot hans vilja smög sig öfver honom och gjorde honom grubblande till sinnet. Medan modern gick förut hem för att sätta maten på bordet, följde han fadern fram till bygget, som låg ensamt på klippan,

under hvilken hafvet bredde sig i böljande solskens öppet, så långt ögat kunde nå. Här låg Nils' bygge, här var han i färd med att som alla, hvilka kunde det, timra sig ett eget hem, och här längst ut på udden hade han valt den plats, där han ville lefva. Nils stod och såg på detta, medan han iakttog, hur arbetet framskridit. Byggnaden hade kommit under tak, och det hvita timret med sina tomma fönstergluggar, genom hvilka hafvet sken blått, lyste och brann i det klara solskenet. Med västkustbons sinne för hemmet, såg Nils att detta var vackert, och han tänkte på den, för hvars skull han egentligen byggde. Men han tyckte, att hon helt plötsligt hade kommit så oförklarligt långt bort, och med den tanken bildade det sig som ett tomrum omkring honom, och han kunde icke känna sig glad, som han väntat och hoppats, när han nu stod och såg på det hem, som började resa sig öfver klippan och som var hans. Han började tänka på, om han gjort rätt, när han beslutit sig för att stanna hemma och för alltid binda sig vid den klippan, där generation efter generation af hans släkt hade växt upp, gift sig och satt bo, födt barn, åldrats och dött. Nils blef vemodig af att tänka på allt

detta i stället för glad, och hans eget jag kom emot honom i det glittrande solskenet som ett spöke om natten.

»Är du inte nöjd?» sade fadern. »Hvad tänker du på?»

»Jo visst», sade Nils. »Det har ju gått fort.»

Nils kunde inte säga mer. Ty han hade ju alla skäl att vara nöjd, och hvad han nu stod och tänkte, var bara dumheter. Men han kunde ej komma i den gänga, han önskat, och han förstod inte själf, hvilka underliga tankar, som lekte i denna julimorgons solsken.

Han hade det alldeles för bra, det var hela saken, sade Nils för sig själf. Och han smålog åt sina egna besynnerligheter.

Att Nils denna sommar hade kommit att fara med Delphin, berodde nämligen på en tillfällighet. Ty Nils var egentligen lots. Han var den yngste bland lotsarna, och han skulle få sin utnämning och komma i tjänstgöring till hösten. Och Nils var för resten af en gammal lotsätt. Fadern hade varit lots och hans far i sin tur före honom. Alla hade de burit kronans kläder, alla hade de lefvat på hafvet och fört fartyg i hamn och stirrat ut mot samma vida yta, hvilken ler så fridfullt i solskensglit-

ter och skrämmer med vrede och hot, när stormen bryter spegeln och piskar vågorna mot stranden i fragga och skum.

Historien var också den, att gamle Olausson varit lots, men icke var det längre, och detta hängde samman med, att gamle Olausson hade en konstgjord fot och en riktig. Den konstgjorda foten hade han fått af staten tillika med pension, när han föll från den engelska lastångarens däck ned i lastrummet och blef ofärdig för lifstiden. Så länge han lefde, kunde Nils minnas den dagen, då detta hände. Det var en oktoberkväll, och två män kommo in i stugan, där han var ensam med mor, och de två männen stannade vid dörren, utan att våga säga något. Modern hade rusat emot dem och ropat: »Hvar har ni Olausson? Hvar är han?» Aldrig hade Nils sett henne så häftig, och aldrig hade han hört henne ropa så. Och när de främmande ingenting svarade, slog hon händerna för ansiktet, och det ljud ur hennes bröst ett ljud, som kom en af männen att gripa hennes arm och skrika högt, fast med skälfvande röst: »Han är *inte* död». Så kom en förklaring i få, korta och afbrutna ord, och en stund därefter blef fadern inburen

och lagd i den stora sängen inne i kam-maren.

Det blef liksom tystare i hemmet efter den da-gen. Men när gamle Olausson fått sin konstgjorda fot, så var han snart rörlig och kry som trots någon af de andra, och fast han inte kunde få stanna i kronans tjänst, så kunde han väl ändå göra skäl för sig på annat vis. Därför tog han en lott, som då var ledig, i Delphin, och gammal som han nu var och lytt på köpet, så gjorde han ändå sina resor lika så väl som någon annan, och båtlaget ville inte mista honom. Ty Olausson var det goda humöret ombord, och glädjen följde med honom, hvar han kom och gick.

Men under den sista sommaren hade gub-ben börjat att vara krasslig. Han var 67 år fylld, och åren började taga ut sin rätt äfven för honom, som eljest kunde skryta med, att han aldrig varit sjuk. Det var bröstet, som var dåligt, och fast Olausson själf var djupt öfver-tygad, att alltsammans bara var småsaker och snart skulle gå öfver, så samtyckte han dock, när sonen i alla fall var ledig, att låta denne fara i sitt ställe, medan han själf gick hemma och pysslade och ställde med sonens bygge på

udden ute vid sjön. Det var mor Beda, som med sin lugna konst att låta allt ske, som hon ville, fick den saken ordnad, och anordningen hade bekommit gamle Olausson väl. Ty alltså det led framåt på sommaren, kände gubben sig kryare.

När han och sonen nu följdes åt utför backen, som ledde från lotsstugorna och ned till byn, så sade han därför:

»Nästa resa hade jag tänkt att göra själf. Och du har väl ingenting emot att vara hemma.»

Fadern hade sagt detta sista med en anstrykning af raljeri. Men denna gång hade sonen icke sinne för skämt, emedan de underliga tankarna kommit öfver honom, och han icke kunde bli dem kvitt. Fast han aldrig talat vid den gamle om, att han gick och tänkte på giftermål, förstod han dock, att både fadern och modern skulle veta, att då han börjat bygga, måste därmed vara någon mening. Han visste också, att fadern aldrig skulle fråga honom direkt, men ändå gärna ville veta, hur landet låg. Och det fanns egentligen intet skäl för Nils att spela hemlighetsfull. Men i detta ögonblick hade han ingen lust att vara meddelsam, och han gick därför tyst vidare, låtsande som om

han intet hade hört. I en besynnerlig tigande stämning trädde de båda männen in i stugan, där frukosten väntade med varmt kaffe, ren duk och en sup till maten.

*

Under tiden gick Märta hemma och tänkte på allehanda och kunde inte komma loss. Det var den lille, som skulle skötas, det var mat, som skulle lagas, gångkläder, som skulle lappas, linne, som skulle tvättas. Märta var den äldsta af syskonen, och hon fick stå för det hela nu, när modern låg i sängen och inte fick oroas. Och när hon slutat sysslorna inne, måste hon ut och hjälpa till med fisken.

Alla båtarna hade kommit hem med massor af fisk. Hela laget öfver hade de fått fisk, och öfver bergen lågo de rensade långorna utbredda för att torka. Solen gassade på dem, och kattorna smögo sig fram för att snatta. Hela fiskläget luktade salt fisk, och lukten steg och spred sig från de nya båtlasterna, som nu fördes i land från Delphin, från den gamla fisken, som redan blifvit behandlad och nu befann sig i ett slappt tillstånd midt emellan torkad och

färsk, hvarigenom luften fick en frän, stark biton, hvilken skar igenom den färska lukten från luften och sjön. Men allra skarpast trängde lukten fram från sjöbodarna, där gummor och flickor voro sysselsatta med att rensa fisken. Där var ett glam och ett prat, hvilket som ett sorl steg i den sommarklara luften. Med ett kraftigt snitt klöfs fisken. Behändigt skuros benen ut, så att inelfvorna följde med, och glänsande i solen slängdes de tunga kropparna i den stora tinan eller ut på backen, medan det blodiga afskrädet kastades i särskilda högar till ostörd glädje för fredligt samarbetande katter och höns. Detta arbete fyllde i själfva verket hela luften med glädje. Det utfördes under en känsla af framgång och nästan af rikedom, och hela skaran af kvinnor, både unga och gamla, visste, där de stodo öfver öronen i fiskfjäll och arbete, att välstånd kom med fisken. Ty denna fisk, hvilken låg här, och som båtlast efter båtlast forslades in af män i höga sjöstöflar och gula sydväster, denna fisk betydde inte bara föda för den långa vintern, kläder åt barnen och ved i spiseln. Den betydde ej blott att man kunde gifva hvar man sitt och svara sin skatt till både socknen och kronan. Den betydde därjämte,

att lifvet för den vinter, som kom, skulle blifva lättare och ljusare, att man inte behöfde knipa så hårdt om pungen, att mor kanske kunde få gardiner till kammaren och en chiffonier i stugan, att far fick mynt, som kunde sättas på banken eller klarera affärerna i handelsboden, att kaffepannan fick stå på bordet litet oftare, att det fanns råd till en butelj eller par, när någon kom in och ville tala med far, att julen skulle firas med fröjd och att öfverraskningar kunde väntas i form af klädningstyg, broscher, lärft eller kopparkärl, när båten nästa gång låg i norsk hamn och väntade god vind.

Allt detta kom med fisken, det var fisken, som hade det med sig, fisken, som gaf åt alla arbeterskorna sina goda gåfvor. Därför var det heller ingen, som grinade åt att fisken luktade illa. »Fisken luktar bara godt», förklarade Fille Bom, som just hade träffat Nils nere vid bryggan och kom kånkande på ett stort fång rimsaltade långor. »Den luktar pengar, och för somliga luktar den bröllop.»

Det sista sade han med en illmarig min åt flickorna, bland hvilka Märta för tillfället var den enda, som kände sig träffad. Hon såg ned på den stora fisken, där knifven just höll på

att skära loss det väldiga ryggbenet. Men hon brydde sig inte om att svara, undrade bara, om någon märkte, att färgen steg på hennes bara hals och öfver de bruna kinderna. När hon såg upp, såg hon att mor Albertina, som stod midt emot henne, log för sig själf.

Gumman Albertina var så gammal, att hon annars plägade vara befriad från arbetet med fisken. Men denna dag hade hon för ovanlighetens skull i alla fall tyckt, att hon borde ruska upp sin gamla kropp och delta i arbetet. Hon hade gjort det, därför att hon nödvändigt ville vara med och rensa den fisk, som Algot hade haft hem. Dessutom ville hon få tala om pojken, skryta med honom, som var hennes eget kött och blod, visa honom för de andra och höra dem också berömma honom. Tänk det, pojken, som bara var tio år, hade varit ute och fått fisk! Han hade arbetat som en riktig karl, och nu var han hemma igen och hade gjort skäl både för mat och kläder för ett halft år. Mor Albertina skröt högt öfver pojken, och hon brydde sig inte ens om, att han stod ett stycke ifrån och hörde hvartenda ord. Pojken stod där på bryggan, trygg och

bredbent, spottade och skrattade. Sydväst hade han på nacken, händerna i byxfickorna, och mormor gick på och berömde honom, så att alla hörde det. Han kände sig som en hel karl och mera än det. Han tyckte, han kunde bli karl för att köpa hela ön, om han fick hålla på, som han börjat. Och han valkade med själfkänsla en buss, hvilken han köpt för egna pengar och gaf sig den onde på, att ingen kunde förbjuda honom.

Men midt under det att alla tittade på Algot, som var dagens hjälte, eller hörde på Bommen, som slagit sig ner för att få säga kvickheter och retas med gummorna, kom Nils gående vägen fram. Han hade tagit på sig helgdagskläderna, sedan han varit med och fått fisken i land, och nu var han ute för att se, om han inte skulle kunna få fatt i Märta, eller om han skulle behöfva gå och vänta henne ända till kvällen kom och mötenas tid var inne. Nils hade på sig en blå kostym, där bara de blanka knapparna fattades, för att han skulle se ut som en lots, han bar ny mössa med skinn och hvit kulle och blåa smertingsskor. Dessutom var han nyrakad, och hans ungdomliga ansikte med de blåa ögonen och det blonda öfver-

skägget fick i söndagsstassen ett utseende, som var något öfver hans egen klass.

Med en hastig vändning trängde han sig fram genom all bråten, som belamrade bryggan, och stannade bakom Märta. Märta hade hela tiden sett att Nils kom, och hon tyckte, att hela bryggan, fisken, gummorna och flickorna dansade för hennes ögon, men hon dröjde med att gifva sig till känna, förrän hon hade honom alldeles bakom sig. Då vände hon sig om så hastigt att Nils, som alls inte trodde sig vara bemärkt, hajade till. I detsamma hviskade Märta: »Möt mig i kväll, när jag får ledigt». Och som hon gjort det, sade hon högt och naturligt, så att alla människor kunde höra det:

»Nej, se Nils, är du här? Välkommen hem!»

Det låg något obeskrifligt mildt och mjukt i Nils' ansikte, där han nu stod och betraktade den unga flickan och skulle säga ett ord till svar. Uttrycket blef lent nästan, som om någonting, på hvilket han grubblat, flytt bort inom honom, och allt, som var ljust och godt och gladt i hans själ blickat fram. Nils skulle helst velat säga en hel mängd, men han kom sig icke för med det, fick inte tid till det heller. Ty i samma nu riktades alla blickar på

honom, och därför nöjde han sig med att lyfta på mössan och säga:

»Tack för det.»

Nils sade detta, som om det alls inte varit sagdt till någon ensam, utan till alla fruntimnerna på en gång, och förlägen stod han kvar och lät sina ögon spela rundt omkring den lifliga taflan, mängden af kvinnor, högarna af fisk, bryggan, vattnet och klipporna. Men han såg egentligen ingenting af allt detta. Han hörde bara klangen af denna röst, som hviskat i hans öra, och då han själf var så rättfram och bortkommen, så kände han sig nästan vörnadsfull gent emot denna snabba slagfärdighet, hvilken hviskat i hans öra om ett möte, utan att någon mer än han själf kunde höra det.

Det var heller ingen, som hade hört det. Så tyst hade Märta andats ut dessa korta ord. När Nils gick vidare uppför backen mot väderkvarnen, var det bara mor Albertina, som gaf Märta en menande blick. Men Märta var så glad, att hon trotsade blicken.

»I fick allt rätt, mor», sade hon. »Delphin kom tidigt i morse.»

Mor Albertina förundrade sig i sitt sinne

öfver flickans djärfhet. Dessutom tyckte hon inte om, att någon i vittnens närvaro anspe-
lade på hennes spådomsgåfva. Hon knep bit-
tert ihop munnen, och hennes ansikte mulnade
som till oväder.

V.

KÄRLEKSMÖTET.

Dagen led mot sitt slut, och arbetet lades åsido. Gul och varm stod solen vid synranden, och dess långa gula strålar kysste vattnet, skapande strimmor af rosenrött, hvilka samlade sig till purpur på ett långt silfverkantadt moln, som sam i en vid både öfver den ljusblå rymden åt båda sidor, så långt ögat kunde nå. Färgerna gled från himlen ned öfver de bortersta skärens glimmande ytor och blandade sig med vattnet, som i en stor vid spegel lyste i

skärt och violett, återgifvande som i mattad glans, hvad som tändts där uppe.

Det föll den stämning öfver skäret, då tystnaden är djup och lugn, och till och med vågens entoniga ljud tycks drunkna i den allmänna stillheten. I denna stillhet låter ingenting underligare än grodornas kväkande i kärren, som finnas på den bortersta sidan af den stora ön. Det skär så underligt genom tystnaden, och det hör så märkvärdigt samman med den. Det förefaller nästan, som om detta kärfva arbetande ljud vore till för att sakta leda tanken på de vägar, hvilka föra direkt in i naturens hemlighetsfulla verkstad, där ingenting står stilla, där det städse sker något nytt. En kustbo sitter stundom och hör på detta ljud, och medan han hör därpå, blandar sig ljudet på ett sällsamt sätt samman med den stora anblicken af hafvet, som städse skiftar. Och hvad han ser, synes honom fördjupa hans eget lif.

Solen sjunker alltmera. Den sjunker i den triangelformade fördjupningen mellan två mörka klippor, hvilka som fantastiska skuggor resa sig öfver vattnet. Allt som solen sjunker, blir skuggan svartare vid klippornas fot, medan deras kammar och himlen däromkring glöda i

starkare färger. En blinkning, ett sakta glitterande, hvilket drages samman, som om hela färgspelet suddades öfver af en varsam, osynlig hand — och ett lugnt, mjukt skimmer efterträder de starka färgernas glans. Skymningen börjar falla som en slöja öfver vatten och skär, och grodornas kväkande ljuder högre, som om det förut dämpats genom glansen från solen, hvilken nu gått bort.

Då glimtar det framsom ett lysande, oerhördt öga ur den milda juliskymningen, och öfver det stilla hafvets ofantliga spegel blänker en flod af ljus. Ljusfloden kommer från fyren, och som vid knäppningarna af ett trolskt urverk kastas skenet ut öfver klippor och vatten, skärande ljusa, breda vägar i skuggan, som solen lämnat efter sig, när den gick. Utåt hafvet och inåt skären kastas ljusvågorna, och ser man längre bort, upptäcker man små lysande prickar, hvilka tyckas stiga ur hafvet och drunkna i vågens dyning, hvilken häfves, som när en stark och sund människa sakta andas under lycklig sömn.

Kustbon är van vid allt detta. Men ändå kan han sitta länge och se därpå, och han kan känna, hur tankarna tystna och liksom röra sig

vördnadsfullt och sakta inför detta tystnadens majestät, känna, hur oron domnar, och allt, som gör uppror, vill stinga eller såra, fäller vapen och böjer knä inför den stora stillhet, hvilken är mäktig som tanken på den allsmåktiga godheten själf.

Jag vet icke, hvarför denna åsyn af hafvet i dess aftonlugn så ofta inom mig själf väckt tanken på en barmhärtig makt, hvilken utan känslsamhet, men med oändlig mildhet tvingar vågorna på lidelsens stora haf att stanna och utjämnas. Ytan är jämn, och på själfva djupet är lugn. Där nere växer blott hela den djupets flora, som aldrig kommer i dagsljuset.

*

På branten af klippan sitter en man i hvit mössa, mörkblå dräkt och nya mörkblå smertingsskor. Han har satt sig så, att han icke kan varseblifvas från byn, och när han någon gång reser sig upp för att se öfver branten och inåt stigen, på hvilken man från kyrkogårdsmuren kommer ut till de yttre klipporna, då tar han af sig mössan, för att den icke skall lysa i skymningen mot den klara luften och förråda

honom för kamraterna uppe på lotsutkiken. Dessemellan sjunker han ned i en drömmande ställning, som kunde han icke mätta sina ögon med åsynen af den tafla, hvilken han dock sett så många gånger förut.

Mannen är också i en underligt vek stämning. Han är icke otålig. Ty han vet, att den han väntar på, skall komma, och att han ej behöfver frukta att få vänta förgäfves. Han är i en stämning af lycka, men denna lycka är blandad med en tillsats af dof oro, som skulle från botten af det okändas haf något komma honom till möte, hvilket han helst ville slippa att någonsin lära känna. Han är en hafvets arbetare, men han är tillika en drömmare, och om han också ej kan kläda alla sina känslor i ord eller ens forma dem till klara tankar, så har dock hafvets ljusa yta, solen som sjönk och skymningen som växte kring höjden, grodorna, som knarrade i kärren, vågens dyning, som slog mot stranden — allt detta har stigit honom till mötes och väckt till lif inom honom just de tankar, som passade för stillheten. Och i denna stund upplefver han det, som kommer för människors tanke, när allt hvad lifvet rymmer tycks stämma möte i det stora intryck, hvilket ström-

mar samman från en sommarnatt till ett människohjärta.

Mannen på klippan lägger sig ned och ser upp mot himlen, där stjärnorna stråla i julinatens matta dager, där fästet är djupblått med en dragning åt ljust, som erinrar om midsommar och vår, men har sommarens hela fulla värme. Och som han ligger där, glömmer han att längta, glömmer allt annat än sina egna tankar. Och han minns. Åh, han minns så mycket!

Han minns, hur han sprang här som barn just öfver dessa samma klippor, hållande som en dyrbar skatt i handen sin första krabba och sin första fisk. Han minns, hur han gick här, när han blef så försigkommen, att han kunde tänka på sådant och tyckte, att världen var stor, och undrade, om han någonsin skulle få se, hvad som fanns bortom den djupa linien, där hafvet och himlen flyta ihop. Han minns, hur han gick här som fjorton års gosse, när olyckan hade händt med far, och han kände sig fullväxt och tyckte, att nu var det endast honom, som modern hade att lita på. Då mindes han också, att det blef svart kring hans drömmar att komma bort, och att han kände som om ödet med järnhänder fånglade honom

vid detta land, där hans fäder före honom lefvat, åldrats och dött. Så ung han var, mindes han, att han känt något sådant, och som med ett skarpt eggjärn hade tanken rifvit sönder hans gosseårs fantasier och låtit honom se kallt och nyktert på verkligheten. Men hur det var, hade den tiden glidit förbi, och han for bort och kom till sjös, därför att han ej kunde motstå begäret att få se världen, som lockade. Sedan hade han seglat på långtur och sett, hvad andra berättat om främmande land, han hade smakat söderns drufvor och sett svartögda kvinnor le, när han bad dem om kärlek. Men ändå hade han kommit tillbaka, och här, på samma plats, där han nu satt, hade han setat och inom honom hade det brutit fram som en visshet, att hvart i världen han gick, skulle han längta åter till den klippiga ön på den klippiga kusten, där intet träd kunde växa i höjden, men där han kände sig hemma, och där hans lifs böljor lade sig till ro.

Åter spratt Nils till och reste sig upp. Hvarför kom hon inte? Och hvad betydde egentligen allt detta? Hvart gingo hans tankar i kväll, eftersom han kände sig så underlig till sinnes? Hvad var det, som steg och tog makten

inom eller utom honom denna underliga sommarafton?

Åter såg Nils ut åt hafvet, som om det kunnat gifva honom ett svar, och det kom för honom, hur många som före honom setat och sett ut öfver detta samma haf och undrat och grubblat, som om svaret skulle komma någonstädes långt bortifrån, dit ingen kan hinna, och där skyn och vattnet blifva till ett. Han tänkte därpå, till dess att han spratt upp vid att höra steg. Det kom en beklämning öfver honom, som fruktade han, att det var någon annan än den han väntade, som kom.

Men som han reste sig upp, såg han en smal, lång skugga höja sig öfver branten af en klippa. Den kom från dalen och tycktes flyga fram öfver de nötta stenvägarna, där så många fötter trippat till hemliga möten. Och i ett nu slog lyckan ut som i full blomma inom honom, och samma fröjd, som spirat, när han mött Märtas ögon och hört hennes hviskande ord nere vid bryggan, betog honom på nytt. Han sprang henne icke till mötes. Han reste sig blott makligt upp, som om han blygts öfver den känsla, hvilken kom hans lemmar att darra, och segerviss, leende, ung och lycksalig, lät

han henne komma alldeles intill sig, innan han lyfte sina armar och grep henne om skuldrorna för att i nästa nu hölja hennes ansikte och hals med kyssar.

»Nils», sade Märta andfådd. »Nils!»

Men det var bara för syns skull, af gammal god vana och för att det skulle så vara. Nils fattade orden också som de voro menade, och Märta skulle blifvit mycket förvånad, om han fattat dem annorlunda.

Så satte de sig ned, och Märta började prata. Hon kvittrade som en liten lärka, och hon hade ett lågt, dämpadt skratt, som Nils mången natt legat i kojen eller setat vid rodret på storbåtens däck och längtat efter att få höra. Och orden fladdrade omkring, som om de burits på lärkvingar och bara varit till för att fladdra i solskenet. Märta talade om mor och om far, om hur rädd hon varit, när Delphin inte kom, om lotsen Sjöholm, som brukade skämta med henne och vänta ut henne om kvällarna, om hur hon längtat efter Nils, hur hon gått och frågat mor Albertina, hur listig hon varit, och hur hon legat och kysst kudden om natten. Så tog hon Nils om halsen och kysste honom en gång till. Och därpå började hon att tala om

fisken, och hur ledt det var att stå och arbeta med knifven i de tunga långorna och lukta saltlake sedan, så det aldrig ville gå ur. Därpå undrade hon, om lille bror sof i natt, och om någon skulle märka, att hon var ute. Och så kröp hon ihop som en katt, slog armarna om halsen på Nils och klängde sig upp i hans knä, där hon blef sittande, tyst och utpratad. Inte en enda gång såg hon utåt hafvet, och det fanns ingenting i hela hennes unga varelse, som inte lekte och log.

Nils satt och höll armen om hennes lif, och öfver hennes axel sågo hans blickar ut mot rymden. Det var, som om hela hafvet ändrat utseende och färg, som om det blifvit något helt annat än det haf, han såg, när han nyss satt här ensam. Den dunkla vinfärgen, som skimrade från himlen ned i vattnet, fyrens blänkande breda vågor af ljus, de små glimmande prickarna flere mil bort i söder, svalkan i luften, oändligheten i skymningen — allt blef med ens så verkligt och drömfritt. Det steg honom till mötes som lycka och kraft, och han kände, som om de mjuka armarna om hans hals utan drömmar bundo honom fast till hela den värld, han kunde nå med sina ögon. En ångbåt gick långt

ute, och Nils såg dess gröna lykta, utan att den förmådde draga hans tankar till sig. En ensam fiskmåås sväfvade i skymningen öfver hans hufvud, så nära att han hörde suset af vingarna. Men han följde ej dess flykt med sina ögon, såg blott ned mot en ung brun hals och ett mörkt hår, som han sakta strök med handen, medan han undrade, om han någonsin, när han icke var ensam, skulle känna, hvad han nyss känt — eller kunna tala om det, förtro i ord åt en annan, hvad som blott var hans eget. Hvad han nyss setat och tänkt, var borta och ändå kvar. Det kändes som lättnad att vara det kvitt, och ändå visste Nils, att helt skulle det aldrig försvinna. Det skulle komma igen och kräfva sin rätt, detta, att han blef så vek till sinnes för ingenting och ville tänka så mycket. Men som när en lätt slöja skymmer blicken, och man blott behöfver göra en blinkning för att åter se klart, så böjde han sig åter ned emot Märta. Fortfarande utan att tala, lyfte han ånyo upp hennes hufvud, och han njöt af att känna hennes läppar möta sina.

Men så kom Nils att tänka på, att han nästan ingenting hade sagt, fastän de varit skilda i flere veckor, och så sade han plötsligt:

»Vill du, att vi går och ser på bygget?»

»Inte kan jag gå med dig dit. August Sjöholm ser oss från utkiken. Det är han, som har vakten i natt.»

»August Sjöholm», upprepade Nils. »Hvad rör det honom, hvart vi går?»

»Han är så förarglig se'n, när 'en möter honom.»

Det beslöts, att man skulle taga en ömväg för att undvika Sjöholms spanande ögon, och de båda unga gingo utför branten och ned mot sjön. Stigande på stenarna följde de stranden åt, hållande sig nära intill klippväggen, till dess de stodo på en liten flat klippställ, öfver hvilken reste sig byggets hvita vägg.

Nils och Märta stego långsamt uppför backen, som ledde till bygget, och för att icke bli sedda från den farliga lotsutkiken gingo de rundt om till gafveln, men vågade inte gå fram på andra sidan och stiga in genom dörren. Därför lyfte Nils in Märta genom fönstret, tog ett starkt tag i karmen och äntrade själf efter.

För första gången stodo de båda ensamma inom de väggar, som skulle bona om deras hem för hela lifvet. De gingo ur köket in i de an-

dra rummen, tre små rum med två fönster i hvardera.

»Vi får göra i ordning ett rum eller två först», sade Nils. »De andra får komma, när tider blir.»

Märta nickade. Hon hade med ens blifvit alldeles tyst, och hennes ansikte blef mildt, eftertänksamt och fint. Utan att säga något tog hon Nils i hand, och de ställde sig båda vid fönstret och sågo ut mot hafvet. Där de stodo, kunde de höra vågornas skvalp mot stennarna under deras fönster, och på väggen bakom dem flammade skenet från blänkfyrens ljusvåg och förgyllde det hvita timret. Som de stodo där, liknade de två allvarsamma barn, hvilka stannat i leken och icke anade sin egen lycka. De lutade sig emot hvarandra, och när de kysstes, fingo de tårar i ögonen af för mycken sällhet.

»Så rart bor ingen i hela byn», sade Märta.

Och orden gingo direkt till hjärtat på Nils. Men för att icke taga åt sig alltför mycket, svarade han ändå:

»Bara du inte får för ensamt här borta.»

Ensam!

Märta bara skakade på hufvudet och log.

Och när de gingo därifrån och följdes åt genom byn, hade Märta glömt, att det fanns ögon, som kunde se dem. Fortfarande höll hon Nils i hand, och som de gingo fram på de vanda vägarna, där skymningen tätnade mellan de små byggningarna, hvilka lågo så tätt, så tätt, som ville de krypa ihop för att hålla hvarandra sällskap, när den långa vintern kom, då kände de det båda, som hade de aldrig lefvat en afton, när lifvet var dem så oändligt nära och så stort. Det var en dag, som de tyckte, att de aldrig skulle kunna glömma. Och när de kommo till Store-Lars' stuga, drog Märta till sig sin hand och gick sakta in. Hon vågade ej tala till Nils, och hon vände sig i dörren, utan att nicka och utan att säga ajö, och bara såg på honom.

Nils stod länge kvar vid staketet, och hans ögon dröjde vid den stängda dörren, genom hvilken flickan försvunnit. Och när han äntligen kom till sig själf igen, gick han tillbaka längst ut på klipporna invid stranden. Där lade han sig ned och somnade mot den hårda stenen, som ännu var varm efter julidagens brännande sol.

VI.

DET BLÅSER OPP.

Dagen därpå blefvo emellertid Nils och Märta ovänner, som det kan tyckas, utan den minsta anledning. Det skedde på backen under den gamla väderkvarnens vingar midt på förmiddagen och i klaraste dagsljus. Orsaken? Ja, ingendera skulle ha kunnat säga den efteråt. Ingendera skulle ha kunnat komma ihåg, när det började eller hvem som började. Men båda voro öfvertygade om, att det var den andres fel, och därför var också försoningen så mycket svårare.

Det gick så till, att de båda unga människor helt oförmodadt möttes alldeles under väderkvarnen. De hade från hvar sitt håll samtidigt bestigit backen, och de hade ingen aning om, att de skulle få se hvarandra just då. Nils blef så tindrande glad, när han upptäckte Märta, att han ville, hon skulle slå sig ned en stund, bara för att han skulle få se på henne. Men Märta hade just i det ögonblicket brådtom. Hon skulle gå ett ärende till handelsboden åt mor, som låg hemma och väntade. Troligen var hon lika otålig, ledsen och vild öfver att hon inte kunde stanna, som Nils öfver att hon inte gjorde det. Det var underligt nog, att hon inte sade detta, som hade varit det enklaste och det mest naturliga. Men faktum är, att hon icke gjorde det. I stället måtte hon ha sagt något helt annat, och alldeles säkert är, att hon sade något helt annat, än hvad hon egentligen menade. Ty Nils blef med ens alldeles blek. Han nödgade henne icke längre. Han steg baklänges och såg på henne, hans blick blef kall och hans mun hopknipen. Inom sig var Nils i detta ögonblick så vek, att han kunnat kasta sig på marken och gråta som en pojke. Men han ville inte låta Märta ana denna känsla för något pris, och

därför höll han sig tapper och bara såg på flickan, som stod framför honom och blef häftigare och häftigare, ju längre hon talade. Och ju längre Nils såg, desto mera hårdnade han. Det var, som om han plötsligt blifvit klarsynt gent emot något ondt, hvars tillvaro han förut inte anat. Han kände sig kall och tyckte, att som flickan stod där, var hon honom främmande, och han kom på något underligt sätt att tänka på, hur hon föregående afton låtit honom vänta. Detta ökade agget, som sjöd inom honom, och när Märta såg emot sig ett ansiktsuttryck, hvilket troget afspeglade alla de hatfulla känslor, som Nils erfor, då bröt hon ut i en ny ström, och sade honom alla onda ord, hon visste. Nils stod och såg på henne, och han svarade henne icke en enda gång. När hon afbröt sig för att hämta andan, spottade han.

»Gå du åt helvete», svor han.

Hvad Märta svarade, hörde han icke, såg bara, hur hon vände sig om och försvann utför branten på vägen till handelsboden. Nils fortsatte också sin väg, utan att se sig tillbaka, och hans tankar voro skarpa och klara. Han tyckte, det blef kallt inom honom, och att han med ens blef förunderligt klart seende och klok. Det

kom öfver honom en smärta, sådan han aldrig känt, men smärtan låg inte, efter hvad han trodde, däruti, att han förlorat Märta, utan däruti att han varit dum och låtit draga sig vid näsan af en flickslinka. Hvad hon hade varit ful, när hon talade, hvad hon varit grymt ful! Märkvärdigt, att han inte sett det förut.

Att detta skulle kunna göras godt igen, det lofvade Nils sig själf, att det aldrig skulle hända. Han bet ihop tänderna och svor, att förr skulle tungan ruttna i hans mun, än han sade ett ord, som skulle vara sagdt till försoning. Han fick ett begär att göra Märta något, som riktigt skulle kunna göra henne ondt, och för att uppfinna detta, gick han samma dag länge och grubblade. Det skulle göra henne ondt ända in i själen, och samtidigt skulle det på ett afgörande sätt visa henne, att hon för honom betydde mindre än intet.

När Nils tänkt på detta till fram mot eftermiddagen, fick han slutligen en idé, och han gick till modern. Ty han behöfde en bundsförvandt för att sätta sin idé i verket.

Han träffade modern i färd med att baka bröd, som fadern skulle ha med sig, när Delphin om några dagar skulle ut på sin nya resa.

Den lilla lifliga gumman stod midt i arbetet med att blanda till degen, och mjöldammet yrde omkring henne. Men hennes kloka, gamla ögon sågo genast, att allting icke var som det skulle med sonen, och därför låtsade hon om ingenting, utan sade bara goddag, i väntan på att han skulle berätta, när ingen frågade honom.

Nils slog sig också ned i köket på en stol, som stod ledig, och en stund kände han sig så underlig till mods, att han nästan höll på att glömma bort, hvad han tänkte säga. Det var först, när han märkte, att modern liksom gick och undrade öfver, hvarför han satt där som han till sist kom ihåg sitt ärende. Och när han då började tala, tyckte han, att han bröt sönder något, som aldrig skulle kunna lagas. Det värkte inom honom, som om bröstet hölle på att sprängas, och han kunde inte utvärda moderns blick, utan såg i golvet.

Till sist började han:

»Tycker I, det är värdt, att far följer med den här gången?»

Modern svarade ingenting direkt, på hvad Nils sagt. Men det klack till i henne, när hon hörde tonfallet i sonens röst.

»Jag menar det», återtog han, »att far är gammal, och det vore väl bäst, om han blefve hemma nu med. Jag kan ju resa. Jag har tiden på mig till hösten.»

Mor Beda stod och knådade sin deg, och medan hon gjorde det, såg hon, så ofta hon kunde komma åt, förstulet på sonen, som satt och envist stirrade ned mot golfvet, medan han gömde sin blick under håret, hvilket fallit fram i pannan.

»Far är väl så gammal, så han kan tänka för sig själf», pröfvade hon försiktigt.

Mor Beda förstod, att denna invändning icke skulle hjälpa. Hon förstod mer än väl af Nils' hela sätt att något icke var, som det skulle vara, och hon visste, att det stundom kan vara mindre farligt att släppa den, som är gammal och klen på sjön än den, som är ung och frisk. Och hon talade mest för att icke kunna förebrå sig att hafva gifvit för lätt vika.

Nils gaf sig heller icke. Han såg upp, och hans ansikte var förvidet af undertryckt häftighet. Hvad han sade, visste han inte så noga, men han tyckte, att han gaf skäl för sig och att han tydligt och klart bevisade, att det var bäst, om fadern stannade hemma. Han gjorde

sig till och med listig och slog på, att det var ingen mer än mor, som när det gällde kunde få gubben att ta' reson. Det visste hela byn.

»Men bygget?» försökte gumman till sist.
»Du skulle ju stanna hemma och bygga.»

Då reste sig Nils opp, och när mor Beda fick se hans ansikte, släppte hon alldeles degen.

»Gud i himmelen, pojke, hvad är det?»

Han svarade icke, bara stod och drog efter andan, som om något velat kväfva honom.

»Hvem är det, som har gjort dig så'n här?»
skrek den gamla utom sig. »Henne vill jag tala ett fridens ord med.»

»Gör inte det, mor», sade Nils lugnare.
»Men laga, att jag får fara. Annars går det aldrig väl.»

Därmed ref han åt sig mössan, och innan modern hann hindra honom, var han ute genom dörren.

Nils gick och dref omkring utan mål, och han hade hela tiden en förnimmelse, som om jorden gungat under hans fötter, och ingenting, hvilket denna dag hände honom, verkligen varit sant. Hur hade alltsammans gått till? Hur var det möjligt? Var djäfvulen lös denna hem-ska dag? Eller hvad var det?

Då hörde han plötsligt ett ljud, som kom honom att stanna. Vägen, på hvilken han stod, ledde ned till en liten dal, beväxt med kort gräs, där ungdomen brukade samlas för att dansa om aftnarna. Då mindes han plötsligt som något, hvilket han hört för mycket länge sedan, att det var lördagskväll, och han gick efter ljudet från dragharmonikan, som spelade nere i dalen.

Nils påskyndade sina steg och kom snart fram till platsen. Flickorna sutto i rad på gräsvallen, hvilken bildade en tvär sluttning mot kanten af en klippa, och pojkarna stodo i grupper omkring. Det var unga lotsar och fiskarpojkar, tullkarlar och ett par utsocknes sjömän om hvarandra. Några par svängde om på planen, och som förd af en oemotståndlig makt, gick Nils närmare. Han ville inte dansa, ville inte ens tala vid någon. Det brände inom honom vid tanken på, att någon endast skulle kunna komma att tilltala honom, och ett ögonblick föll det honom in, att han borde vända om. Hvad skulle han här bland alla dessa glada människor?

Men på samma gång var det något, som dref honom att gå, något som tvang och län-

kade hans steg. Hvad det var, visste han inte. Det var, som om han kommit ned i en djup fåra, i hvilken han måste gå vidare rakt fram, utan att vika åt sidan, utan tanke på att vända om. Och när han kom närmare, kände han, som om ett par ögon länge bränt mot hans ansikte, och han såg upp. Aldrig tyckte han sig hafva sett så tydligt, aldrig varit så helvetiskt klarsynt i hela sitt lif.

Midt framför sig såg han Märta, sam dansade. Hon hade sett honom, och han märkte, att hon sett honom, när han kom, och att hon undvek att rikta sina blickar åt det håll, där han stod. Röd, varm, med sjaletten hängande på ryggen, dansade hon, och hjärtat stod stilla i bröstet på Nils, när han märkte, att hon dansade med Sjöholm. Han kom ihåg, att hon talat om honom, haft honom i sina tankar alltså vid deras första möte efter skilsmässan. Hvad angick det honom? Kunde hon inte dansa med hvem hon ville? Hvarför inte lika gärna med honom som med en annan?

Men Nils kunde icke få detta sammanhang bort ur sina tankar. Återigen kom det för honom, att Märta kvällen förut nämnt denne mans namn, fast det då glidit honom förbi, som om

det ingenting haft att betyda. Han kände, hur blodet steg till hans kinder, och han blef blos-sande röd. Nu satt tanken kvar inom Nils. Nu skulle den också blifva sittande. Det var alltså honom, hon haft i tankarna. Det var han, som uppehållit henne, när hon dröjt. Inte ens då hade hon kunnat hålla sig från att nämna hans namn, då — när de båda träffats och allt som skedde dem emellan, hade varit så heligt och högt. Och nu dansade hon med denne andre, som om ingenting händt. Kunde öfverhufvud dansa. Ville dansa.

Nils stod stilla och såg, hur de båda stannade i dansen. Han såg, hur den unge lotsen böjde sig ned öfver Märta, och hur hans ögon glödde, som de alltid plägade, när de mötte en vacker flickas ansikte. Nils stod så nära, att han kunde se, hur Märta gaf honom en lång, vac-ker blick tillbaka. Nils såg allt detta utan att röra sig från stället, och han trodde sig drömma, när han ögonblicket därefter såg Märta gå rätt fram till den plats, där han själf stod.

Hon såg inte ens förlägen ut, bara skälm-aktig, och hon sade, nästan som om ingenting händt:

»Vill inte du också dansa med mig?»

Nils förstod dunkelt, att detta skulle betyda ett närmande, och ett ögonblick drog det som en aning igenom honom, att han tagit det hela för hårdt, att det kanske kunde bli godt, och för en sekund var det något inom honom som vacklade. Men i nästa tog vreden honom ånyo. På nytt var han inne i fåran, öfver hvilkens kanter solen icke nådde ned, och medan han kände som om han slagit och piskat sig själf blodig, emedan han måste hålla på sitt, stötte han undan flickans hand och sade med en röst, som skälfde af hat:

»Gå du, med den som vill. Jag vill inte.»

När han sade det, tyckte han, att det blef mörkt för hans ögon. Och ett ögonblick där-
efter kom en annan och tog Märta.

VII.

HUR MOR BEDA GICK
I KYRKAN OCH HVARFÖR
FILLE BOM INTE
KOM DIT.

Utan att göra något buller, väcka uppseende eller ställa till onödigt väsen, beslöt mor Beda att hon skulle taga reda på, hvar skon klämde, och hvem det var, som gjort Nils så utom sig, att han ville på sjön bara för att slippa se folk. Det sättet var vanligt på kusten, och mor Beda hade sett mer än en, som på det viset sprungit ifrån både lycka och gods. Ja, hon hade sett dem, som sprungit så långt bort, att de aldrig kommit tillbaka igen. Visserligen hade ju mor

Beda en smula reda på, hvar Nils hade sina vägar. Ty på skäret var det inte lätt för någon att behålla sina hemligheter alldeles för sig själf. Något säkert visste hon ju emellertid icke och att gripa in, där kärleken var med i spelet, därtill var mor Beda för gammal och klok. Men hennes vakna modersögon spejade forskande omkring, hvar hon gick och stod, och hvad hon hörde och såg lade hon samman och gömde i sitt gråa hufvud. Att hon måste göra, som sonen bedt henne, förstod hon snart, och därför hände det en dag, att gamle Olausson var fullt och fast öfvertygad, att han inte skulle stå ut med den svåra resan, utan att det var bäst, att han stannade hemma, och att sonen for. Hvar han hade fått den tanken ifrån, det visste Olausson icke. Men han kände sig lifligt öfvertygad, att det var ungdomen, som det tillkom att fara på sjön och ålderdomen att stanna hemma, och han tyckte nästan det var vanvettigt, att han någonsin varit på andra tankar.

Därför var också gamle Olausson nästan brydd, när han en vacker dag kom fram med den frågan, huruvida inte sonen kunde fara i hans ställe, och han kände sig formligen tacksam, när Nils utan att låta märka någon öfver-

raskning, gick in på hans förslag och förklarade, att det inte var så brådtom med bygget.

Se, detta hade mor Beda uträttat bara med några kloka ord. Men hvad som inte ville lyckas henne, det var att få någon ordentlig förklaring på hvad som egentligen hade händt Nils. Nu finns det ingenting, som är svårare att bära för en gammal kvinna, än när det är något hon mycket gärna vill veta, som hon får finna sig i att betrakta som oförklarligt, och är denna gamla kvinna tillika en mor, och detta som hon inte kan få veta, rör den ende sonen, då stiger hennes retade oro öfver alla bräddar, och hennes uppfinningsförmåga stiger med den.

Trots allt detta höll sig dock mor Beda stilla och gick icke i granngårdarna för att få sin vetgirighet tillfredsställd. För intet pris ville hon utsätta Nils för byns prat. Då ville hon hellre gå och bära på sin förargelse till domedag.

Men det fanns ändå en, hvilken mor Beda efter noggrann öfverläggning med sig själf trodde sig om att i all försiktighet våga pumpa. Och denne någon var ingen annan än gamle Bommen, hvilken visste allt som hände bland ungdomen och alltid gick och nosade efter kärlekens äfventyr, som om han trott, att några smulor

från ungdomens rika bord skulle kunna falla ned till hans fattiga ålderdom. Bommen kunde man prata med om allt möjligt, nojsa och skämta med, som om det vore lek öfver hela lifvet, och ingen människa behöfde misstänka något för det. Och för resten — Bommen var nog inte dum. Men mor Beda var ense med sig själf, att hon visste en gammal gumma, som var kvickare, och denna gamla gumma skulle nog sköta sig så, att hon lurade Bommen. Hon hade dragit gubbar vid näsan förr.

Mor Beda hade lagt näsduken omkring psalmboken och satt på sig söndagskläderna. Fin och pyntad kom hon ut på gatan och tog vägen uppåt kyrkbacken. Det var söndag, och klockorna hade just börjat ringa. Muntert steg deras klang öfver skäret, och ur de ljusa byggnaderna började människorna komma fram. Män och kvinnor, unga och gamla vandrade de fram till den lilla träkyrkan, som låg i lä bakom stenmurarna på sin gröna plan, där de gamla pilarna växte öfver nötta grafstenar och lutande kors.

Kyrkklockorna ringde och kallade alla samman, och männen, som kommit hem med storbåtarna och nästa vecka skulle plöja hafvet igen,

hustrurna, som fått hem sina män och nästa vecka åter skulle sitta hemma med sin oro och sin väntan, alla hade de stämt möte och alla sutto de, när klockorna tystnat, och den nya orgeln — öns stolthet — började spela, på de gamla bänkarna och väntade att få höra bönen för de sjöfarande och tacksägelsen för dem, som lyckligt kommit hem. De sutto där alla, Store-Lars och Olausson, mor Albertina och hennes dotter med den lille Algot, pigg, kry och helgdagsklädd emellan sig. Till och med den vuxna ungdomen hade i dag gått i kyrkan. Både Märta och Nils voro där, fast de sutto på passande afstånd från hvarandra, och i rader såg man besättningarna från Polstjärnan, Delphin och de andra båtarna, alla med nya, ljusa halsdukar, hvita kragar, rakade, uppsträckta, allvarliga och tysta.

Så länge predikan varade, kan det nog hända, att en och annan föll ifrån och satt i sina egna tankar. Ty värmen är stark vid sommartid, och köttet är svagt under alla årstider. Men när äntligen den bön kom, på hvilken alla väntat, då gick det en suck genom den lilla församlingen, som visade, att nu voro alla med. Och när orgeln ljöd efter den sista psalmen

och fötternas tunga tramp hördes mot kyrkans trägolf, då kände många det, som om de i denna stund gifvit Herren Gud i himmelen sitt och mottagit försäkran, att Han, när åter en tid hade gått, ånyo skulle låta dem samlas på samma plats fulltaliga och med hälsan.

Mor Beda hade också suttit andäktig och hört på predikan, och hon hade läst bönen som de andra. Men trots alla ansträngningar kände sig mor Beda förströdd, och hon kunde icke hjälpa det. Hennes tankar sysslade med idel världsliga ting. Mor Beda kände som ett litet sting i sitt hjärta, när hon märkte, att bönens ord glidit henne förbi, utan att hon känt någon djupare andakt och verkligen med hjärta och mun efter sagt bönens ord, och hon kunde icke bli kvitt en aning, att detta möjligen kunde betyda något ondt för Nils, som satt på andra sidan gången med till hälften upprätt hufvud och det hårda, förbittrade uttrycket i sitt ansikte. Mor Beda kände sig så otrygg, att hon i tysthet försökte taga om bönen för sig själf, sedan pastorn länge sedan hunnit öfver till något annat. Men andakten, hvilken en gång vikit från hennes hjärta, stod icke att återvinna. Mor Beda mumlade bönens ord, men hon kände själf, att de voro

utan verkan, och det var henne omöjligt att ens inbilla sig något annat.

Orsaken till allt detta låg däri, att mor Beda hela tiden hade suttit och sökt i kyrkan med ögonen, för att upptäcka, om hon ingenstädes skulle få syn på Fille Bom. Under hela predikan hade hon kämpat mot sin syndiga lust att vända sig om och se efter längst ner i kyrkan, för att undersöka om han inte heller var där. Men hela tiden hade hon haft prästens ögon riktade rätt emot sig, och hellre än mor Beda hade visat sin egen pastor, att hon inte hörde Guds ord med andakt, hellre kunde hon ha bitit tungan af sig. Men följdén häraf var den, att mor Beda i alla fall ej kunde hålla sina tankar samlade, och när hon reste sig upp för att gå, var hennes första tanke att se efter, om hon hade Bommen någonstans bakom sig eller ej.

Men Bommen stod ingenstädes att upptäcka. Han fanns inte i kyrkan och inte på kyrkbacken. Ingenstans på vägen syntes han till, och nere vid ångbåtsbryggan fanns han heller inte. Mor Beda gick vägen hem med korta, trippande steg, hufvudduken dragen långt fram i pannan och den rena näsduken lindad om psalm-

boken. Hon kände sig nästan i uppror öfver att hon lyckats så illa i sina efterspaningar, men ännu mera öfver att hon icke nått Gud i sin bön. Och hon kunde inte bli den tanken kvitt, att hon, utan att veta det, kanske gjort något illa, som kunde gå ut öfver Nils.

*

Fille Bom gick emellertid för sig själf långt bort vid stranden, där ingen kunde se honom, och var topp tunnor rasande. Han satte sig ner och stirrade på tången, som klädde kliporna ända ned till hafsbotten och åkallade alla djäflar han kände på blanka söndagsförmiddagen.

Var det hans fel kanske? Fanns det någon människa, som kunde säga, att det var hans fel? Kände inte hela byn svarte Jakobs käring och hennes ungar, och kunde han veta, att de sprungo utanför hans knutar och förde väsen och skrämd vettet ur hans hund?

Saken var den, att just som Fille Bom kommit i kläderna på denna söndagsmorgon och öppnat förstugudörren och skulle gå bakom knuten, så fick han höra skrik och spring och

ett lefverne, som om elden varit lös. Det var ljud af springande fötter på klipporna, skrik af barnungar, dörrar, som smällde opp och skall af hundar. Först hörde han, att hans egen Fylax skällde. Så svarade ett par andra gröfre hundstämmor på andra sidan af ön, därefter skar en gäll kvinnostämma genom larmet: »Jösses, barnungen». Så blef det tyst som i grafven, och som en pil kom Fylax springande med svansen mellan benen och slank in genom förstugudörren.

Bommen hann knappt sansa sig och klifva uppför klippan de få stegen, hvilka förde honom i jämnhöjd med sitt eget tak, förrän han såg en käring med en skrikande barnunge på armen komma emot sig, och innan Bommen hann fråga hvad som stod på, visade honom käringen pojken blödande finger och ledsagade förevisningen med en skur af otidigheter.

Bommen och svarte Jakobs käring voro sedan gammalt inte just de bästa vänner. Den uppretade kvinnan var nämligen i hvardagslag blid och gudsnådlig, och det påstods, att hennes inställsamhet var inbringande, när hon kom ifrån prästgården eller handelsboden och hade ställt sig olycklig för att slippa betala hvad hon och ungarna åt. Detta var åtminstone

Bommens åsikt, och den hade han också mer än en gång ärligen uttalat, och Bommen visste mer än väl, att detta hade käringen aldrig glömt, lika litet som Jakob, hennes herre och man. Denne Jakob hörde till Delphins besättning, och han var just den, som hade knorrat, när kamraterna beslöt sig för att taga med lille Algot och låta honom få lott i fisket som en vuxen karl, för att hjälpa modern, hvilken nyss blifvit änka. Detta hade på sin tid ytterligare uppfriskat den välvilja, som Fille Bom hyste för hela familjen, och när Bommen fick höra den historien, hade han stått midt på ångbåtsbryggan och skrattat, så att det hördes lång väg, och så hade han sagt, att det skulle roa honom att se den käringen den dag gubben gått till botten. Detta hade Bommen sagt, och det stod han för. Att det riktigt och ordentligt blifvit framburet till dem det gällde, därpå hade han under årens lopp haft talrika bevis, och nu förstod han, att han skulle få tack för sist.

Därför lät han käringen skrika och stod själf bara och såg arg ut, och när hon hämtade andan, anmärkte han:

»Tror du, du ska' få någon förtjänst på det där, så lurar du dig allt.»

Emellertid var det onekligt, att Fylax hade bitit pojken i handen, och Bommen kände sig i själfva verket en smula orolig. Men han såg snart, att det icke var något farligt. Det hela var en rispa med en svullnad omkring, och så mycket gick Bommen genast in på, för att inte visa sig omedgörlig, att han gick in och tog en sax och klippte en tapp ull af hunden, som gumman tog och lade i såret. Ty det veta alla, att om man blir biten af en hund, så kan det inte botas med mindre man lägger hundhår i såret af samma hund, som vållat skadan. Om detta sätt att söka bot genom sina följder ökat rädslan för hundbett, skulle ju detta i själfva verket vara rätt förklarligt.

Under det käringen pysslade med detta, uppstod emellertid en stunds paus i ovettet, och Bommen började redan tro, att ovädret skulle gå öfver. Men när han såg upp, fick han se gubben komma klifvande uppför klinten, och då förstod Fille Bom, att det skulle börja igen. Så skedde också, och det blef ett skällande, som aldrig ville ta' slut. Gamla svagheter letades fram, och nya framtogos med den största behändighet. Bommen kallade svarte Jakob — hvilket i och för sig var ett vedernamn, ehuru

det fått brukets helgd — för sin egen käringdjäfvuls käring, och Jakobs äkta hälft skällde Bommen för ett gammalt as. Om en stund blef det godt om åhörare, och i allas närvaro kräfdes hundens lif som blodshämnd och försörsoffer.

Orsaken till denna besynnerliga fordran låg däri, att om en hund biter en människa och något år därefter blir sjuk, så öfverflyttas samma sjukdom på den människa, som blifvit biten. Blir hunden galen, så blir människan också galen, om också tio år ha förflutit sedan bettet gjordes. Detta kunde Bommen heller inte neka för att han visste, och detta gjorde hans position svag. Men när han kom att tänka på, att han skulle uppoffra Fylax, som var hans ögonsten, för svarte Jakobs kärings unge, så rann sinnet på honom igen, och han svor på, att han skulle behålla Fylax, om han så bet alla djäfla-ungar, som krälade och kröp öfver hela byn.

Detta gjorde, att striden uppblossade ånyo, och det är inte omöjligt, att den urartat till handgripligheter, om ej just i detsamma kyrkklockorna börjat ljuda. Detta gjorde ett plötsligt slut på trätan. Ty ett våldsamt uppträde under gudstjänsten skulle ha varit en evig skam

för hela ön. Fille Bom vände sig om och gick in till sig, nöjande sig med att genom en talande gest, som stod i samband med hans bakdel, uttrycka sitt djupa förakt för svarte Jakob, hans käring, deras ungar och allt hvad dem tillhörde. Och det förfördelade paret gick sin väg, i det de uttalade förbannelser öfver Fille Bom och hela hans hus samt ledde mellan sig pojken, hvilken alldeles glömt den lilla svedan efter bettet för nöjet att åhöra de fula ord, som ekat öfver klipporna.

Men Fille Bom tog sin kära hund med sig och gick längst bort på den öde stranden, dit han visste, att ingen människa kom. Och sedan han setat där och svurit ett par timmar och den första hettan lagt sig, så fattade han sitt beslut, och han sneglade på Fylax, som om han varit rädd, att hunden kunnat förstå, hvad husbonden tänkte.

Bommen fattade detta beslut, inte därför att han var rädd, och inte därför att han frågade efter hvarken svarte Jakob, hans käring eller deras unge. Men högmodet steg inom honom, och han ville inte, att en så'n ärans käring skulle ha något att säga om Fille Bom. På söndagen fick sådant, hvarpå Fille Bom nu grubblade,

inte göras. Men när morgonen grydde öfver den nya arbetsveckan och västan började draga i dagbräckningen, då satt Fille Bom i sin båt och seglade långt ut på fjärden. Fylax hade han med sig i båten, han såg bister ut, där han satt vid rodret, och hans godmodiga ansikte var mörkt. Kommen så långt bort, att stugorna började flyta samman med klippan, böjde han sig ned och band en stor sten om halsen på hunden. Fylax gnällde och slickade husbondens bruna hand, och gamle Bommen svor mellan tänderna och klappade hunden sakta på hufvudet. Så vände han bort ansiktet, lyfte hunden öfver relingen och lät stenen gå. Den sjönk utan ett ljud till botten, och Fille Bom satt för första gången på många år ensam i båten.

Först flere dagar senare kom gamle Bommen hem. När han då kom, var han full, och hustrun vågade icke fråga honom, hvar han hade varit.

Så hängde det ihop, att Bommen inte kom i kyrkan, och att mor Beda ingenting kunde få veta. Historien om Fylax fick hon inte höra förrän på måndagen, och då förstod mor Beda, att det skulle dröja, innan hon kunde få tala reson med Fille Bom.

Men hvarken mor Beda eller Fille Bom kunde veta, att det egentligen var en stor lycka, att något samtal den gången icke blef af. Och när den saken blef klar, då var Fylax glömd liksom hela det uppträde, hvilket orsakat hans hastiga fränfalle.

VIII.

DELPHIN SEGLAR, OCH MÄRTA ÄR ÖFVERGIFVEN.

Under den vecka, som nu följde, blåste ostanvinden från land, och den första af storbåtarna, som lättade ankar, var Polstjärnan. Åter strömmade kvinnorna samman för att säga männen farväl. De stego ombord på storbåtarna, och de små farkoster, hvilka om en stund skulle föra dem tillbaka, togos på släp. Så hifvades ankarna upp, seglen svällde ut, och en efter annan seglade de stora båtarna ut till hafs, medan män och kvinnor tillviftade dem

farväl, och från lotsutkiken ropades hurra. En efter en passerade båtarna, en efter en hälsade de med flaggen. Det var fyra båtar, som på en gång lättade och styrde ut på långtur till bankarna i Nordsjön vid de engelska öarnes kust. Och det var sällsynt, att så många seglade alldeles på samma gång. Därför var hela öns befolkning på benen, de stodo på klippor och förstugubroar, det viftades från fönster och dörrar, på bryggorna stodo män och ropade hurrah, och på prästgårdens tak satt en sotare och svängde sin svarta mössa mot den blå himmelen.

På fartygens däck var det stilla och tyst. En och annan af kvinnorna försvann utför trappan till ruffen för att säga något, som icke var ämnadt för andras öron. En och annan stod ensam och såg redan på förhand ut öfver de dansande vågorna, som kände hon redan nu en försmak af de långa väntans nätter, hvilka skulle komma. Men de allra flesta sågo lyckliga och lugna ut, som hade de gått till fest. Minnet af den sista lyckliga färden låg dem i tankarna med goda löften för den kommande, och de, som icke kunde kväfva ängslans röst i sitt inre, kväfde åtminstone yttringarna däraf. Ty ingen

man tyckte om, att hans hustru visade för de andra, att känslan mellan gamla människor kunde vara lefvande som mellan unga och nygifta. Det är kanske blyghet, kanske känslan af det passande, kanske en blandning af allt detta. Nog af — känslorna gifva sig icke luft, och öfver hela afskedet ligger blott en stämning af varm trygghet, bindande de resande och de hemmavarande samman med styrkan af ett trohetslöfte.

Ty något af »jag litat på dig, jag väntar på dig, jag tänker på dig, jag arbetar för dig och de våra» — något af allt detta ligger i dessa afsked, när mödrar, hustrur, fästmän och systrar plötsligt, när båtarna hunnit nästan midtför fyren, samlas för att gifva söner, män, fästmän och bröder ett sista handslag. Det sker vid det sista skäret, utanför hvilket vågorna gå höga och det öppna hafvet tager vid. Där tages afskedet. Det är kort, och det blir ingenting mer än ett handslag och adjö. En stund efter sitta alla på sina platser i de små båtarna. Lägg af, ljuder det från den stora båtens däck, och i samma nu glider den stora båten ensam fram, lämnande efter sig en fåra af bublande skum, bredvid hvilken de små båtarnaunga.

Hvad de se små ut, dessa roddbåtar, som äro fyllda med kvinnor och barn! Som små prickar se de ut mot den stora vattenytan. Och hvad de försvinna hastigt, de stora båtarna, hvilka bära männen ut mot det okända, som väntar dem. Det dröjer inte länge, innan deras ansikten grumlas bort genom afståndet, som växer, och deras svängda sydvester och mössor synas oredigt mot den blå himmelen, vid hvil-
kens bortersta rand vågorna lysa hvitt. Äfven de stora båtarna bli små mot det oändliga hafvet, men hur små, de också blifva, bära de dock lyckan ombord för dem, hvilka hviiftande till afsked ligga stilla i lugnvattnet bakom skären. För de bortseglande männens ögon lysa efter en liten stund roddbåtarna blott som mörka prickar på det blå vattnet. Men dessa små punkter, som snart skola alldes försvinna och komma ur synhåll, rymma dock för de bortseglande hela deras värld. Det är för dem, de segla bort för att hämta lifvets nödtorft ur vågornas djup, det är för dem, de år efter år våga sitt lif, det är för dem, de arbeta, för deras skull, som de trotsa hafvet. För deras skull och de små ljusa hemmen, som ligga tysta och vänta på den klippiga ön, längre i väster

än hela Sverige. Men för en tid är bandet slitet igen. De små båtarna sätta sig långsamt i rörelse och ro tillbaka till hemmen, medan de stora båtarnas segel lysa hvita mot synranden, innan vågorna sluka dem.

Och som de små båtarna närma sig stranden, där byggning vid byggning reser sig, hvita, ljusgröna, grå, röda och violetta, där solen leker mot den färgskiftande klippan, och vågen sköljer de slipade stenarnas tång, då stiger från en af båtarna en sakta, unison sång. Det är en entonig, vemodig melodi, med ord, som tala om sjömannens lif, hans kärlek och lycka, sorg och fara, hans hårda lott och hans graf i den salta vågen.

Sjung falleralla sjung falleralla la
Där binder fiskaren sin strömmingsnot.

Orden passa icke in, ty på denna kust har ingen människa sett någon strömming. Men stämningen passar, stämningen och den enkla melodien, hvilken vaggar i takt med hafvet. Lugnt och stilla bäres sången fram öfver vattnet, sjungen af klara barndiskanter och kvinno-röster, och den tystnar icke, förrän båtarna lägga till, och skaran skingras för att återvända till

de tysta hemmen, som under några dagars mellanrum genljudit af arbete och munterhet.

Nu ligger Delphin ensam kvar och gungar för sitt ankare i hamnen. Kläder och matvaror äro längesedan stufvade i rummen, sängkläderna i kojerna hafva piskats och vädrats. Lastrummet är spoladt efter den sista lasten med fisk. Allt är redo för resan och vinden är gynnsam. Hvarför lyfter den icke ankar? Hvarför gör den sig icke redo att följa kamraterna på den gamla vägen mot Norges kust, den välkända vägen, som generationer hittat utan sjökort och utan kompass, med böljorna, solen och den sista landkänningen som vägvisare?

Det är bara en sak, som hindrar, och det är en kvinna, som ligger i barnsnöd. Det är Ingels hustru, hvilken när båtarne kommo hem, också liksom Anna gick i väntande dagar. Men Ingel kan icke lämna sin hustru. Han går och drifver kring knutarna och väntar på, att allt snart må vara öfver, så att han omsider kan fara med lugn. Hvad som binder honom, har han berättat för kamraterna, och de finna det hela naturligt. Ty ingen kan lämna sin hustru ensam i barnsnöd, och ingen kan arbeta, när orofyllda tankar tvärs öfver ett stormigt haf söka

vägen mot land. Detta veta alla, och därför gå alla sysslolösa, fastän vinden blåser gynnande från land och vänta på, att kamraten med lättare hjärta skall kunna lämna sin hustru. Denna gång är det icke ens någon, som opponerar sig. Alla känna, att detta är rätt och billigt. Alla veta, att hvad man gör för en annan i dag, har man rätt att kräfva för egen del i morgon, och kamratkänslan är här stark som ett blodsband. Kanske kommer denna öppna känsla för andras väl däraf, att dessa män icke taga sitt bröd ur jorden, där människorna trängas och kifvas och där gränserna äro utstakade för hvad som är mitt och ditt, utan ur det stora, vida hafvet, där alla hafva lika rätt, och där plats finnes för kraftiga armar och ärligt mod.

Men så kom en morgon slutet på väntan, och Ingel kom nöjd och fadersstolt, tillbaka bland kamraterna och underrättade dem, att nu fanns intet hinder längre. Och så lyfte Delphin ankar och gick till hafs. Två små båtar hängde efter på släp, och därmed voro storbåtarna borta och sommarens hvardagslif skulle åter börja på skäret.

Märta hade icke talat med Nils, allt sedan den lilla scen, hvilken passerade dem emellan

på dansplatsen. Hon hade först varit ursinnig och tyckt, att hon aldrig hatat någon människa så mycket som Nils. Att han kunde vara så elak och göra henne så ondt! Många gånger hade hon lofvat sig själf, att hon skulle inte ta' ett steg för att gå honom till mötes och göra det godt igen. Men ju närmare dagen för afresan kom, desto mera orolig började hon känna sig, och hon märkte, att hon egentligen aldrig på allvar trott, att det verkligen var slut. Slut! Nej! Det hade ju bara varit dumheter. Litet gräl, litet groll, sådant som aldrig saknas mellan kärestefolk, och som Märta haft för sig skulle höra till pjesen. Sedan skulle man bara försonas och vara goda vänner igen, och Märta hade många gånger föreställt sig, hur ljufligt det skulle vara att känna, att hon måtte göra med Nils, hvad hon ville, aldrig skulle han kunna umbära henne.

Tanken att han kanske ändå kunde lämna henne på allvar, måhända inte ens säga henne så mycket som farväl, gjorde henne ännu icke sorg. Den var för Märta så ofattlig, att hon kände sig som bedöfvad, och allting blef till kaos för henne. Hon tyckte ibland, att allting höll på att gå sönder för henne, och hon tyckte sig

inte förstå, hvarken hvad som hände eller hvad som skulle ske.

Märta kunde omöjligt hålla fast tanken, att allt detta var verklighet, och i nästa ögonblick kom vreden öfver henne igen. Ty det fanns i allt detta dock en sak, hvilken liksom rättfärdigade Märta inför hennes eget samvete, och det var, att hon hade gått fram och försökt göra det godt igen. Hvad det retade henne nu efteråt! Hon, en flicka, hade kommit och bedt att få dansa med honom. Och inför alla människor hade han svarat nej och vändt sig ifrån henne. Det var förstås sant, att så godt som ingen hade lagt märke till detta uppträde. Ingen kunde strängt taget veta, hvad hon hade sagt, och ingen hade heller hört, hvad han svarade. Men det var detsamma! Meningen hade i alla fall varit lika god. Och Märta hatade, hatade, hatade honom!

Hon skulle visa honom . . . Ja, hon skulle visa Nils, om det behöfdes, att hon kunde ha en annan fästman, när han kom tillbaka.

Hela hennes unga själ var i uppror, och hon var ibland så förtviflad, att hon skämdes för sig själf. Men inte för sin död skulle hon velat låta någon människa ana, hur det egent-

ligen var fatt med henne. Hon ställde sig glad, skämtade med ungdomen, var ute så mycket hon kunde och visade sig öfverhufvud öfver allt, där människor kommo samman. Men aldrig föll det henne in, att hon kanske gjorde detta för att om möjligt få se en skymt af Nils, och aldrig trodde hon, att det verkligen på allvar skulle behövas — det där att hon skulle skaffa sig en annan fästman för att visa, att hon kunde reda sig själf.

Det var först på morgonen, när hon stod på bryggan bredvid faderns sjöbod och såg Delphin rusta sig till affärd, som det gick opp för henne i all sin verklighet, att hvad som var gjordt var gjordt och ej mera stod till att ändra. Nog hade hon hört, att Nils ombestämt sig och skulle resa i stället för fadern. Det hade glunkats därom på dansbanan, och man ville också veta, att det var sanning. Men aldrig hade Märta kunnat tro, att det verkligen skulle ske. Där kom båten. I den sutto Olausson, mor Beda och Nils. De voro så nära, att Märta mycket väl kunnat ropa åt dem. Gamle Olausson satt vid årorna och Nils på akterbrädet vid styret. Han vände ryggen mot land, och han såg sig icke om, som skick och bruk är,

när fiskare fara på långtur. Men plötsligt kom Märta att tänka på faran af, att någon skulle kunna få se henne, att mor Beda kunde vända sig om och naturligtvis skulle förstå, att hon stod där för att se efter Nils.

Det blef i stället Märta, som vände sig om och sprang. Men hur det var, styrde hon inte kosan hem. Barfota och utan hufvudduk, som hon gick och stod, tog hon vägen öfver till den yttersta udden på ön. Hon sprang midt öfver backen, där lotsutkiken låg, brydde sig inte om, att någon såg henne, kom ned till stranden och hukade sig ned vid en stor sten och såg utåt hafvet. Först nu kom hon ihåg, att hon befann sig rätt nedanför bygget, nästan på samma plats, där Nils och hon hade gått den första kvällen, när han var hemma, och allt var så högt och så ljust inom dem och utom dem. Kanske skulle han få se henne, kanske skulle han skratta åt en flicka, som på det sättet sprang efter en karl. Märtas kinder blosade. En så'n skam! En så'n skam! Men kanske skulle han inte se henne, inte så mycket som titta åt land. Åh! Det vore värre. Det vore tio tusen gånger värre. Det vore det allra värsta. Och Märta kröp ihop bredvid

stenen, där vågorna vätte hennes bara fötter, och medan hon väntade att få se Delphin sticka fram bakom udden, började tårarna rinna en efter en. De föllo i droppar på hennes bruna runda kinder, och i detta nu var hon så ödmjuk och ångerfull, att om hon kunnat nå Nils, så skulle hon ha kastat sig ned för hans fötter och under gråtande tårar bedt honom förlåta sig och lofvat att aldrig göra så mer.

Och så kom Delphin. Hon hörde ropen, när männen sträckte seglen. Stor, fast och välbyggd skar den vågen, lämnande en bred fåra af skum efter sig, och de hvita seglen spändes för västanvinden. Ty vinden hade vändt och Delphin fick hålla skarpt upp mot blåsten för att komma till hafs.

Märta var så ödmjuk i denna stund, att hon tyckte, Nils borde känna det, där han stod, och vända sig om och få se henne. Gjorde han det, vände han sig om och svängde med mössan, då skulle allt vara godt igen, då skulle hon vara så lycklig. Åh! Hon skulle inte tänka på annat än Nils, ända till dess att han kom åter. Och då skulle hon kyssa och smeka honom, som hon aldrig hade gjort. Allt hvad han bad om, skulle hon gifva honom. Allt, allt,

allt! Å, gud i himmelen! Han skulle inte ens behöfva att bedja.

Utan att hon tänkte därpå, började hennes läppar röra sig, som när hon satt i kyrkan. Det var icke till bön, det var icke till sång. Det var snarare något, som liknade en besvärjelse. I denna stund gjorde Märta ett löfte, som sjömän göra, när de äro i högsta lifsfara. Hon lofvade, att om Nils bara vände sig om och gaf henne en blick, skulle hon gå i kyrkan hvarje söndag, ända till dess att han kom hem. Hon lofvade det till gud, och hennes läppar rörde sig, talande heta, brinnande ord.

Märta stod upprätt på stranden och såg på Delphin, som långsamt gled bort. Hon ville ingenting längre, tänkte ingenting, såg endast ett. Hon hade fått syn på Nils. Han stod lutad mot relingen och stirrade ut mot vattnet. Men han vände sig icke om, såg sig icke om en enda gång.

Det for igenom Märta ett minne, att hon hört sägas, att den, som far bort på långresa och icke en enda gång vänder sig om och ser mot hemmet, kommer aldrig tillbaka. Tanken strök igenom hennes själ och försvann, som den kommit. Den väckte ingen ängslan, satte sig

ännu så länge icke ens fast inom henne. Nu var hon behärskad uteslutande af en enda känsla; alltsammans var oåterkalleligen förbi, och hon kunde icke fatta det.

Hon stod kvar till dess att båten hunnit så långt bort, att hon ingenting kunde urskilja mer än röran af kroppar ombord, randen af relingen, som skar mot vattnet, och de hvita seglen, hvilka glittrade i solen. Då slog det upp inom henne något, som hon aldrig känt förut. Det var icke den flickaktiga förbittringen, det var icke sorgen, det var öfverhufvud ingenting, som människotunga kan uttrycka med ett ord. Men som af sig själf döko inom henne upp de sista ord, hvilka Nils hade sagt till henne. De ringde i hennes öron. De fyllde henne med skräck och med ett slags föresats, hvilken jagade all kvinnlighetens vildhet som eld genom hennes ådror.

De orden lydde:

»Gå du med den du vill. Jag vill inte.»

»Ja ja», sade Märta högt. »Jag ska' gå.»

Och med långsamma afmätta steg gick hon på en omväg hem till stugan nere i byn, där de dagliga sysslorna väntade.

IX.

HUR FILLE BOM UPPTÄCKTE RIKSTELEFON, HVAD SEDAN HÄNDE, OCH NORDAN- STORMEN SOM KOM.

Dagarna blefvo kortare och nätterna mörkare, skymningen föll tidigare öfver skären, fyrens ljus glimmade som en ledstjärna öfver det mörka vattnet, makrillen nappade närmare land, och det började gulna i bladen på de små träd, hvilka växte i skydd af uppförda murar eller i den sparsamma jord, som mödosamt blifvit samlad mellan de hopträngda byggnaderna. Det kändes, att hösten var nära.

På ångbåtsbryggan, som var full med lärar,

säckar, tunnor, virke och alla de varor, hvilka sändas i utbyte mot skärgårdens fisk, gick Fille Bom och väntade på en handelsresande, som han lofvat föra till Marstrand. Fille Bom var vid godt lynne, ty handelsresanden var en glad karl ifrån Göteborg och seglade aldrig utan konjaksplunta och ett späckadt cigarrfodral i ulstern. Detta var saker, hvarpå Fille Bom i allmänhet förstod att sätta värde. Men denna gång var han särskildt upplagd att uppskatta de nämnda förmånerna. Kvällen förut hade nämligen grosshandlarn trakterat sina bekanta på gästgifvargården, och Fille Bom hade varit med. Grosshandlarn hade gjort kortkonster, sjungit Kalle P. och spelat teater för en tacksam gratispublik, och Fille Bom hade varit jämt stagad, när han klef utför berget och ned till sin egen förstugukvist. Därför gick Fille Bom nu och längtade, att grosshandlarn skulle komma; ty Fille Bom kände sig sugen efter en konjak på morgonkvisten.

Dessutom hade Fille Bom äfven en annan känsla af gårdagen, och det var den, att han varit aftonens hjälte, och att hela sällskapet på gästgifvaregården hade varit eniga om att hurra för Fille Bom. Ty Fille Bom hade samma

eftermiddag trillat hufvudstupa nedför ett två-våningars högt tak, och det fanns ingen på hela ön, som kunde göra honom efter.

Detta gick så till, att Fille Bom satt uppe på kapten Åboms tak för att laga tegelpannorna, hvilka bläst åtskiljs under sista stormen. Han satt där och flyttade sig och pratade med folk, som stod nere på gården. Ty Fille Boms språklåda var outtömlig och stod dessutom oftast på vid gafvel. Men hur Fille Bom denna gång pratade, så förlorade han helt plötsligt fotfästet och började glida i väg utför.

På gården blef ett oerhördt larm, män sprungo om hvarandra, och gälla kvinnoröster skreko. Men Fille Bom kunde icke hejda sig. Han åkte och åkte, och fortare än han hann räkna till tio, gled han utför kanten, ut i luften och föll.

Rätt under taket var en stentrappa, och vid fallet hördes ett förfärligt unisont skrik, som i en hast lockade skaror af springande människor till stället. Men Fille Bom föll icke på stentrappan. Med den köttigaste delen af sin väl bibehållna kropp föll Fille Bom på ledstången, och under rysningar och gallskrik sågo åskådarna honom åka ned på gården och fortsätta, spring-

ande på strumpsockorna — han hade inte ens stöflarna på sig — så att hälarna slog mot hans spända byxor. Fille Bom kom öfver hela gården, som om han varit skjuten ur en kanon, och när han stannade och lutade sig emot grindstolpen, var det ingen, som vågade se åt det hållet.

Fille Bom stod emellertid stilla en stund och drog efter andan. Därefter undersökte han betänksamt hela sin kropp, och sedan mätte han höjden med ögonen. »Nej, du fan», sade han lugnt, »den här gången fick du mig inte», vände så om och gick upp på taket igen.

Men då fingo åskådarne tillbaka sin förlorade talförmåga, och skrämseln gick öfver i ett gapskratt, som blandades med rungande hurra-rop. Och stolt som en gud satt gamle Bommen på taket och viftade med mössan åt sin tack samma publik.

Detta var Fille Boms sista stora bragd, och minnet däraf blandade sig på ett behagligt sätt med ångorna från gårdagens rus. Emellertid dröjde grosshandlarn, och Fille Bom stod i brist på bättre på bryggan och iakttog, att vattnet började se kallt och höstgrönt ut, och att vinden, som var nordlig, friskade i. Stora, färg-

starka skytrasor drogo öfver landsidans blåa berg och bildade svarta tunga skuggor öfver den vida klipprandens sidor.

»Det är då väl, att grosshandlarn inte är rädd för att segla», tänkte Fille Bom, och hans små ögon plirade vid tanken på de nöjen, som väntade honom, när han kom till sta'n och hade en femma i fickan för skjutsen, och kunde göra sig säker på åhörare, när han berättade om fallet från taket.

Då hörde Fille Bom, att någon gick bakom honom på bryggan, och han vände sig om för att se, hvem det var. Grosshandlarn kunde det inte vara, ty grosshandlarn hade den skämtsamma vanan att hoja och gallskrika, där han gick fram, och dessutom satte han i klackarna så det skrällde. Detta gjorde han för att, som han plägade säga, visa, att det var folk som kom.

Den figur, på hvilken Fille Bom nu fäste sina ögon, han trampade på bryggan så försiktigt, som om han klifvit bland ägg. Han gick så långsamt som om han varit rädd, att bryggan inte skulle hålla; och hade någon frågat Bommen, om han ansåg, att det nu var folk, som kom, så skulle han blifvit den frågande svaret

skyldig. Fille Bom skulle hafva dragit på svaret, klippt med ögonen och betraktat den kommande utan att tala, men invärtes skälfvande af tillbakaträngd lustighet. Det gjorde Bommen redan nu, fastän han var alldeles ensam, och han förnöjde sig åt, hur entonigt grå den kommande var ifrån topp och till tå. Rocken var grå, och halsduken, som satt två gånger virad om halsen, var också grå. Hatten och de snedgångna stöflarna, hakskägget, som gick från det ena örat till det andra, håret, ansiktet, ögonbrynen, ja, själfva ögonen gjorde intryck af något till den grad urtvättadt grått, att alla andra färger drunknade. Det fanns intet utmanande i denne mans uppträdande. Han var ödmjuk i sitt sätt som en person, hvilken känner sig flyttad in i en alldeles främmande omgifning, af hvilken han inte förstår ett spår, och han lyfte på mössan, när han fick se Bommen. Han såg ut, som om han visste sig tillhöra en föraktad ras på den plats, han befann sig, och Fille Bom såg ut, som om han också visste det.

»Tjänare», sade skärgårdsbon och nickade nedlåtande åt den andra. »Är du hemifrån?»

Med sin skarpa blick för det föraktade yrke, som består i att gå bakom plogen och gräfva

i jorden, taxerade Fille Bom den kommande med det obestämbara öknamnet bonde, och genom vissa tecken var han öfvertygad, att han hade framför sig, icke endast en bonde, utan en bonde från Hisingen. Och detta gjorde saken ännu värre.

Fille Bom visste af egen erfarenhet, att om han, som var en af hafvets herrar, kom larfvande på klacklösa sjömanstoffer eller i höga sjöstöflar, i ulltröja och med sydväst på nacken inåt landet på Hisingen och kom ut för en samling bönder, så skulle han själf göra en slät figur, och det kunde allt hända, att han då fick veta, att han lefde. Det hade händt honom förr i världen, och nu tyckte han, han kunde ge bonden tack för sist. Rashatet lågade upp inom honom, och för resten hade han ingenting att göra, förrän grosshandlaren kom.

Då den tilltalade inte svarade, upprepade därför Fille Bom sin fråga och kände sig mycket lycklig, när han såg, att den lille mannen blef arg. Bonden förstod nämligen mycket väl, att han skulle bli utsatt för drift, och det var heller inte Fille Boms mening att söka dölja.

Men främmande som han kände sig bland alla de redskap, båtar, fisk och grejor af diverse

slag, som han gått förbi på sin vandring genom byn, kom bonden sig icke för med att svara annat än ett menlöst ja. Och detta retade honom ännu mera.

»Jag kunde se det», genmälde Bommen, som kände, att han hade öfvertaget och icke var ohågad att missbruka det.

Han mätte den lille gråe mannen med ögonen och yttrade:

»Hvad gör du här då?»

Den lille mannen såg så förskräckt ut, som om han fruktat, att någon skulle tro honom vara ute i olofliga ärenden, och svarade undfallande, medan vreden jäste inom honom:

»Jag tänkte sälja potatis.»

»Åh fan», sade Fille Bom. »Har du mer potatis, än du äter opp du? Bju'r du på snus då?»

Bonden blef nu alldeles förvirrad och tog mekaniskt upp en liten nött mässingsdosa, som han räckte öppen mot sin nya bekantskap. Fille Bom tittade i dosan, gjorde med en van rörelse rent hus rundt om kanterna därinne och lade in en mullbänk, som kom den andre att med oförställd häpnad låta ögonen löpa från

dosan och till Bommens mun, där snuset försvunnit.

»Jo», mente Bommen och smällde med fingrarna. »Så'na mullbänkar ta'r Fille Bom. Nu känner du mig, och då har du inte varit här för inte.»

Bonden hade knappast sagt ett ord, men hela tiden hade det jäst inom honom, och nu rann det öfver.

»Jag har inte tänkt te göra några nya beakantskaper», anmärkte han och såg ut, som han varit nöjd med, hvad han själf sagt.

Fille Bom hvisslade.

»Nej, men sälja potatis vill du», sade han.

Bonden blef för ett ögonblick lugnare. Tanken på förtjänsten dök mekaniskt upp i hans hjärna. Och försiktigt pröfvande yttrade han:

»Vill han köpa då?»

Detta var just, hvad Fille Bom väntat sig, och därför svarade han med stor säkerhet:

»Jag äter aldrig potatis.»

Bonden skvatt till. Något sådant som att folk inte åt potatis ingick inte i hans erfarenhet. Han trodde det inte heller. Men för att något säga frågade han Bommen, hvad han var för en karl, som var så fin af sig.

»Jag!» svarade Bommen med oomkullrunkligt lugn, »jag är taktäckare.»

Bonden spärrade upp ögonen och betraktade den kraftige gubben, som hade sydväst på nacken, sjöstöflar på fötterna och stickad ulltröja på kroppen och stod och sa', att han var taktäckare.

»Åtminstingen var jag det i går», fortfor Bommen. »Ser du det där huset?»

Han pekade uppåt en backe på det tvåvåningshus, där han dagen förut utfört sin bragd, och hvilket näst prästgården var det finaste, som fanns på hela ön.

Därefter slog Fille Bom upp sin språklåda, och det kan nog hända, att han skröt. Han blandade dikt med sanning, och han svor på, att han kom ut för taket i sådan fart, att han hoppade jämfota öfver staketet och inte stannade förrän nere vid sjön. Därefter gick fantasin öfver till aftonens dryckeslag, och att berätta, att det var han, Fille Bom, som bjöd och hela ön, som var bjuden på kalas, det ansåg Fille Bom vara en enkel skyldighet mot sig själf. Därefter öfvergick han till åtskilliga andra detaljer om sig själf, sin person och sina förhållanden. Och till sist uppmanade Fille Bom

landtmannen att gå omkring i stugorna och höra efter, om inte hvar ord han sagt var dagsens lefvande sanning.

För en dylik expedition hade landtmannen emellertid ingen lust. Han blef bara allt mera misstänksam, och när Fille Bom märkte detta, gjorde han sig fri från en del af den buss, han nyss eröfrat, och utlät sig mera direkt:

»Tror du jag ljuger, bonde?»

Detta vågade bonden icke vidgå, men då han var mindre belåten med tilltalsordet, morrade han något för sig själf och vände Fille Bom ryggen.

Sakta gick han några steg framåt på bryggan, och bland all bråten, som där var hopad, fick han se något, hvilket syntes honom bekant. Det var helt enkelt några säckar, hvilka stodo på bryggan, som bonden tyckte sig känna igen till fasonen, och som han vid hvarje annat tillfälle skulle varit säker om innehålla potatis. Men här var allting så underligt, att han inte kände sig säker om någonting, och dessutom började tystnaden kännas tryckande. Därför frågade han, hvad som fanns i säckarna, och Fille Bom taxerade den lille mannen än en gång med ögonen, liksom för att komma underfund med, *hur* dum bonden egentligen kunde vara.

Genom hans hjärna flög i detsamma tanken på en viktig reform i sambandet med fastlandet, hvilken just då höll på att genomföras och så tänkte han på att bonden ju var ifrån Hisingen. Han slog ihop dessa tankar med grårockens fråga, och svarade utan att blinka:

»Det är rikstelefon.»

Detta var ändå en smula för starkt, och bonden gick två steg baklänges för att omedelbart därefter stiga fram igen. Fille Bom njöt utesägligt, och bonden kom allt närmare de mystiska säckarna. Fille Bom förstod, att han ville röra vid dem, och han anade, att hur dum grårocken var, skulle han dock, i fall detta finge ske, upptäcka, hvar hunden låg begrafven.

»Det är inte värdt, du rör vid dem», anmärkte Bommen lugnt.

Den andre vände sig om och gaf sin vederdeloman en misstänksam blick.

»Hvarför då?» tyckte han.

»Vet du inte det?» svarade Bommen öfverlägset. »Jo, för då smäller han.»

Smäller han? Hvilken han? Hvad var meningen?

Den lille gråe mannen hade nått höjdpunkten

Det yttersta skäret.

af bortkommenhet och visste hvarken ut eller in. Fille Bom var också i färd med att hitta på något nytt. Han stod just och sökte efter några vidare argument, hvilka kunde vara ägnade att styrka detta djärfva påstående, när hans uppmärksamhet plötsligt drogs åt ett annat håll.

Utför backen, som låg rätt ofvanför ångbåtsbryggan, kom Märta i fullt språng. Hon hoppade från sten till sten, och fast hon var klädd i arbetskläder, såg Fille Bom, att hon dock gjort sig en smula fin. Hvad stod på? Hvarför sprang hon?

Fille Bom kom ihåg sina gamla iakttagelser, och han hade iakttagit, att Märta på sista tiden allt sedan Delphin seglat, gått och sett ut som om hon fått änkesorgen. Nu var ju Delphin borta och Nils med den. Hvarför sprang hon? Fille Bom hade sina märken, och han visste, att en flicka sprang på ett sätt, när det var något annat, och på ett annat sätt, när det var fråga om kärleksmöten.

Nu var flickan midt framför bryggan.

»Goddag, Märta», skrek Fille Bom. »Har du brådtom?»

»Pytt fick han vetat», svarade Märta skratande.

Och undan gick det.

I detsamma gapade bonden och lät höra en sakta morrning, hvilken betydde så mycket som, att nu hade han hittat på något, som han ville säga. Men Fille Bom skuffade undan den lille grårocken.

»Ur vägen, tjufbonde», fräste han åt honom.

Och begagnande sig af sin vana vid lokaliteterna, stöflade Fille Bom på en omväg efter Märta åt det håll, där han antog, att han skulle finna henne, lämnande grårocken åt sitt öde. Ty Fille Bom satte stort värde på nöjet att få lura en bonde från Hisingen. Men öns flickor lågo honom dock närmare om hjärtat, och denna gång var hans heder med i spelet. Ty Fille Bom ansåg sig veta, att det var Nils, som skulle ha Märta, och han skulle känt det som en dödlig skam, om han kunnat tro, att han, Fille Bom, hade fått något om bakfoten.

Emellertid gick han försiktigt fram mellan de krokiga gatorna och såg sig noga omkring. Plötsligt stannade han. Han hörde ljudet af röster, och rösterna kommo från en liten träd

gårdstappa, som var stängd från vägen genom en häck af syrener. Huset innanför var stängdt. Ty den, som bodde där, var änkring och barnlös, och han var med bland dem, som gjort långresa. »Det var en bra mötesplats», tänkte Fille Bom. »Men se dem kan man.» Och när det var något Fille Bom ville veta, så bekymrade han sig inte vidare om, hur han fick veta det. Han gick lugnt fram till staketet — han steg på stenarna så lätt och tyst, som om han varit en fågel. Och hvad han fick se, gjorde honom heller icke angelägen att gå sin väg.

För hundra gången i sitt lif kände Bommen sitt hjärta svälla af stolthet öfver det fina väderkorn, som förde honom alla byns hemligheter på spåren. Sannerligen — där på en bänk satt Märta, och en karl satt bredvid och höll henne om lifvet. De sutto med ryggarna utåt gatan, så att Bommen i början ej kunde se, hvem det var. Men så fick han sikte på lotsmössan och ett par blanka knappar. Åh fan! Det var Sjöholm. Det var inte långt ifrån, att Bommen hvisslat högt för att uttrycka sina känslor. Ty det var inte första gången, Fille Bom såg honom i färd att näbbas med andras flickor. Jo, den är god. Och Fille Bom

suckade. Han tänkte på sin egen ungdom, då han brukade gå och fiska om kvällarna och alltid fick något napp, när storbåtarna voro borta. Det var andra tider, det. Emot nu!

Paret på bänken såg för öfrigt icke ut, som om de tänkte låta sig störas i första hugget. Fille Bom kunde ej höra, hvad de sade. Ty de talade lågt. Men han kunde märka, att mannen var den, som förde ordet, och att Märta liksom satt och stretade emot. Hon sade bara ett ord då och då, och det lät som nej. Men Bommen tyckte, att det inte lät nog allvarligt menadt. Sjöholm blef ifrigare, och han täppte munnen på flickan med en kyss.

Ingen vet, hur länge Fille Bom kunnat stå kvar vid staketet och filosofera öfver kvinnans trohet och mannens faror, när han är ute på sjön. Men i detsamma hörde han nere från bryggan ett hojande, som han kände igen. Han kvack till och kom ihåg grosshandlarn. Det han såg, tyckte han inte om, och att det var en olycka å bane, det anade han. Men Fille Bom menade, att det angick inte honom, och tyst som en katt smög han sig bort från staketet, slank förbi en knut och sprang i full fart ned för backen.

När han kom ner på bryggan, stod grosshandlarn i båten med pläd på armen och skinnväska i hand och ropade: »Fille Bom!» så det ekade öfver klipporna.

»Här är jag!» skrek Fille Bom.

Och i det han kastade en misstänksam blick utåt sjön, yttrade han:

»I dag får grosshandlarn segla. För hon blåser opp.»

Därmed vände han sig om och fick se den lille gråklädde mannen, hvilken stod som fastnaglad af vördnad och betraktade de mystiska säckarna, som innehöllo rikstelefon.

Fille Bom vred sig af invärtes njutning och röt med stentorsstämma:

»Hör opp, bonde, kan du kasta lös en tross?»

Bonden for i vädret och såg förskräckt ut, när han återsåg sin plågoande.

»Hocken tross?» svarade han och tittade rundt omkring sig uppåt taken.

Fille Bom åtnöjde sig med att i stället för svar fatta bondens mössa med vänstra handen i nacken, medan han med den högra drog ner den för den oskyldige mannens ögon, så att han ingenting kunde se.

Därpå sprang han ned i båten till den förbluffade grosshandlarn, lade från land och skrek till afsked genom blåsten upp till bonden:

»Hälsa hem från Fille Bom och säg, att du har sett rikstelefon i din egen potatissäck, bond-djäfvel.»

Detta hade Fille Bom vetat hela tiden och sparat som en extra krafteffekt. Ty Fille Bom hade noga reda på ångbåtens frakter. Nu hade han dessutom sett Märta och August Sjöholm, och så hade han grosshandlarn med konjakspluntan och cigarrfodralet i båten. Ja, den dagen hade börjat bra.

Och Fille Bom seglade, nöjd med sig själf och hela världen, för fulla segel ut i den begynnande stormen.

X.

STACKARS MÄRTA!

Det dröjde en tid, innan Märta verkligen kunde på allvar sätta sig in i den hårda verkligheten, att Nils farit bort utan att så mycket som säga henne farväl. Men när sanningen till sist gick upp för henne, var det, som om all möjlighet till sorg i samma ögonblick varit struken bort. Märta var fullkomligt säker på, att hon icke sörjde och icke kunde sörja öfver en sådan sak. Hon var tvärtom glad, det var just, hvad hon var. I sitt innersta hjärta var

hon glad. Hade hon kanske inte skäl att vara glad? Borde hon inte vara glad öfver, att hon blifvit kvitt en man, som var så elak? Märta tänkte öfver alltsammans fram och åter. Och ju mera hon tänkte, desto tydligare förstod hon att Nils var elak, och hon undrade öfver, att hon icke sett det förr. Han var elak, elak, elak. Och hon var glad, att hon var honom kvitt.

När sysslorna i hemmet voro slut, och skymningen föll, då brukade Märta gå ut, och hon gick långsamt och tankfull fram på alla de stigar, hon kände. Medan hon så gick, plägade hon tänka öfver allt detta, och hon plägade då också undra öfver, att allt hvad hon förr tänkt, känt och genomlefvat, nu syntes henne så fjärran och aflägsset. Det hade försvunnit någonstädes borta i ett aflägsset djup, och hvad hon förr kunnat drömma om eller tänka på, det kom aldrig mera tillbaka. Det hade bara lämnat kvar inom henne ett tomrum, som aggade och brände och icke gaf henne ro.

Märta var i många fall en underlig flicka. Och en egendomlighet bland andra var, att hon ej i likhet med byns andra unga flickor hade någon väninna, till hvilken hon kunde förtro

sig. Nog hade hon lekt med de andra flickorna, nojsat och skämtat med dem, och nog kunde hon gå och hålla sin bästa väninna om halsen och höra henne berätta om kärlek och löften, möten och framtidsförhoppningar. Men alltid hade hon hört på sådana berättelser med en säregen undran öfver hur det egentligen var möjligt, att någon kunde berätta sådant. Inte för allt i världen skulle Märta kunnat berätta för någon, hur hon haft det med Nils. Nog kunde det hända, att åldermans Dora — det var väninnan — hade brytt henne för Nils. Men aldrig hade Märta kunnat svara henne. Aldrig gaf hon väninnan en bekännelse, sådan som denna i liknande fall visst ej skulle tvekat att afgifva. Märta gick tyst och hörde på, hur den andra pratade, och hon kände sig på en gång brydd och lycklig öfver hennes ord. Men svara henne hade hon inte kunnat. Bara smålett och skakat på hufvudet och börjat tala om annat.

Nu var Märta rädd för den blonda förtroliga flickan, som ville veta besked om allting och ibland nästan tycktes förstå halfkväden visa. Därför undvek hon henne, när de möttes, och när Märta gick ut och försökte reda i sitt med-

vetande allt, som händt henne, detta underliga, stora, hvilket låg öfver henne som en förunderlig tyngd och gjorde hennes djupblå ögon dubbelt djupa och dubbelt undrande, då gick hon allena ut och sökte de stigar, där hon ingen mötte.

Hon undvek också den plats, där hon plägat sitta med Nils, och hon var alldeles viss, att hon gjorde det, därför att han varit så hård emot henne, och därför att hon hatade allt som kunde påminna om honom. När det var dans i byn, gick Märta gärna dit, och hon gick ur hand i hand, dansande än med den ene och än med den andre, och hon njöt däraf och var glad. Men när dansen var slut, hade hon aldrig någon, som följde sig hem, ingen, som lade sin arm om hennes lif och i nattens tystnad hviskade ömma ord i hennes öra. Märta grät ibland, när hon gick hem, och önskade, att hon aldrig gått ut. Men de aftnar, då ungdomen icke samlades, kände hon icke desto mindre en besynnerlig tomhet, som om hon saknat något, och ensam gick Märta då på någon af de vägar, som förde till de öde klipporna vid hafvet. Där kunde hon sitta länge och se ut öfver denna tafla, som alltid blir ny. Hon kände sig

icke olycklig, endast på ett besynnerligt sätt ensam. Det var, som om ingen kunde vara så ensam som hon. Det var någonting i hennes lif, som var slut, någonting, som var afklippt, och det hade skett så hastigt och tvärt, att hon ingenting hade känt.

Märta satt ofta där nere vid hafvet och såg ut öfver det mörka vattnet. Men en dag började det att ljusna öfver klipporna, och ett skimmer föll öfver hennes väg. Under de dagar, som följde ljusnade det alltmera, och snart stod augustimånen blank och rund på det mörkblå fästet. Dess ljus dallrade öfver det vida hafvet, och den plöjde som ett bredt gult bälte genom dunklet. Månljuset brann och skimrade i luften, och det som brann i luften speglade sig i tusen lugna, vaggande småvågor på det stora hafvet, som gick med dyningar fram till klippan, där Märta satt. Tystnaden var så underlig, och allt omkring den ensamma flickan tycktes sofva.

Då hände också det underliga, att Märta för första gången, sedan Nils for bort, brast i våldsam, hejdlös gråt. Utan att hon tänkte på det, utan att hon märkte det nästan, föllo hennes tårar. Det var, som hela hennes kropp blifvit mjukare,

alltsom tårarna strömmade, och sorgen fick luft. En onämnbär smärta grep henne, och hon kände sig som aldrig förr ensam, åh, så ensam. Snyftande öfverljudd, låg hon i månskenet på den flata klippan, och mot hennes fötter svallade det vida hafvet.

Men uppe från den farliga lotsutkiken hade en man lagt märke till, hvart Märta gick. Han hade börjat se henne de aftnar, när månen kom i ny, och den tunga skymningen genomdallrades af det gula ljuset från himlen. Först hade han trott, att hon gick till något möte, och han hade hvisslat och skrattat för sig själf och tagit den långa tuben och riktat den in emot land för att se, hvem den ensamma flickan gick för att möta så långt bort från människors boningar. Men han hade ingenting kunnat upptäcka, och han trodde detta berodde på att skuggan var för stark, och det begynnande månskenet för svagt. Därför hade han lagt bort tuben och småningom glömt hela saken. Men denna afton, när månen stod som en gyllene sköld på himlen, kastande solens återglans öfver vatten och land, hade han åter kommit att rikta tuben ut mot klipporna, och då såg han tydligt, att flickan satt där ensam, och i hans ådror brände

blodet, och han gick med hastiga steg rätt fram till den plats, där flickan låg.

Märta låg så orörlig, att när den unge lotsen kom fram till stället, vågade han först ej närma sig henne. Han trodde, att flickan sof, och han fick ett slags känsla af försynthet, som hindrade honom att närma sig henne. Men i detsamma gjorde Märta en rörelse. Om hon hade hört hans skor skrapa mot klippan, eller om hon känt, att en annans blickar hvilade på henne, alltnog hon reste sig upp på armbågen och såg på den kommande. Hon gjorde ingen rörelse, flyttade sig icke ens ur stället, när han närmade sig henne och tog plats vid hennes sida.

Blodet gick hett genom den unge mannens kropp, ty Märta var vacker, där hon låg. Hufvudduken hade glidit ned, och fötterna voro bara. Den unge lotsen började tala, han sade alla de betydelselösa ord, som en man plägar säga, när han närmar sig en kvinna. Märta svarade honom icke. Utan att flytta sig från stället eller ändra en min låg hon endast stilla och såg, hur han kom henne allt närmare. Till sist vände hon sitt ansikte mot den kommande, och då upptäckte han, att hon hade gråtit.

Han tänkte intet ondt vid det, tänkte öfver hufvud ingenting alls, lydde blott den röst, som ropade i hans blod, lydde natten, månskenet, hela den stora tysta naturens röst, som manar allt lif att lefva. Och böjande sig fram, grep han flickan om lifvet.

»Hvarför gråter du?» hviskade han.

»Jag vet inte», hviskade Märta tillbaka.

Hon var som bedöfvad. Hon var säll att icke längre vara ensam. Hon kände lyckan ropa inom sig, och hon vände icke sitt ansikte bort från hans kyssar.

»August», hviskade hon. »August!»

Och slutande ögonen, slog hon armarna om hans hals och tyckte, att hon drunknade i något obekant, stort, som länge väntat på henne, som hon drömt i sina ljusaste drömmar. Hon blef ett med den stumma bilden af hafvet och nattens stora lampa. Hennes tårar upphörde att rinna, och hon log och darrade, när hon kände sig lyftad på starka armar och tryckt till ett bröst som var manligt och varmt, och där hon hvilade så tryggt, som hade hon aldrig drömt om något annat.

Hon vaknade till besinning vid, att armarna släppte henne, och ett par forskande ögon sågo

ned i hennes ansikte. Då greps hon af blygsel och sprang utan ett ord till förklaring, lätt som en vind den kända vägen öfver klipporna tillbaka till hemmet.

Så började det, hvilket ingen i byn visste om, men som Fille Bom af en händelse fick se, och så gick det till, att Märta icke längre var ensam.

Stackars Märta!

XI.

HVAD FILLE BOM FANN I MARSTRAND.

August Sjöholm var en af ungarlarna bland lotsarna och den vackraste gossen på hela ön. När han gick ned från utkiken för att se, hvem flickan var, som låg ensam i månskenet nere på den flata hällen vid stranden, hade han ingalunda tänkt på något annat än ett ögonblicks lätt kurtis, och när segern blef honom så lätt, och Märta utan vidare slog sina armar om hans hals, var hans första känsla en naturlig förvåning. Han hade eröfrat mera än en kvinna,

Det yttersta skäret.

och han trodde sig känna könet. Men aldrig hade det händt honom, att en flicka som Märta varit så lätt att vinna. Han hade gått till mötet med tankar, som lekte på äfventyr, och han kunde ej säga annat, än att äfventyret börjat bra. Men han måste samtidigt erkänna för sig själf, att af hvad som passerat, förstod han nått opp ingenting. Han hade råkat in i en hvirfvel, som grep honom, gjorde honom rusig och yr och betog honom med en lidelse, hvilken han under forna lättare förbindelser aldrig hade erfarit.

Sjöholm var lycklig i det förhållande, hvilket så plötsligt skänkt honom en vacker flickas kärlek. Men huru detta förhållande knutits, det förstod han icke, och lika litet förstod han, efter det att han hade träffat Märta upprepade gånger.

Som en mogen frukt hade Märta med hela sin ungdom, värme, kärlek, sitt muntra lynne och sin glada hängifvenhet fallit i händerna på denne lycklige unge man, hvilken tog emot alltsammans, som om det varit hans rättighet och aldrig kunnat vara på annat sätt. Märta kom honom till mötes, när han sökte henne, och hon skänkte honom möten när han bad därom.

Hon var öm och kär och lycklig, och hon bad honom icke om några löften. August hade formligen kommit in i det s. k. Slarflandet, där stekta grisar luffa omkring med silfvergaffel i ryggen, där sötsaker växa på träd, och vinet porlar fram ur marken som källor. Hur länge detta skulle räcka, eller om det öfver hufvud skulle räcka, därpå tänkte han icke, och det han icke förstod af denna kärlek, hvilken kommit öfver honom en mänskensnatt och med ett slag förändrat hela hans värld, därpå brydde han sig icke om att söka någon förklaring. Lycklig och varm om hjärtat gick August Sjöholm till hvarje möte, och aldrig tyckte han sig hafva erfarit något, hvilket kunde jämföras med den känsla, som denna unga flicka ingifvit honom.

En gång hade han slagit på den strängen, att han aldrig vågat sig på att tala vid Märta om kärlek, därför att han trodde henne fäst vid en annan. Då såg Märta på honom och sade med trovärdig ton och ansiktsuttryck: »Hvem skulle det vara?» »Åhjo», menade August. »Det fanns de, som talade om, att hon och Nils Olausson hade haft något sig emellan.» När han nämnde namnet, såg lotsen,

att Märtas ögon fingo ett annat uttryck, än hvad han kunde minnas sig någonsin förr hafva sett. Hela ansiktet blef liksom mindre, och ögonen sågo förbi honom ut i rymden, som om de undrat och sökt. »Det var allt fel, det», sade emellertid Märta, och hennes älskare tyckte att hennes röst lät fullt naturligt. Men hela Märtas sätt blef på samma gång så besynnerligt, att August aldrig kom sig för att upprepa den fråga, som han stundom hade på läpparna. Mellan dem båda gled i detta ögonblick som en varsel om fara, och Märta blef denna afton så häftig i sina smekningar, som var det något, hon med all makt ville jaga på flykten.

August Sjöholm glömde emellertid snart detta intryck, och den första månskensaftonen följdes af flere. Kväll efter kväll stod månen rund och lysande på fästet, och kväll efter kväll blickade den ned på två unga människor, hvilka rusiga af lycka möttes på de flata härlarna, som sköljdes af västerhafvet. Men kväll efter kväll blef också månen allt mindre, och när han till sist som ett gult krokigt knifblad hängde på himmelens mörka blå, där millioner stjärnor gnistrade, då blefvo också nätterna mörkare, och när den första hårda nordanvinden

kom, då kröpo de båda älskande samman i den naturliga grotta, hvilken nere vid stranden bildats af några oerhörda stenblock och syntes som skapad till en fristad för hemlig kärlek.

*

Men samma nordanvind, hvilken skrämde Märta och hennes tillbedjare in i grottan, var det också som förde Fille Bom till Marstrand, och när han kom tillbaka, hade tre dagar förflutit, och vinden hade vändt.

Som en hastig brand, hvilken griper i den torra skogsmarken och med små lågor flyger fram ifrån tufva till tufva, så spred sig på Solskär underrättelsen, att Fille Bom kommit tillbaka, icke med en båt, utan med två. Han hade haft den andra på släp, och den låg nere vid Store-Lars' brygga. Hvem som ville, kunde gå dit och tala om, ifall han kände igen den bäriga slupen eller ej. Fille Bom hade genast sagt, hvilken båt det var, och det var heller ingen, som kunde motsäga honom. Ty båten var Delphins, den var en af de rymliga roddbåtar, som storfiskarne pläga föra med sig. Nu hade den slitit sig loss från den stora båten, och

hafvet hade fört honom den långa vägen från midten på Nordsjön och hem till hemmets klippiga kust. Hvem visste, hvilka vägar den farit? Hvem visste, hur den kommit att på egen hand vräkas omkring på det stormiga hafvet? Hvem visste någonting? Hvem kunde veta något?

Men berättelsen om att båten blifvit funnen gick in i de små ljusa hemmen, som lågo kring kyrkan på det gråa skäret längst ut till hafs. Den kom in på gästgifvaregården, plockade upp ölbuteljerna ur källaren och samlade männen i en ifrigt diskuterande rund. Den steg uppför branten vid lotsutkiken, och den tystade de muntra rösterna på barnen, som klättrade upp i utkiksgalgen och sittande på stegpinnarna sjöngo sånger, medan de stirrade ut öfver hafvet, för att spana efter hvita segel, som skulle närma sig ön. En efter en smögo de sig bort, och på bara fötter sprungo de viga som kattor bort öfver klipporna och försvunno, som när man lossar ett skott på en ejderkull, och fåglarna skingras åt alla håll. Det blef tomt på utkiken, tomt som efter en olycka, hvilken kommit med skrämsel. Men nyheten gick på lätta barnafötter vidare, och den spred sig från stuga till stuga. Den steg in hos mor Albertina, och

den knackade på dörren hos gamle Olausson och mor Beda. Den träffade August Sjöholm på väg ut för att dörja makrill, och den slog ned i prästgården, där pastorn satt vid kyrkböckerna och svettades vid sina statistiska beräkningar.

Och hvar berättelsen kom, lockade den man ur huse. Delphins ena fiskarebåt hade kommit hem. Utan åror hade den kommit kullstjälpt drifvande på hafvet. Den låg nere vid Store-Lars' brygga, och alla måste ut för att se den. Både de, hvilka hade sina kära ombord på Delphin, och de, hvilka hade dem i säkerhet eller åtminstone ombord på Polstjärnan eller någon af de andra Nordsjö-båtarna — allesammans kommo de, män och kvinnor, gingö ned på den lilla gråa bryggan och stannade för att med egna ögon få öfvertyga sig om, att ryktet talat sant.

Ty de behöfde se det oerhörda med egna ögon, mäta båten med blickarna, betrakta dess skador, tala med de andra som kommo till stället, skaka på sina hufvud samman med andra, känna oron, ängslan och den pinsamma ovissheten och veta, att den var delad. Barnen kommo med de stora och stodo i klungor och

lyssnade till deras ord. De voro tysta af förfäran och hade glömt att leka. En liten gosse, som lupit ensam hemifrån, grät högt efter far.

Det gick som en suck af förskräckelse genom flocken på bryggan, när man hörde barnet gråta. Det ensamma barnets gråt verkade smittande, det gaf liksom ökad vikt åt farhågan för det värsta, hvilken med öppna ögon tycktes, fastän outtalad, stirra fram ur alla de korta ord och omdömen, som fälldes af männen. I denna båt plägade flere af karlarna ro ut för att vitja garnen, och så måste det ju ha' gått till. De hade blifvit öfverraskade af stormen och ej kunnat taga sig fram. Kanske hade de gjort försök att bärga garnen under det sjön gick hög, så hade det kommit en sjö och slagit omkull båten, och så hade alla männen uppslukats af vågorna. Så vida icke det värsta hade skett! Så vida ej själfva Delphin gått under! I alla händelser måste någon eller några hafva sjunkit, utan att kamraterna förmått komma dem till hjälp, och det fanns nu nya änkor på Solskär, änkor, barnlösa och faderlösa. Detta var säkert, detta kom med en fläkt från den oundvikliga dödens mörka vingar och spred fasa omkring

sig. Som en våg af ångest gick det från hjärta till hjärta, från blick till blick. Men hvem är det, som olyckan drabbat? Är det du, eller är det jag? Eller är det många?

Mor Albertina stod bland flocken på bryggan och kring henne bildades som en liten ring af dem, hvilka hoppades få höra henne tala, i fall hon sett något eller drömt. I dag vågade dock ingen fråga henne, ty alla fruktade att få höra det värsta. Men mor Albertina teg envist, medan hennes gamla skarpa ögon noga undersökte båten, som om hon trott sig kunna finna förklaring på gåtan i det skadade virket eller i stäfvans bord, hvilka blifvit bräckta när stormen slungat båten mot klipporna i land. I själfva verket teg hon därför att hon ingenting hade att säga, och mor Albertina stod själf och grubblade öfver det oförklarliga, som för henne låg däruti, att en olycka syntes hafva inträffat, medan hon själf ingenting hade sett. Hon gick långsamt och betänksamt hem, utan att hafva talat, och bakom henne växte skrämelsen, därför att alla trodde, att mor Albertina visste mer, än hon ville säga. Tyst försvann den lilla krokiga gumman bakom boden, där fisken plägade torkas, och tyst skingrades skaran

efter henne och gick en efter en åter till sina hem.

Tysta följdes också gamle Olausson och hans hustru fram på den steniga vägen. Gubbens konstgjorda fot smällde hårdt mot stenarna och gaf ett underligt, doft läte, som om man slagit mot något ihåligt. Mor Beda gick bredvid honom med små ojämna steg, hvilka hon lärt sig hålla i takt med hans haltande fot. Båda gingo de krökta mot marken, och deras gamla ansikten hade blifvit ännu äldre och ännu mera betänksamma än vanligt.

»Hvad tror du, far?» sade mor Beda.

»Ja, hvad ska' en tro? En vet ju ingenting.»

Mor Beda suckade.

»Nej, det är sant. En kan ingenting veta.»

Och hon kände hur hennes hjärta snörde sig samman vid tanken på, att det var hon, som var skulden i att Nils rest. Hon tänkte inte på, att om Nils hade stannat hemma, skulle hon kanske gått här nu med honom och talat med honom om far. Hon tänkte bara på, att hon hjälpt Nils i väg, och hon kom i håg, att hon ej kunnat bedja bönen för sjöfarande i kyrkan med andakt, och att hennes hjärta ej

varit brinnande, emedan hennes tankar voro förströdda af jordiska ting. Det klack till i henne, när hon tänkte därpå, och mor Beda gick tyst och svalde gråten, som arbetade i hennes bröst.

Hemma i Store-Lars' stuga gick Märta och hjälpte modern med att tvätta kläder. Det var så mycket tvätt nu för den lilles skull. Hon hade också varit nere vid bryggan, och hon hade sett på båten och gått därifrån. Nu talade ingen om annat, och Märta hade hört många förslag om, hur det hade kunnat gå till. Men hvad Märta hade hört, hade ej kunnat gripa henne. Det hade hvarken fyllt henne med ångslan, ej heller väckt någon ånger inom henne, ja, det var nästan, som om hon ingenting hört, ingenting kunnat förstå. Den punkt inom henne, som bort kunna träffas af ångesten för hafvet, denna särskilda ångest, som är kustbon medfödd, syntes vara okänslig för slag. Den sof, liksom en arm, hvilken domnat. Den gaf icke ett ljud från sig, ångesten slumrade på botten af hennes själ, och Märta gick som i sömnen, och om hon dunkelt och på afstånd förnam bullret af en olycka, som närmade sig, så var hon icke medveten därom. Märta hade nog

med sitt eget, och hennes unga natur gjorde uppror mot att mottaga mera af sorg än detta enda, som fyllde henne helt.

Utan att säga något skäl eller ändamålet med sin vandring gick Märta den aftonen tidigt ut. Men när hon lämnat byggingarna bakom sig och kom ut bland klipporna, vände hon sig ett ögonblick om och betänkte sig. Hon såg ön liksom öfversållad med prickar af ljus ur de små fönstren, innanför hvilka elden brann i spiseln eller lampan på bordet, och för första gången föll det henne in, hur ensam och öfvergifven hon kände sig, och hur underligt allt, som händt henne egentligen var. Det var icke längre hon själf, som handlade. Det var något, hvilket kom utifrån och liksom sköt henne framåt, lika godt hvart det bar, och som i ängslan att möta honom, hvilken dock var den ende, hon nu kunde eller ville träffa, slog hon in på en annan väg och kom ned till en del af stranden, hvilken låg ännu mera borta och fördold, skyld nedanför en brant sluttning, utför hvilken man måste hasa sig ned för att komma fram.

Märta visste icke, hvarför hon gått, som hon gjort, alldeles planlöst som om hon sökt efter att få vara ensam. Hon kom ihåg, att August

väntade henne. Men hon fann det naturligt, att han skulle vänta, och att hon skulle gå ensam här och höra vattnet, som fräste och bubbade under hennes fötter. Det blåste en skarp vestan, och Märta frös. Men kölden gjorde henne godt, liksom det lindrade hennes inre uppror att känna blåsten piska mot ansiktet.

Himlen var mulen, och det var så mörkt, att Märta knappast kunde se, hvar hon satte sin fot på de kala klipporna, och det fordrades en kustbos säkra öga för att af de dimmiga klippkonturerna gissa sig till platsen och vägen att komma därifrån. Mörkret var så tjockt, att det formligen svepte sig kring den ensamma flickan, och detta mörker fylldes med ljud. Än var det vågen, som suckade, eller bränningen, som sjöng. Än var det blåsten, hvilken liksom tog ett nytt och kraftigare tag och tycktes vilja skrämma allt lefvande med bullret af sin andedräkt, som sorlade genom mörkret. Än var det en vilsekommen sjöfågel, som seglade mot blåsten i mörkret och lät höra sitt skärande entoniga skri. Än var det rasslet af en sten, som rubbad af något nattens djur föll i en aflägsen klyfta.

Märta hade satt sig ned på ett stenkummel,

och hennes hand hvilade mot stenarna. Hon satt och tänkte på den visshet, hvilken med allt större ångest under de sista dagarna stigit upp inom henne, och med sin kalla verklighet brutit sönder den konstlade lycka, i hvilken hon lefvat. Hvad skulle det blifva af henne? Fanns det på jorden någon, som var olyckligare än hon? Hon vaggade fram och åter på kumlet där hon satt, och inom henne växte i mörkret en formlös ångest.

Då hände det, att en af de lösa stenarna vid hennes hand gled undan, och hon kom att röra vid ett föremål, som kom henne att spritta till. Hvad var det? Hvar satt hon? Hur hade hon kommit hit? Märta kände en mjuk, len kropp, som strök sig mot hennes hand, och det var nära, att hon skrikit högt af rädsla. Djuret strök sig ännu en gång mot henne och Märta förstod, att det var någon af byns många katter, som varit på ströftåg och funnit en människa, till hvilken den hyllade sig i mörkret. Katten stod stilla och strök sig mot flickans hand, och Märta kände plötsligt med en isande känsla, hur mörkt det var.

Utan att fatta, hvarifrån den plötsliga skräck kom, hvilken så med ens beröfvade henne all

fattning, sköt hon undan djuret och började med så snabba steg, som mörkret tillät, ila fram mot den plats, där hon visste, att August väntade henne. Hon sprang snabbare och snabbare, och ångesten inom henne växte. Det föreföll henne, som om osynliga händer famlade efter henne för att hålla henne kvar, och hon hörde ljud som af en springandes heta andedräkt, hvilka förföljde henne. I skymningen såg hon gestalter resa sig rundt om på hennes väg, och hennes hjärta bultade, som om bröstet skulle sprängas.

Halft medvetlös sprang Märta vidare, och hon stannade icke, förrän hon tydligt hörde någon, som ropade henne vid namn.

»August!» svarade hon pröfvande. Ty hon vågade icke tro, att det var han. »Hvar är du?»

I samma nu kände hon i stället för svar två armar fatta sig om lifvet och hängande sig fast vid mannens hals, brast Märta i hejdlös gråt.

När Märta just denna afton dröjde, hade August setat ensam på deras gamla mötesplats och känt sig viss, att hennes uteblifvande stod i samband med Delphins slup, som blifvit funnen,

och när han nu såg henne fly sig själf i mörkret som ett skrämmt barn, flög genom hans själ en aning om, af hvilken underlig art denna sommarsaga, i hvilken de båda lefde, egentligen var.

»Hvad är det?» sade han och höll flickan ifrån sig. »Hvad är det, som har hänt?»

Då steg ånyo medvetandet om den förfärliga vissheten upp inom Märta, vissheten, att hon var mor. Och i korta, afbrutna ord sade hon honom sanningen. Sjöholm blef så häpen, att han först blott stammade:

»Jag trodde, det var något annat.»

»Hvilket annat?» sade Märta hårdt.

Han undvek hennes blick. Men i ett ögonblick hade Märta förstått. Det var, som om en ny visshet öppnat sig bakom den föregående, och denna nya var dubbelt så ryslig, dubbelt så förskräckande som den föregående. *Detta andra* var en afgrund, dit Märta ej ännu vågade att se ner, emedan hon då skulle hissnat, tappat fotfästet, slagit sig sönder och samman. Hon kved som i känslan af en smärta, hvilken ännu icke fått ord, en smärta, hvilken en dag skulle blifva verklig och sluka hvarje annan, som en stor bölja uppslukar de små.

Och August, som redan ångrat, att han kanske gjort henne ondt, och som blygdes öfver en misstanke, hvilken han trodde vara orättvis, strök flickan sakta öfver håret, sade henne de vänliga ord, han kunde finna, och lofvade henne, att de skulle gifta sig, och allt skulle bli bra.

De båda unga människorna sågo hvarandra ett ögonblick in i ögonen, och en känsla af brännande skam dref blodet upp till flickans kinder. Hon kunde icke tacka August, för att han var god emot henne, hon hade plötsligt blifvit kall för hans smekningar, och för första gången såg hon, att den man, hvars barn hon bar under sitt hjärta, var henne likgiltig och främmande. Hon hade ljugit bort hela sitt lif, och aldrig skulle hon kunna känna och lefva som andra.

Men med brådmogen snabbhet förstod Märta, att detta kunde hon aldrig få yppa, och därför fortsatte hon att ljugas sig in i hans gunst. Med mannens arm om sitt lif och hufvudet lutadt mot hans skuldra, gick Märta fram på vägen, som ledde till de lysande punkterna från stugornas fönster.

Det var så underligt att känna, hur hon blef varmare och varmare, medan de gingo fram i

mörkret lutade mot hvarandra, under det att hon själf hela tiden kände, hur kylan steg inom henne, så att hon helst velat stöta honom undan och springa bort. Men värst var det, när hans röst blef vek och nästan blandad med tårar, då han sade de två orden:

»Stackars liten!»

Då vek Märtas blygsel för en allt uppslukande undran öfver sig själf och lifvet och allt, som i lifvet fanns. Men längre hann i detta ögonblick ej hennes tanke. Den slocknade i själfva denna undran, som en fallande stjärna slocknar i den blå rymden.

XII.

FILLE BOM FÖRFALLER
TILL GRUBBEL OCH
DELPHIN KOMMER;
MEN GÅTAN BLIR
ÄNDÅ ICKE LÖST.

Denna tid gjorde Solskär icke skäl för sitt namn. Oron låg nu tung öfver skäret, och i dess tyngd tedde sig hösten närmare, än den egentligen var. Dagarna voro kulna, och oupphörligen svepte en rasande vind kring de små byggningarna, hvilka lågo kringströdda på klippan.

Själftva Fille Bom gick omkring i funderingar, och detta kom sig däraf, att han fann det märkvärdigt, att just han skulle vara den, som

fick reda på båten och måste mottaga det sorgliga uppdraget att bogsera vrakgodset hem. Fastän han för sin egen del inte hade någon särskild att vänta hem med storbåtarna, som nu snart skulle komma, greps han dock af den allmänna nedslagenheten, och hvad han företog sig, eller hvart han gick, öfverallt var det, som om onda aningar setat och lurat i de mest oväntade vrår, och ingenting, som skulle göras, gick med den kläm, som för Fille Bom var lifvet.

Två af de stora båtarna hade emellertid redan kommit, men då ingen af dem bragte några underrättelser om Delphin, bidrog detta blott att öka den ängslan, hvilken som en kall dimma bredde sig öfver hela ön. Det var, som om oron växt, ju mer sannolikheten att snart vinna visshet ryckte närmare. Fille Bom hade icke stått ut med alla de allvarliga ansikten, som mötte honom öfver allt. Kanske hade också hans egna tankar gått väl mycket i svart för att riktigt vara honom i lag, och därför hade han tagit sin segelbåt och farit ut på sjön.

Fille Bom hade dörjen ute, och han seglade för att få makrill, efter hvad det såg ut. Men

det var inte vind för fiske, det hela var en tom förevändning, och ingen visste detta bättre än Fille Bom, som satt hopsjunken vid rodret och utan att bevärdiga de spända linorna med en blick lät sina tankar irra kring det oroliga hafvet.

Hafvet såg svartgrönt och hemskt ut, och Fille Bom styrde den led, som bär förbi fyrens låga strand, bakom hvilken hafvet går öppet. Hans tankar gingo så besynnerligt vilse i dag, irrade om allting, hade så märkvärdiga kastningar, infall och nycker, att Fille Bom inte förstod sig själf. Hvarför skulle han sitta där och stirra på kumlet, som låg på den kala stranden? Det var ett vanligt kummel med stenar, och lyfte man undan stenarna, grinade en väl afskalad döds-kalle fram. Rundt om lågo refben, skenben, ryggrad, tår och fingrar. Det var ett lik, som hvem vet för hur många år sedan drifvit i land, blifvit stenbelagdt och fått multna bort i solvärmen, därför att klippan ej ägde de skoflar jord, hvilka behöfvas för en begrafning. Må tro, om han fått några ord ur handboken, lästa öfver sig, innan han blef gömd!

Ingen visste det. Fille Bom spottade efter-

tänksamt ut i sjön och lät båten vända med vinden för att ej trassla ihop refvarna, som för syn skull släpade bakom båten.

Då märkte han plötsligt, hur det ena spöt stod som en sprättbåge, och när han tog i refven, kände han, att det var något tungt, som följde med. Föremålet gjorde eget nog icke något motstånd, och utan att göra sig reda för orsaken kände Fille Bom sig kuslig, där han stod på huk ut öfver relingen och spanade efter, hvad som skulle dyka upp ur vattnet.

Nu såg han det. Det var något mörkt och stort, som släpade i sjön, och det var tungt att dra in i båten. Men när Fille Bom lyfte upp den tunga klumpen, lät han den långsamt sjunka på toften framför sig och blef alldeles hvit.

Klumpen var nämligen ett dödt djur, som legat länge i vattnet, och Fille Bom behöfde blott kasta en blick på detta djur för att öfvertyga sig om, att det var ingenting mer och ingenting mindre än hans egen hund, som han själf för mer än en månad sedan sänkt i hafvet. Fille Bom lät den döda kroppen länge ligga framför sig på brädet och satt mållös och stirrade på honom.

Det föreföll Fille Bom, som om han i detta ögonblick skämdes öfver något fult och dåligt, hvilket han någon gång måtte ha begått. Hunden hade varit hans vän och hans kamrat, hunden hade aldrig gjort honom annat än glädje. Hvarför hade han egentligen dränkt honom? För att en gammal, elak käring inte skulle ha något att säga på hans rygg. Det var också en anledning.

Men detta var ändå inte det värsta, som i denna stund sysselsatte den gamle sjömannens tankar. Hvad han tänkte på, det var orsaken, hvarför hunden just nu visat sig för honom, kommit upp liksom ur hafvets djup och tvingat honom, Fille Bom, att sitta och stirra på den döda, genomdränkta kroppen. Hvarför hade han kommit? Hvad ville han?

Det dröjde länge, innan Fille Bom lyckades att bemanna sig så pass, att han förmådde gripa tag i den slemmiga, vämjeliga kroppen och ännu en gång kasta den öfver bord. Men när den nu sjönk för andra gången, blef Fille Bom skrämmd. Han kom ihåg, hvad det betyder, när man seglar med ett lik i båten, och för första gången kanske i sitt lif blef gamle Bommen rädd för sjön. Han blef rädd att vara

ensam därute. Han tyckte, att vinden blåste upp, så att det såg farligt ut. Masten och seglet syntes honom plötsligt vara gamla och skröpliga, och han erinrade sig, att det fanns bord, hvilka kunde vara murkna. Som en kall kåre af fruktan strök öfver hans rygg. Han halade in dörjlinorna och lät båten gå för fulla segel mot land, och han hämtade sig icke, förrän han åter stod på bryggan och kände fast mark under fötterna.

Då vände sig Fille Bom om och såg utåt sjön, som ville han söka en förklaring på allt det underbara, hvilket denna dag följt honom. I detsamma tog han ett steg baklänges, som om han sett en syn, och aldrig kunde Fille Bom begripa, att han seglat in utan att se detta.

Midt i hamnen strök Delphin för bara foc-ken, och båten svängde mot vinden i det ögonblick, då skepparen tänkte låta ankaret gå. Men allt gick så tyst som i grafven, och det for en isande skräckkänsla genom Bommen, om det verkligen var den riktiga Delphin han såg, eller om det var något annat, som gycklade för hans syn på ljusa dagen. Mekaniskt vände han blicken och såg upp mot klipporna, där

kvinnorna och barnen plägade stå och vifta de hemvändande till mötes. Jo, mycket riktigt! De stodo där äfven nu. Klipporna voro i den töckniga dagern fulla med folk. Men Fille Bom lade märke till, att alla voro så underligt tysta. Ingen ropade, ingen talade högt, ingen rörde sig ens från sin plats. Det såg ut, som om någon gemensam ångest bundit alla tungor, fjättrat alla människor i dessa tigande, spöklika grupper, och Fille Bom blef räddare till och med än hvad han nyss varit, när han satt ensam ute på sjön.

Han gaf sig att gå uppåt backen, och han tyckte sig känna, hur hans eget ansikte liksom förvred sig. Hela taflan stod stilla, som om det hela varit ett skuggspel, och i den ohyggliga tystnaden skar det gnisslande ljudet af ankarkettingen på ett otäckt sätt igenom. Utför backen kommo två män i långsam gång och mötte Bommen.

»Hvad är det?» sade denne och hejdade dem. Han märkte själf, att han liksom af instinkt hviskade, när han talade.

»Det är bara nio med», blef svaret. »De har räknat från land. Och det fattas en.»

I detsamma kom svarte Jakobs käring spring-

gande i full fart. Hon bar ett barn i famnen, och tre andra följde henne. Hon var vettsskrämd af fasa, och de grå hårtestarna flögo för blåsten.

Fille Bom hade icke sett henne sedan uppträdet för hundbettets skull, och en skadeglad känsla bröt sig i hans själ med allvaret af skräcken för hafvet. Han tyckte sig med ens förstå, hvarför Fylax visat sig för honom, och han tänkte för sig själf, att om så hade skett, skulle det ändå vara minsta skadan.

Men i samma ögonblick var backen full af sökande kvinnor, och de stötte samman med männen nere vid bryggan. Där stod den vändande klungan, och ingen tänkte på att äntra jullarna och ro ut mot storbåten. Men från Delphin slungades den kvarblifna roddbåten med fart i vattnet, fylldes i samma nu af en oredig massa oljerockar och sydväster samt vrickade i nästa ögonblick långsamt in emot land.

Fille Bom kunde, där han stod, ej uppfatta hvad som sades. Men han hörde plötsligt ett skrik från en späd, ung kvinna, som stod bakom den öfriga skaran. Bommen sprang ned mot stranden, och han såg, att ingen lagt märke till flickan. Hon vred sina händer, och med ett

.

uttryck af den förfärligaste ångest gick hon bort från de andra och inåt byn.

»Hvem är det?» sade Fille Bom andlös.

Dagens händelser hade gjort honom så konstig, att han icke förstod sig själf.

»Det är Nils», sade flickan. »Nils! Gud i himmelen, hvad ska' det bli af mig?»

Då såg Fille Bom, att det var Store-Lars' Märta, och i en blink kom han ihåg, hur han för inte fjorton da'r se'n hade sett henne munnas med en annan bakom häcken i långa Gerdts trädgård. Fille Bom tänkte för sig själf, att denna dag var allting ställdt på, att det skulle vara så omöjligt som gärna var tänkbart. Utan att se sig om, hvarken till höger eller vänster, gick han direkt hem till sig. Där satte han sig vid fönstret och grubblade. Han satt där, till dess att det blef mörkt, och gumman satte fram fisken. Men när den kom, ville han inte äta. Och på gummans fråga, hvad som var åt honom, svarade han endast, att han träffat Fylax på sjön, och sedan dess var han fallen i tankar.

Men Märta gick ensam i tårlös sorg fram genom byn. Som om hon vaknat upp ur en dröm, hade allt fallit undan, hvilket under den

sista tiden skymt hennes syn och låtit henne blindt gå fram på en väg, som icke var hennes. Och för första gången såg hon klart och kände, att hela det lif, som väntade henne, var en olycka lika namnlös som hennes hemliga skam. Hon brydde sig icke om, i fall någon fick se henne. Hon gick den öppna bygatan fram, och hon vred sina händer, stönade och kved, och denna smärta, hvilken kom så våldsamt och så oförberedt, den yppade för henne den hemlighet, hvilken hon icke förstätt, att midt under älskogsleken med en annan man hade kärleken till Nils lefvat och härskat i hennes hjärta.

För första gången sedan han reste, kunde Märta åter se honom lifslevande inför sina ögon. Hon såg hans panna, hans hår, hans blick, hans gestalt. Han var henne nära som i en dröm. Och Märta kunde ej fatta, hur det var möjligt, att hon någonsin glömt honom.

Nere på bryggan stod emellertid gruppen af kvinnor och män och samtalade sakta. Det var gamle Olausson och hans hustru, som utfrågade männen på Delphin om sonens öde, och kring dem hade de öfriga bildat en tigande ring.

Det var nu detta, som männen på Delphin hade att meddela, att Nils icke var med dem tillbaka hem. Men de sade vidare, att Nils därför visst icke var död. Det hade bara händt honom en olycka. Hela tiden på resan hade han varit inbunden och tyst, och föga hade han aktat på, hvad han gjorde, eller för hvilka faror han utsatte sig. Det hade emellertid icke händt honom något illa, annat än det att han skadat sitt finger, när han ränsade långorna. Men han hade icke vårdat skadan, utan fingret bulnade och såg illa ut. Då hade fartyget blifvit drifvet till närheten af norska kusten, och där hade Nils gått i land för att fara med tåget till Kristiania och söka bot på lasarettet. Nils hade bedt hälsa så godt hem, och han tänkte, att han snart skulle komma efter.

Det såg emellertid ut, som om allt, hvilket denna dag hände på Solskär, skulle komma vilse och in på orätta vägar. Ty männen på Delphin berättade detta utan att veta, att räddningsbåten, hvilken hafvet en stormnatt slet loss från däckket, blifvit funnen och förd till deras ö. Nu ville de heller ingenting säga därom för att ej oroa mera. Den historia, som de berättade, var nämligen alls icke någon för-

mildrad framställning af en ledsam sak. Den innehöll tvärtom i hvartenda ord rena sanningen. Men just därför att ingen nämnde något om båten, hvilken de mist, så trodde de flesta, att männen på Delphin talade som de gjorde för att ännu en tid skona de gamla, men att Nils ändå var död och aldrig skulle komma tillbaka. De gamla förstodo detta också, och de ville ingenting göra för att frampressa sanningen. De kände välmeningen, hvilken låg i denna tystnad, men den lättade icke deras sorg. Och med tunga hjärtan vände de sig bort från de andra, bjödo farväl och gingo ensamma hemåt.

Hvad de sågo gamla och krökta ut, där de gingo, hur långsamt de nu för andra gången i samma tankar gingo vägen fram, och hur fårade deras ansikten blifvit!

Mor Beda gick och tänkte på, hvad hon visste, och hvad hon anade, och som de stego öfver tröskeln till deras hem, där allt hvad de ägde nu var till ingen nytta, och där ingen son skulle taga arf efter de gamla, när de gingo bort, då kom hon att se på sin man, och ett drag af bitterhet gled öfver hennes ansikte.

Olausson såg hennes blick och förstod, hvad

hon menade. I samma nu kände han detsamma som hustrun. Och så naturligt, så utan all tanke på annat än hur naturligt det var, tog han upptäckten af den min, genom hvilken hustrun röjt sig, att han bara sade:

»Ja ja, du har rätt. Det borde ha varit jag i stället för pojken.»

Så satte han sig ned på trappan, från hvilken han kunde se en flik af hafvet. Och medan han satt där, gled förbi hans syn allt det af stort och smått, ljus och mörkt, tungt och lätt, lyckligt och sorgmodigt, som plägar komma i de ögonblick, då hjärtat blir öfverfullt, och människan icke kan vara nöjd med bara sig själf.

Den gamle mannen satt där och kände samvetsqual. Han kände samvetsqual öfver, att det varit han, som kommit på den idén att bedja sonen fara i sitt ställe.

Och mor Beda förstod honom. Hon smög sig gång på gång fram i dörren och såg den gamles krökta rygg och det grå hufvudet. Men hon kunde ju icke säga honom, hur det hela egentligen hängde ihop. Hon kunde det icke. Och äfven om hon det kunnat, skulle det ändå icke tjänat något till. Ty hon visste, att Olausson icke skulle hafva trott henne.

Så sörjde de båda gamla sin son och kände samvetskval för hans död, och ingen kunde trösta den andra.

*

Men ej långt därefter hände, hvad ingen på hela ön förut velat tro, trots allt hvad besättningen på Delphin försökt att säga.

En dag låg en stor ångbåt på väg från Kristiania stilla och blåste efter lots. Båten, som fört lotsen ombord, hade Nils med sig, när den kom tillbaka. Historien om det skadade fingret, järnvägsresan och lasarettet i Kristiania var således sann.

Ingen ville tro sina ögon, och folk vågade knappast berätta det för Olaussons. Ty man fruktade, att gubben rent af skulle dö af glädje.

XIII.

SKÄRGÅRDENS KÄRLEK.

Nils gick hemma i två dagar och tänkte på Märta, såg efter henne hvar han gick och kom på hela ön.

Så länge han var ute på hafvet och borta från allt, som påminde honom om henne, då hade det lyckats honom att bibehålla den trot-siga kyla, hvilken en gång bragt hans själ i uppror. Men knappt hade han satt foten på landbacken, förrän nya känslor aflöste de gamla. En flod af minnen och förhoppningar bröt upp

Det yttersta skäret.

inom honom, och Nils tyckte, att han vaknat ur en ond dröm, under hvilken han varit i fara och nöd och icke kunnat få hjälp. Inom honom ropade nu röster, hvilka han aldrig trott skulle kunna vakna till lif ånyo.

I denna sinnesstämning sökte Nils Märta på de platser, där hon förr plägat vänta honom. Han tänkte helt enkelt, att lika litet som han hade glömt Märta, lika litet kunde Märta hafva glömt honom. Hon måste ju, hon som andra, hafva sörjt honom som död, och nu när han lefde, skulle allt groll försvinna, om något dylikt ännu verkligen fanns kvar. Nils sökte Märta vid dansbanan, där ungdomen ännu understundom tog sig en sväng i skymningen. Han sökte henne vid bryggorna, där kvinnorna samlades för att rensa och torka fisken. Han sökte henne på de ensamma vägar, där han och hon förr plägat finna hvarandra.

Men Märta stod ingestädes att finna, och Nils kände den förra dofva oron återkomma och växa inom sig. Minnena från den sista vistelsen i hemmet stego fram och plågade honom. De visade honom Märta's ögon, när hon kommit och velat dansa med honom och göra allt godt med en sväng och ett tag om lifvet. De visade

honom uttrycket i dessa ögon och tonfallet i hennes röst, och värst blef det, när han erinrade sig, hur han sett Märta stå nedanför bygget och stirra efter honom, när storbåten gick ut till hafs. Men det var, som om onda andar bundit hans händer och lagt trolldom öfver hans vilja. De hade tvingat honom att vara ond och hård, mot sin vilja hade han drifvits att göra henne ondt, pina och plåga henne, göra allt, som var raka motsatsen till det han egentligen ville. Det låg vansinne i dessa tankar, och de gjorde Nils vild af förfäran.

Det var på tredje dagens morgon, och Nils gick ännu och grubblade öfver detta. Det var så tidigt på dagen, att Nils gått ut endast därför att han icke kunde ligga stilla i sin bädd. Höst var det, men det var ännu sol i luften. Kallblått glänste det öfver vattnet, men det var glitter i vågen. Det var vid den tid, då de första fosforstänken från hafvet spraka kring åror och köl, och Nils gick ensam utför gatan genom byn, som tycktes sofva omkring honom. Det hördes inga andra ljud än af blåsten och vattnet, och rundt om golo tupparna med korta, svaga ljud till tecken, att dagen snart skulle vara inne.

Nils trodde själf, att han icke hade någon särskild plan med sin vandring. Men när han kom till Store-Lars' byggning, vek han af och tog vägen ned till stranden. Där satte han sig och såg uppåt byn, och han fick sitta där länge.

Hur länge han setat där, räknade Nils icke så noga efter. Men till sist såg han förstugudörren öppnas, och Märta kom ut. Solen föll rätt öfver hennes ansikte, och Nils fick en brännande känsla af samvetsqual, när han såg dess uttryck. Han reste sig upp för att gå fram, men han kom sig icke för. Han blef stående tyst och betraktade Märta, som med en flaska i handen tog vägen till brunnen. Han såg hennes smärta gestalt stiga uppför berget, och det skimrade för den unge mannens ögon.

Då ryckte han plötsligt upp sig, sprang några steg fram och hann upp henne. Men Märta vände sig icke om. Som om hon anat hvem som kom, gick hon mekaniskt framåt, medan hjärtat stod stilla i hennes bröst, och utan att säga ett ord, utan att ens se åt sidan, lät hon den kommande taga flaskan och fortsätta vägen vid hennes sida.

Tigande nådde de brunnen, tigande fyllde

Nils flaskan, och tigande följdes de båda åt tillbaka till grinden, hvilken ledde till Store-Lars' stuga.

Men där stannade Nils, och hela hans kropp skalf.

»Har du ingenting att säga mig?» sade han.

Hon sjönk ihop för hans blick med en rörelse så våldsamt, att den grep mannen med onämnbart lycka.

»Vi håller ju ändå af hvarandra», sade han.

Då lutade sig Märta mot grindstolpen och grät högt. Hon visste inte längre, hvad hon sade, visste ej hvad hon gjorde eller hvar hon var. Den outhärliga smärtan pressade sig fram genom hvarje rörelse i hennes kropp, och hon skulle hafva fallit, om ej Nils gripit henne om lifvet och hållit henne uppe.

»Kom med mig nu», sade han.

Nils var så vek i detta ögonblick, så mild och så förödmjukad. Han tyckte, att han gjort något så ondt, att han aldrig i lifvet skulle kunna göra det godt igen, och han såg sig rådvill om efter en plats, dit han kunde föra Märta. Viljelös lät Märta sig föras, kufvad af tanken på skammen, som gjorde henne lam, och Nils drog henne ned i en båt, som var

angjord vid bryggan. Men när han där försökte draga henne till sig, uppgaf Märta ett tjockt, hest skrik och flyttade sig undan.

Hon visste ej, hvad hon gjorde, hon satt bara stilla och väntade på, att bekännelsen skulle bryta fram öfver hennes läppar

Och som Nils satt och såg på Märta, blef han rädd. Han kände, att det fanns något i allt detta, som han icke kunde förklara, och han trodde, att han sårat henne så bittert, att hon aldrig mer skulle kunna gifva honom en blick.

Tryckt under känslan af sin orätt, började Nils att tala. Han talade som en syndare inför sin gud, och han nämnde icke ett ord om, hur han och Märta en gång hade kommit ifrån hvarandra. Det visste han ju icke, lika litet som hon. Det var för dem båda endast en mörk, oförklarlig gåta, i hvilken allt annat drunknade. Men lågmäldt och stilla berättade han, hur han haft det på sjön, och hur ensamt och underligt allt varit. Kamraterna hade gått i land och skrivit bref. Han hade inte haft någon att skriva till. Kamraterna hade gått i land och hämtat bref, och under de långa nätterna hade de läst brefven högt för hvarandra.

Han ensam hade stått utanför allt detta och trott, att han alltid skulle göra det. Så hade han kommit hem och aldrig fallit på den tanken, att någon skulle kunna tro, att han drunknat. Allting hade strömmat öfver honom så häftigt, att han icke kunnat reda tankarna. Han visste blott, att han måste tala vid Märta. Och därför hade han sökt henne hvarje dag, fastän han icke vågat gå till hennes hem, där han visste hon fanns. På stranden hade han setat och väntat henne, på alla kända vägar hade han gått. Men det visste han nu, att utan henne var lifvet bara ensamhet och sorg, och aldrig skulle han kunna blifva mot henne så hård, som han förut varit.

Allt detta sade Nils till Märta, och hon hörde hans röst och undrade öfver, att det inte var i går, hon hörde den sist. Allt hvad han sade var så naturligt och så godt att höra. Det kändes för Märta, som om hon kommit hem efter en lång resa och aldrig mera skulle behöfva komma bort. Och det var nära, att hon lutat sitt hufvud till Nils som förr och bara gråtit sig till ro som det stackars, hetsade barn hon var.

Men så dök i minnet upp den förfärliga

sanningen, och hon ville icke dölja den, kom icke ens att tänka på, att hon borde försöka dölja den. Hon reste på sitt hufvud och tyckte, att allt hvad Nils sagt gled bort och försvann, och hon förstod, att det var hon, som skulle bedja honom om förlåtelse.

Nils blef otålig och förvånad.

»Hvarför svarar du icke?» sade han.

»Det kan inte bli, som du tror», sade Märta lågt.

En glimt af den förra hårdheten lyste fram ur Nils blick.

»Hvarför?» sade han kort.

»Du får inte bli ond», sade Märta. »Jag är så olycklig.»

Hon lät klagande som ett barn, och Nils förstod inte, att han inte kunde taga henne i sina armar och smeka henne glad som förr.

»Är du olycklig?»

Nils förstod ingenting. Han endast väntade på hvad han skulle få höra, som om han bidat sin egen dödsdom.

»Det är ingen, som vet det», sade Märta lågt. »Men jag ska' snart få ett barn.»

Nils satt länge stilla med ansiktet lutadt i sina händer. Smärtan var så häftig, att den hvarken

väckte vrede eller sorg, endast en långsamt arbetande ansträngning för att kunna fatta, att det oerhörda verkligen var sanning.

»Hvem är det med?» pressade han fram till sist.

Märta nämnde namnet, och åter lutade Nils hufvudet ned mellan sina händer.

Märta sade på en lång stund ingenting mer. Som iskyla sänkte sig inom henne vissheten, att med dessa ord hade hon dödat sig själf och sin lycka för alltid. Och hon satt nu bara och led af den förfärliga tystnaden. Hon hade väntat att få se Nils brusa upp i vrede, höra honom tala våldsamma ord. Men han satt tyst bredvid henne, hon kunde ej ens se hans ansikte, hörde knappt, att han andades.

Märta trodde, att allt var slut, och hennes känsla af skuld var så stark, att hon ej vågade tala. Hon trodde, att Nils helst ville vara henne kvitt, och utan att säga ett ord till förklaring eller försvar ville hon blott resa sig upp för att gå och slippa se, att hon gjort Nils så förfärligt ondt.

Men utan att se upp tog Nils henne hårdt om handen och tvang henne att sitta stilla.

»Vänta», sade han.

Han såg upp, och aldrig tyckte sig Märta ha sett ett sådant ansikte.

»Är det därför, att du inte bryr dig om mig längre?» sade han till sist.

»Åh, Nils!»

Det kom öfver hennes läppar med ett ljud af befrielse, som om hon plötsligt återfått talets gåfva.

»Åh Nils! Det är bara en sak, jag ville få säga dig. Om du ej kommit, så hade jag gått till dig. Jag har gjort allt detta, endast därför att jag hållit af dig så högt. Jag har aldrig hållit af någon annan. Och aldrig kan jag komma att göra det.»

Nils fick åter det uttryck i sitt ansikte, som alltid gjorde Märta skrämmd.

»Hvarför säger du mig detta?» utbrast han.

»För att jag tyckte, att du skulle veta det», svarade Märta.

Och efter en stunds tystnad, tillade hon:

»Trodde du, att det var för att göra det godt igen?»

Det fanns icke en gnista hopp i Märtas själ, när hon sade detta, och när det var sagdt, reste hon sig upp och gick utan att se sig tillbaka.

Nils höll henne heller icke kvar. Han satt i samma ställning, som han suttit förut. Han satt där länge, och i hans öron klang den ton, som legat i Märta's röst, när hon gick. Denna ton genljöd inom honom och gjorde honom vek. Den berättade om en olycka, till hvilken Nils tyckte sig vara skuld, och medan han satt så, förvandlades inom honom allt hvad han förr tänkt eller trott sig kunna komma att tänka. Och som gripen af en plötslig tanke satte han sig upp och såg sig omkring.

Ingifvelsen kom öfver honom så plötsligt, att det knappt var ett moget beslut han följde, när han reste sig upp och gick. Nils gick vägen tillbaka genom byn och såg lotsutkiken ligga framför sig. Öfver klipporna brann höstsolen, och platsen var tom. Nils gick vidare, och när han gläntade på dörren till den lilla kojan, fann han där den han sökte.

August Sjöholm satt ensam på bänken därinne, och när den andre kom in, reste han sig upp och sträckte fram handen.

Nils stannade i dörröppningen.

»Det var inte därför jag kom», sade han.

Nils visste i det första ögonblicket icke, hvarför han kommit, och den andre visste det

ännu mindre. De båda männen betraktade hvarandra tigande.

»Jag kommer för det här med Märta», sade Nils till sist.

»Hvilket?» svarade den andre osäkert.

»Det vet du bäst själf», sade Nils bistert.

»Du behöfver inte göra dig besvär. För jag tänker gifta mig med flickan», sade Sjöholm och försökte se lugn ut.

»Tänker du det?» sade Nils. Och det lät, som om han skrattat.

»Hör nu Nils», började den andre. Hur vet du —»

Men längre kom han icke. Nils gick rätt emot honom och drog igen dörren efter sig. Där inne var knappt rum för mer än två, när båda stodo upprätt som nu.

»Det är jag, som tänker gifta mig med henne», sade Nils.

Han blef blek, medan han talade, och ögonen tycktes krypa in i hans hufvud, medan rösten blef så tjock, att den knappast gaf ljud.

»Tig!» fortfor han, då den andre försökte afbryta honom. »Tig och hör på mig! Jag

har tyckt om henne, sedan hon gick fram för prästen. Jag har lekt med henne i backarna. Jag har mött henne vid kyrkan. Det är mitt barn, hon går med. Förstår du mig? Och knyster du ett ord åt någon om detta, så sticker jag dig med knif eller skjuter dig, hvar vi träffas.»

De båda männen stodo midt emot hvarandra, och det blef en stunds tystnad. Ingen, som hade sett dem, skulle ha kunnat säga, hur en strid mellan dem skulle ha lyktat. Men det var någonting i rösten på Nils, i hans blick och i hela hans sätt, som band den andres tunga. Kanske satt också hans böjelse mindre djupt, och det är inte omöjligt, att han också var belåten att så lättvindigt slippa ifrån faderskapet. Han var dessutom så förvånad, att han knappt kunde tala, och Nils var i det uppror, då man har makt öfver människor.

Han aftvang sin rival löftet utan att taga honom i hand. Och när det skett, gick Nils hem och fick sig ett mål mat. Han talade icke till någon, gick bara ned i sin båt, seglade ut till hafs och var borta, till dess att fyren blänkte öfver mörka vikar och skär.

Då vände Nils Olausson båten och styrde

hem. Nu låg hans väg klar framför honom, och med lätta steg sprang han i land.

I mörkret tog han raka vägen ned till Store-Lars' stuga, och utan att knacka öppnade han dörren och steg in. Store-Lars stack ut hufvudet och frågade, hvem det var, men Nils svarade bara, att han sökte Märta. Och sådan var hans röst, att Store-Lars släppte honom förbi sig och bara undrade, hvad som skett.

Men Nils gick raka vägen upp i kammaren, där Märta låg i sin säng. Där böjde han sig ned öfver sängkanten, och stora karlen grät som ett litet barn.

Men när han äntligen fick sagdt, hvad han ville säga — det gick långsamt och kom afbrutet och darrande fram — då sade Märta nej och åter nej. Han skulle det icke! Han fick det icke! Så kunde det ej få gå till i världen! Men samtidigt höll hon honom om halsen och tackade honom och grät. Och i mörkret därinne steg Nils framför henne till en hjälte eller en gud, som hjälpte henne från allt ondt och farligt, och hon tyckte, att i hela sitt lif skulle hon ligga på sina knän och tacka honom för det.

Skyhögt gingo vågorna i de båda unga människornas bröst, och vågorna lade sig icke ens när Store-Lars knackade på dörren och menade, att nu borde Nils gå — för grannarnes skull.

Ty då ref Nils upp dörren och sade:

»Det är jag, som har gjort flickan olycklig, och det är inte för mycket, att jag gör det godt igen.»

Och i sängen låg Märta och grät af ångest och lycka öfver lifvet, som med mäktiga susande vingslag vände åter och tvang henne tillbaka ut i solskenet, grät öfver den man, som var större och bättre än alla andra på hela jorden, och som hon alltid hade älskat.

*

När Nils sedan hunnit få i ordning köket och ett rum i sitt nya bygge, stod bröllopet en novemberdag, då dimman låg tung öfver hafvet. Varningsskotten från fyren gafvo salut, när bröllopsskaran trädde ut ur kyrkan, och klockorna ringde med dämpad klang i den disiga luften.

Så flyttade Nils och hans hustru in i det nya hemmet, som låg längst ute på klippan, och där saltskummet vid västanstorm yrde upp öfver fönstren.

XIV

SLUTET.

Vintern var inne, och Nils Olausson hade börjat sitt första års tjänstgöring som lots. Julen kom med dess afbrott i den tunga, enformiga vinterstämningen, kom med helgdagar och fest, vandrade ur stuga i stuga, tände ljus, delade ut gåfvor och gjorde människornas hjärtan öppna och varma, som endast julen kan. Så försvann den igen, och januaristormarna tjöto kring den klippiga ön.

Julen hade också gästtat hos Nils och Märta,

Det yttersta skäret.

och den hade där funnit en underlig helgdagsstämning. Mellan Nils och Märta herskade något af en stor, varm och innehållsrik tystnad, hvilken varslar om en lycka; som icke ännu vågar visa sitt soliga leende, utan som en fågel gömmer hufvudet under vingen i väntan på gryningen. Under de månader de varit gifta hade mellan dem båda aldrig växlats ett ondt ord. Men det var också så mycket, som tvingade till tankar, och som var svårt att yppa, att det icke var underligt, om en vemodig gäst ofta besökte deras hem. Och denna gäst hette just tystnad. Nils och Märta kände båda hvar på sitt sätt, att hvad de genomlevvat var något så ovanligt och stort, att det ej lämpade sig för andras öron, att ingen skulle kunna taga del däraf och känna, hvad de fingo höra, som Nils och Märta kände det själfva. Detta skapade något af hemlighetsfullhet, som hvilade öfver hela deras lif, och ingen af dem sökte sig gärna ut bland främmande.

Och som det ofta går, det föreföll nästan, som om andra människor förstått deras behof af ensamhet och respekterat den. Ingen gjorde dem i allmänhet några frågor, och om någon undrade, hur det stod till i lotsens hem, hvilket

låg så ensamt och för sig själf, så var det inte många, som visste något bestämdt. De, som visste något, hade egentligen sin kunskap från Fille Bom, och om honom gällde i något öfverflyttad bemärkelse, att det är inte kungsord allt, hvad drottningen säger.

Att August Sjöholm teg med hvad han visste var naturligt nog. Ty om han talat, skulle skammen fallit öfver honom och icke på någon annan. Ty på Solskär går blodet varmt i människohjärtan, och om hela befolkningen vetat den hemlighet, som band Nils vid Märta starkare än vigseln, prästens ord och hans plikt som man, så är det visst, att få hade de varit, hvilka voro nog råa att finna honom löjlig.

Hatten af för en sådan man och flaggen i topp!

Detta visste också Nils. Han visste, att bygden rundt hade män sökt sig kvinnor och kvinnor män, och det var kärleken, som fört dem samman. I ungdomen sökte de hvarandra, och i ungdomen satte de sitt bo. Det kom andra och hårdare vindar än ungdomens, det kom tungt väder och dåliga tider. Det kunde bli oenighet, fattigdom, dryckenskap och elände. Men något fanns ändå kvar af det varma sol-

sken, som en gång varit ungdomens lycka, och så förtorkad, usel och föraktlig kände Nils ingen man på hela ön, att han i ungdomen sökt sig maka för vinning.

Det var hafvet, hvars starka luft rensade allas hjärtan, hafvet, där ingen behöfde trängas med den andre för att få sitt dagliga bröd.

Men i trots af att han visste detta, gick dock Nils ensam med sina tankar, och Märta visste, att hon icke hade rätt att beklaga sig, om hans lynne var tungt. Därför hade de båda vant sig vid tystnaden, under hvilken de blott talade hvardagliga ord om de hvardagliga förhållanden, hvilka man och hustru måste säga hvarandra, för att lifvet skall kunna gå. Märta förstod alltid, hvad Nils tänkte, och Nils å sin sida tyckte sig veta, hvad som försiggick inom Märta. Men han hade tagit ett så väldigt tag med lifvet och dess makter, att han liksom behöfde tid efteråt för att besinna sig. Han hade handlat plötsligt och starkt, som hans hjärta bjöd, och aldrig hade han ångrat det. Aldrig skulle han velat göra hvad han gjort om igen. Rakt fram som vägen legat för honom, hade han gått, och han hade icke sett bakom sig eller åt sidorna. Men nu när allt var öfver,

och lifvet kom åter i sina vanliga gängor, nu kom grubblet öfver Nils, och nu satt han ofta och tänkte om och om igen öfver allt, hvad som hade skett, hvarför det hade skett, och hur obevekligt han bränt sina skepp bakom sig. Han hade handlat så starkt, att betänksamheten — skulle man kunna säga — liksom kom efteråt.

Allt detta förstod Märta, och hon fruktade icke tystnaden som kom, när de voro ensamma. Hon fruktade den icke, men det hände dock, att den pinade henne. Ty hon skulle velat öppna sitt innersta för Nils, dag för dag hade hon mera och mera velat yppa, hur hennes hjärta flödade öfver af lycka och tack, visa, hur han höjt henne upp till sig genom en hängifvenhet utan gräns. Men hon kände på samma gång, att ett ord, som kom för tidigt, kunde rifva ned, hvad månader byggt upp, och därför fogade sig Märta efter Nils' tysta vilja och teg som han. Ty hans tystnad band henne, som från honom, hvarje önskan till hvilken hon kunde gissa sig eller som hon kunde ana.

Under vintern hände en sak, som afbröt enformigheten, och det var, att August Sjöholm lämnade ön. Han hade sökt förflyttning, hette

det, och fått sin ansökan beviljad. Det var ovanligt, att någon, som var född på Solskär, sökte sig bort, och i början talades ett och annat om denna sak. Men talet tystnade af sig själf, när han var borta, ty hvar man visste, att August Sjöholm hörde till dem, hvilka alltid gå och längta efter omväxling. Och han fick det väl nu, som han ville, när han kom närmare staden.

Denna händelse kom som en lättnad för både Märta och Nils, och den hade nog också kommit för deras skull. Men den medförde dock icke den förändring, som Märta hade hoppats. Den bröt icke den tystnad, hvilken rufvade öfver de båda makarnas samvaro. Denna tystnad kom vid måltiderna, när maten stod på bordet, eller när de sutto samman, då måltiden var förbi. Den kom, när Nils satt och slöjdade inomhus och Märta gick omkring med sina sysslor. Men säkrast kom den om aftnarna och de sena kvällarna, när vinden tjöt omkring knutarna och hafvet var svart med hvitt skum omkring stränderna. Då slogo fyrens ljusvågor som breda flammor i raka linier genom mörkret, och skenet lyste upp det lilla rummet, där de sutto. När de gått till sängs,

och lampan var släckt, lågo de tysta vakna, och med bestämda mellanrum kom detta ljus från fyren och kastades mot kammarens vägg så starkt, att den ene kunde se den andres ansikte. Det var, som om inne i denna flod af ljus liksom i ett osynligt jätteur setat en jättependel, hvilken svängde rundt på hafvets vida yta. Denna pendel mätte minuterna, som gingo, begrof de gamla i det stora, oåtkomliga djupet och framkallade nya, hvilka i sin tur skulle försvinna i det lefvande minnets omätliga famn. Och medan ljuspendeln, som kom och försvann, gaf åt Nils och Märta känslan af tidens gång, var det som om tystnaden dem emellan börjat att tala och utan ord fört dem närmare samman. De somnade in i mörkret med skenet från dess sista svängning i sina ögon och ljudet af hafvets brus i sina öron.

Men hur väl den ene än visste, hvad den andre tänkte, så fanns dock hos Nils något, som arbetade och sjöd, om hvilket Märta var okunnig. Väl visste Märta, att den timma, hon länge väntat, snart skulle slå, och hon kunde känna sig krympa ihop af ängslan, öfver hvad då skulle ske. Väl lagade hon i ordning kläder och lindor så mycket möjligt var i hem-

lighet, så att Nils ingenting skulle behöfva att se. Ty hon anade, att han icke tålde att påminnas därom. Men ändå visste hon icke, att det var tanken på denna stund, och i synnerhet på hvad som skulle komma efter den, som band Nils tunga och kom honom att dag efter dag sitta tyst i grubbel vid hennes sida. Hon visste icke, att inom Nils växte mot det ofödda barnet ett raseri, med hvilket han kämpade som mot en demon.

Nils bar på tanken, att han aldrig skulle uthärda att se det barn, hvilket han erkänt, men som icke var hans. Och här hjälpte inga tankar eller förnuftsskäl. Nils var nog ense med sig själf, att han handlat, som han bort. Eller rättare — han visste, att han aldrig skulle ha kunnat handla annorlunda. Men på samma gång fruktade han det som skulle komma, liksom människan kan frukta det öde, hon själf manat ned öfver sitt hufvud. Han kände hat mot detta barn, hvilket ännu icke var födt, och han tyckte sig veta, att en annans barn skulle förstöra det hem, som stod under byggnad för honom själf, och som ännu icke var färdigt.

Och under tiden skred vintern fram. Den kom med nordanväder och is och snö. På åra-

tal kunde man icke minnas en sådan vinter på västkusten. Den band hafvets vreda böljor under ett täcke af is, och miltals till hafs låg istäcket fast. Man sade, att slädar hade kört öfver till Skagens udde. Mellan skären besökte människorna hvarandra, gående till fots eller åkande skridskor. Det myllrade af främmande besökare på Solskär. Fiske, lotsning, frakt- och båt fart — hela skärgårdsarbetet låg nere, och på miltals omkrets hade skärgården förvandlats till en plats, där man idkade umgänge och gjorde besök, dref handel och skötte sina nöjen, med ett ord lekte fastland på ett sätt, som unga människor väl hört talas om, men aldrig förr varit med om i verkligheten.

Nils och Märta bodde för långt bort, för att de egentligen skulle vara berörda af det lif, som lefdes i byn. Skillnaden för dem var egentligen den, att Nils aldrig numera var borta på lotsning, och att fyren upphört att lysa om nätterna. Man var redan i slutet af februari, och ännu låg istäcket blankt, så långt ögat kunde nå. Och allting var tyst. Hafvet hade gömt sig, krupit ned under köldens täcke, och dess starka stämma teg.

Då gick en natt Nils ut på berghällen

utanför den lilla byggnaden, som låg längst ut på klippan. Vinden tjöt och hven i takpannorna, kastade bitar af isbark och snö i ansiktet på Nils och sopade hela backen framför honom ren från den yrande snön. Nils höll en lykta i handen, och skenet från densamma föll på hans anlete, som var upprördt. När han vände sig mot blåsten, kastade ljuset mannens skugga som ett jättespöke upp öfver den snöiga backen, där benen lågo som darrande, svarta band, medan kroppen och ansiktet stego öfver hustaken och försvunno i molnen. Mannen och skuggan gled vidare öfver backen ned mot byn, i de små gatorna splittrades jätteskuggan, darrade sönder och kröp ihop. Och mannen, som bar lyktan, stannade framför ett fönster och slog hårdt mot rutan. Nils var i uppror, och han ropade högt. En kvinnlig röst svarade därinne, och om en stund var det två, som följdes åt vid skenet af den fladdrande lyktan genom byn, upp öfver de snöiga klipporna och fram mot udden i väster, där lotsens hem låg.

Där gingo de in, och med förtviflan i hjärtat stod Nils och hörde, att födelsens stora arbete därinne hade börjat. Rådvill stod han där, och

inför verkligheten tyckte han sig glömma något af de tankar, som marterat honom och som han aldrig velat yppa. Men han stod icke ut med att vara inne. Han gick bara fram till bädden och strök hustruns panna. Så tog han på sig sin tjockaste rock och gick ut i yrvädet.

Nils gick icke långt hemifrån. Han gick upp till lotsutkikens stuga. Där stod dörren öppen, och där visste han, att han fick vara ensam. Han satte sig därinne och sköt undan luckan, så att han kunde se ut.

Som han satt där, kom det för honom, hur han skulle ha känt det, om det nu varit hans barn, som de båda väntat. Han knöt händerna af förbittring, men han sköt undan tanken och försökte bygga upp den känsla, hvilken en gång gjort honom rättvis och vek. Och som han satt där, tyckte han, att det lyckades honom, och att harmen, hvilken så länge jäst inom honom, dämpades och gaf rum för andra känslor. I minnet såg Nils, hur han setat ensam en gång förr, samma morgon då Märta hade sagt honom, hur allting var, och han känt blodets böljor lägga sig till ro och solskenet bryta igenom det hårda skalet af hans vrede och hans förakt.

Nils satt timme efter timme och tänkte på detta. I öster kom redan den matta gryningen, som bådade dagen, och i luften var storm, som dånade genom luften. Nils tyckte, att just som han satt nu, hade han setat äfven då — den oförgätliga dagen, då det stora beslutet fattades, då han trots allt band Märta vid sig för hela lifvet. Han tyckte sig kunna minnas, hvad han tänkt, känt, sagt och gjort från det ögonblick då Märta börjat tala till den stund, då han darrande af smärtblandad fröjd låg på knä öfver hennes bädd. Allt kom han ihåg! Han kunde säga hvart ord, känna hvarje känsla ånyo, och orden och känslorna stego inom honom på starka vingar. Hans bröst höjde sig fritt, och hvad Nils nu erfor sopade grubblet bort ur hans sinne, tog med sig det vanvettiga hatet till ett oskyldigt barn och gjorde honom till en ny och starkare människa. Han hade upplefvat det samma ännu en gång, och han kände det som ett under.

Drifven af samma känsla, hvilken en gång förr ledt honom tillbaka, då han gått vilse, reste Nils sig upp, och han tyckte, att isfåltet gungade för hans ögon. Som han gjort en gång förr, så ville han göra nu. Han ville gå

in i kammaren och hviska i Märtas öra ord, som skulle göra henne plågan lätt, ord som skulle hjälpa henne att bära. Det fanns ingen hårdhet inom honom längre. Orden darrade på hans läppar som tårar.

Han gick med snabba steg utför klippan och stannade utanför dörren för att lyssna efter ljud därinifrån. Det slog honom, att det var så underligt tyst därinne, och Nils famlade osäkert med handen, när han öppnade låset.

I hela stämningen, som slog Nils till mötes från det lilla rummet, fanns någonting som bjöd honom att gå tyst. Han tog sakta af sig rocken och ställde sig bredvid sängen, där Märta låg med slutna ögon och alldeles blek. Barnmorskan satt på en stol vid fönstret och syntes sofva. De tycktes båda hafva slumrat in och kanske sofvit länge. Osäker böjde Nils sig ned öfver sin hustru, och Märta slog upp ögonen och märkte, att han stod där.

Hon smålog emot honom utan att tala. Och i hennes öga låg en underlig blandning af sorg och något, som liknade lugnad oro.

Nils förstod icke.

»Är det öfver?» sade han med osäker röst.

Märta nickade och pekade bort mot soffan, där ett litet bylte låg på ett par kuddar.

Nils ville gå dit och lyfta på filten, som täckte den lilla kroppen. Men Märta höll honom tillbaka.

»Jag vill själf säga dig det», hviskade hon.
»Han är död.»

Nils tog ett steg tillbaka och stirrade på hustrun.

»Död?»

»Ja, han var död, när han föddes. Det är nära en timme sedan.»

Nils tog sin hustrus hand, och förvirrade tankar gingo genom hans hjärna. Han kunde icke fatta, att detta verkligen var sant, och han måste upprepa det lilla allsmäktiga ordet för sig själf, för att han skulle förstå, att undret verkligen hade skett. Nils hade aldrig ens tänkt sig en sådan möjlighet, och nu kom denna lösning på gåtan som svar på hans själs lönligaste tankar. Och han kunde blott stamma:

»Hvarför skulle det lilla lifvet dö? Jag skulle nog försökt att vara god emot honom.»

»Det vet jag», sade Märta.

Och Nils gick fram till den lilla döda kroppen, och det märkvärdiga skedde, att han kände

sig sörja den andres barn, hvars tillvaro skulle varit en påminnelse om brottet mot honom själf. Men på samma gång kände han det, som om något alldeles nytt händt inom honom. Det kom inifrån och bröt genom honom som en stor, varm våg. Det tinade upp, och det sprängde bojor. Det sjöng, kvittrade, jublade och skrek. Det var ett nytt lif, som skulle börja, ingenting mindre än ett nytt lif, och Nils kände sig till mods, som om han kunnat ropa af fröjd, i fall icke de små slutna oskyldiga ögonen hejdat hans jubel.

Då hördes plötsligt ett väldigt dån från hafvet. Det lät, som om hundratals kanonskott blifvit aflossade efter hvarandra. Det knakade, och det small. Det föreföll, som om hela naturen varit i uppror eller legat i födslovånda.

»Det är islossningen, som kommer», sade Nils.

Och det var fröjd i hans stämma.

Som svar på hans ord kom en bred ljusvåg från fönstret, stannade och lyste på kammarens vägg. Det blef så ljust öfver den underliga scenen därinne, som om det varit dager både ute och inne, och ovillkorligt grep Nils efter Märta's hand, medan de båda nästan bländade stirrade på det ljus, som darrade öfver väggen.

Det var ljuset från fyrens slocknade öga, som tändes första gången, när isen åter bröt upp.

Skenet försvann, och allt fastare grep Nils om sin hustrus hand, medan båda väntade på, att ljusvågen åter skulle strömma in öfver rummet. Och när den kom, tryckte de hvarandras händer utan ord. Ty de visste, att nu löstes vågorna, och våren kom med sol, öppen sjö och värme i människohjärtan.

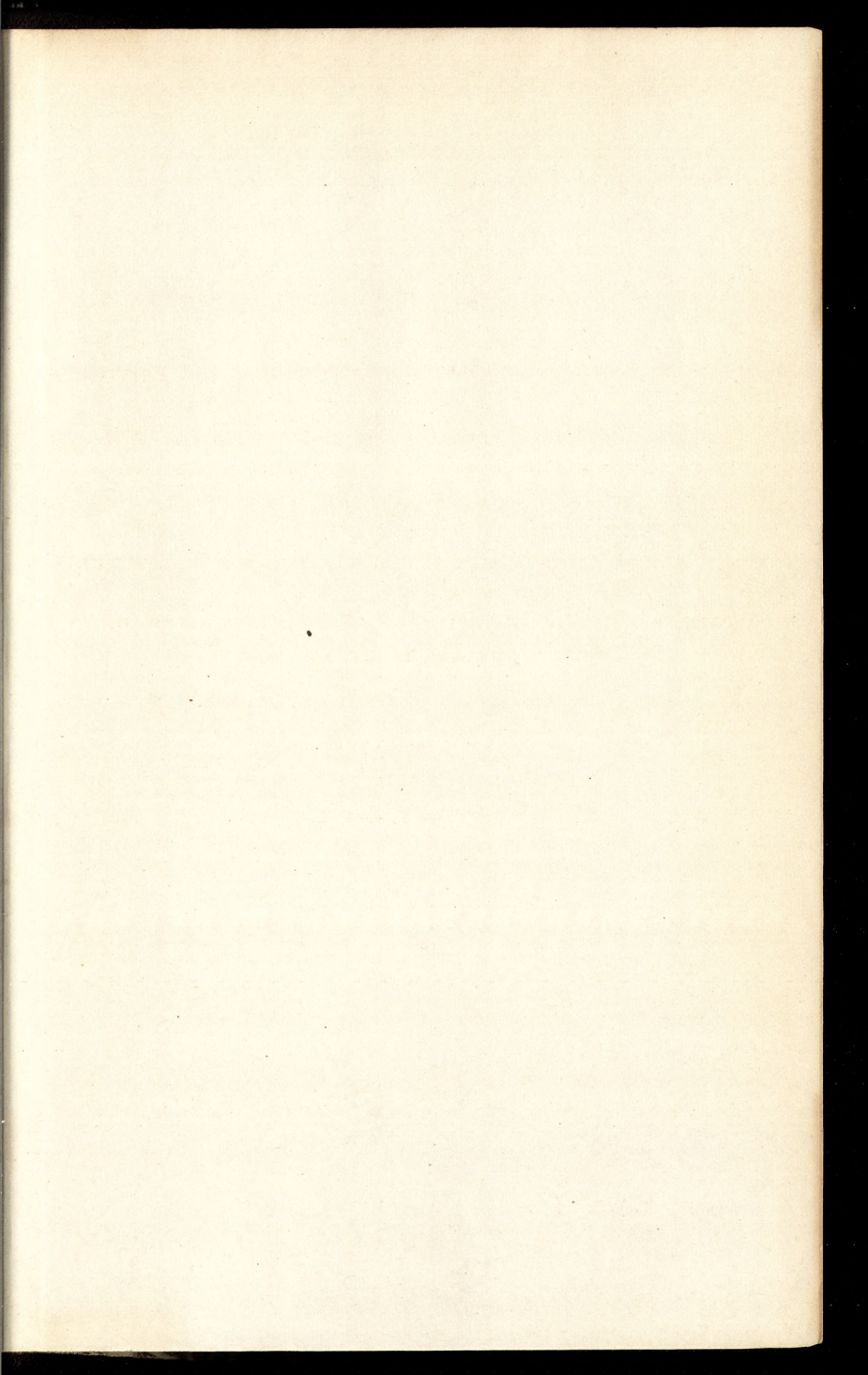
Och Nils teg icke längre. Han log på sitt stillsamma sätt och sade:

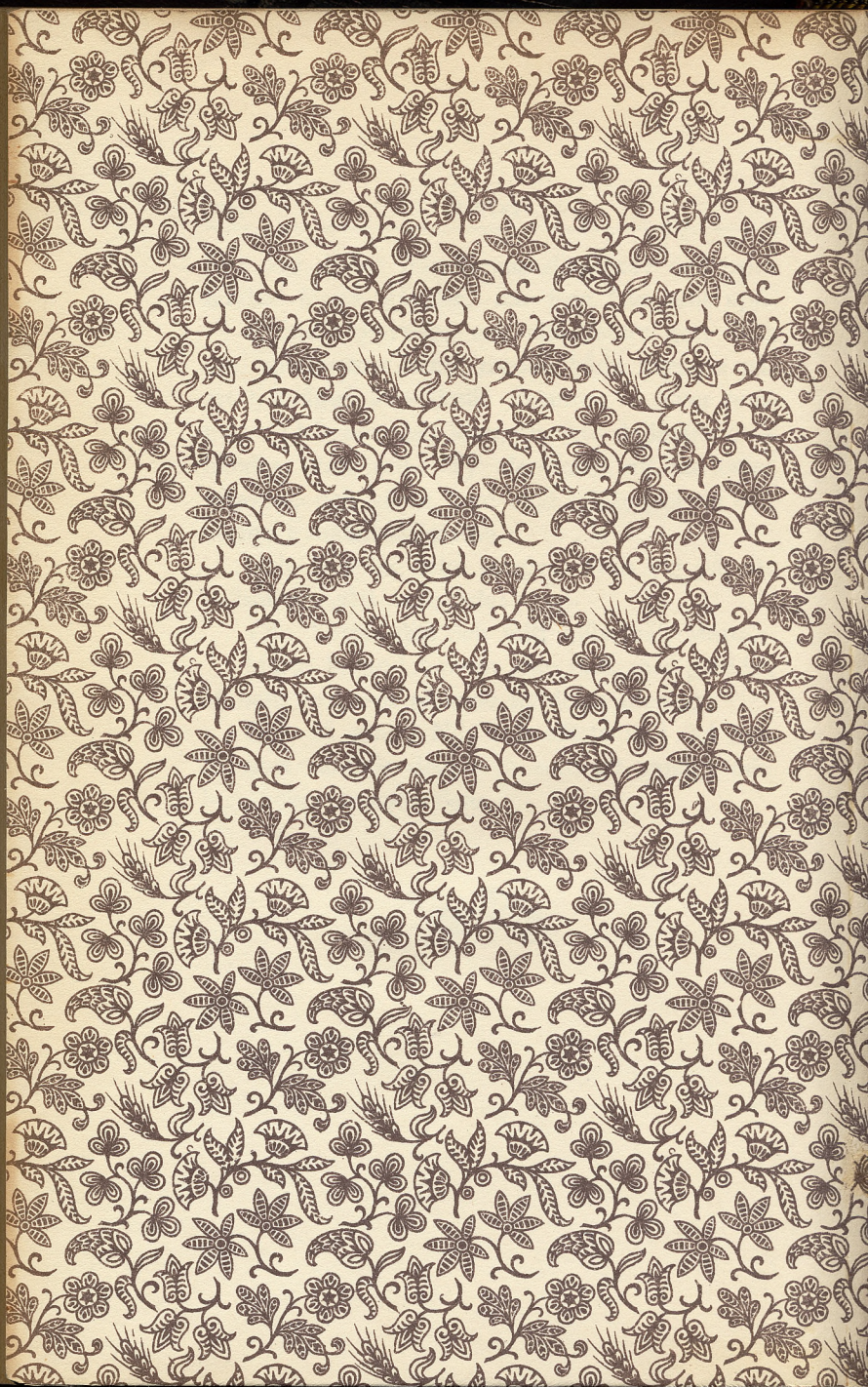
»Nu börjar ditt och mitt giftermål, Märta.»

Märta förstod honom icke fullt, men gladdes åt hans ord och nickade åt deras mening.

Och så gingo Nils och Märta in i det nya lif, som väntade dem, och som ett vänligt öde lagt öppet framför dem.

6000121651

Göteborgs universitetsbibliotek

